

יחדיו
ארגון נוער

ירחון פעילות חודשי
ארגון הנוער 'יחדיו'

נושא החודש:

שמיטה

כאן שומרים שמיטה

חונכת הדרכה

8

חשוון תשפ"ב | מותאם לגילאי יסודי

ירחון פעילות
חודש חשוון תשפ"ב

נושא החודש:

שמיטה

מותאם לגילאי יסודי

משרד ראשי: רחוב גבעת שאול 27, גבעת שאול, ירושלים
טלפון: 077-40-50-813 פקס: 153-524-236-122
דוא"ל: office.yachdav@gmail.com

מזכ"ל התשעה: אילן קוסמן

ניהול תוכן: ישראל שילה

כתיבה: ראובן מילצקי

עריכה: מרדכי רוזנברג

גרפיקה: שלומית כהן - סטודיו דינמי
dinami20.studio@gmail.com

© כל הזכויות שמורות לארגון הנוער 'יחדיו'

ירחון פעילות 'יחדיו' חודש השון תשפ"ב | נושא: שמיטה

נושא החודש:

החודש נלמד על המצווה המרתקת, היסודית והחשובה, שחלה פעם בשבע שנים: מצוות השמיטה.

ניוכח, שבמצווה זו טמונים **אוצרות רבים** מאוד! **נבין** שהשמיטה היא מתנה משמים - **להעריך** את מה שיש לנו בשש שנות השובע, **ננצל** את ההזדמנות המיוחדת לחזק בשמיטה את **מידת הבטחון** בקב"ה - ולזכות ל"בוטח בה' חסד יסובבנו", **נלמד** על הקשר בין מצוות השמיטה ל**מידת הווייתור** הנפלאה, ועל ביסוס **מצוות הצדקה** - המצווה המשתלמת במיוחד!

נעמיק להחכים ולשאוב כוח ועוצמה מגיבורי הכח - החקלאים המיוחדים שומרי השמיטה כהלכתה, הדומים ל"מלאכים" בגבורתם המיוחדת. נחקור כיצד גם אנחנו - חניכי 'יחדיו', יכולים לזכות בתואר 'גיבורי כח'!

רקע לנושא:

השמיטה נוגעת לחיי המעשה שלנו בפרטים רבים המצויים אצל כל חניך:

דיני עבודת הקרקע בגינת הבית, בעציצים ובשטחים חקלאיים, דיני קדושת פירות שביעית שפגשו אותנו בדוכני האתרוגים, ויפגשו אותנו במהלך השנה בחנויות הירקות הפירות, ועוד.

מצוות השמיטה חשובה ויסודית בכל התפיסה שלנו לחיים. השמיטה מעצבת את ההשקפה שלנו לגבי הבעלות על הנכסים, הציפיה לשפע משמים, האמונה שבורא העולם הוא זן ומפרנס לכל, והגבורה להאמין בקב"ה, לשמור מצוותיו ולבטוח בו.

מטרת הנושא:

אנו - מדריכים ורכזים, נפעל כדי לקרב את מצוות השמיטה, דיניה ומוסרי ההשכל שבה, למחשבה ולרגש של החניכים. שאיפתנו, שהשמיטה לא תראה עוד כבדה ומעיקה, אלא תהיה מעניינת, מושכת ומרתקת. לשם כך נשתמש בסיפורים על יופי השמיטה ושכרה, ונעלה לדיון שאלות מחיי היומיום של החניכים, הקשורים לדיני השמיטה ומוסרי ההשכל שבה.

נשנן ונזכור את שלושת המטרות שלנו:

לחוות חיי תורה מתוך שמחה ואושר, לקחת אחריות על עצמינו, ועל העתיד שלנו, לשאוף להצליח ולנצל את הפוטנציאל שלנו.

תוכן עניינים

4	יום פעילות חודשי ביקור אצל חקלאי או יצירת פח שמיטה . . .
9	מערך 1 שמיטה - הודיה לה'
23	מערך 2 שמיטה - ביטחון בה'
35	מערך 3 מסע השמיטה
51	מערך 4 חקלאות ע"פ התורה
63	מערך 5 גיבורי הכח
73	מערך 6 גיבורי כוח - זה אנחנו!
81	מערך 7 מהלכות שמיטה - מלחמת מוחות
103	מערך 8 שמיטת כספים

יום פעילות חודשי: ביקור אצל חקלאי או יצירת פח שמיטה

הקדמה:

יום פעילות חודשי, הוא יום בו כל הסניפים בארץ מבצעים פעילות באותו נושא, כאשר כל סניף בוחר לבד את אופי הפעילות. החודש, יש 2 אופציות מיוחדות לקיום יום הפעילות המיוחד.

אופציה א':

ביקור אצל חקלאי שומר שמיטה, ממנו נשמע סיפורים על ההתמודדות שלו בשמירת השמיטה, ואף על השגחה פרטית אותה זכה לראות בעיניו.

מומלץ לברר אצל עמותות העוסקות בכך, כדוגמת 'קרון השביעית', 'איילת השחר', הם ישמחו לעזור לנו למצוא חקלאי שיאות להסביר לילדי החמד על חשיבות המצווה ושכרה.

רכזים המכירים חקלאי שיוכל לבצע את הפעילות עם החניכים, מתבקשים להודיע לחבריהם, או להנהלה, כדי לסייע לעוד קבוצות! יש לתאם נסיעה עם ההנהלה, וקבלת כל האישורים.

אופציה ב':

ניצור יחד 'פח שמיטה' מיוחד בו נשתמש לאורך השנה. ההדרכה המלאה ורשימת החומרים מובאים בנספח.

בהצלחה!

אנן מצפים לקבל מכם משוב ותמונות. עם יום הפעילות.

נספח | הדכה ליצירת פח שמיטה

לפנינו מדריך ליצירת פח שמיטה מהודר ונאה, מחובר לעציץ נוי של פרחי קקטוס (מלאכותיים) אותם ניצור בעצמינו. היצירה תחבב עלינו את מצוות השמיטה!

קרדיט קקטוסים: שלומית אופיר

חומרים נדרשים:

- קופסת נעליים.
- נייר עטיפה נאה.
- דבק סלוטייפ.
- כוסות קרטון נמוכות (של גלידה). אם אין, אפשר כוסות חד פעמי רגיל.
- נייר צבעוני ירוק, או בכל צבע שתרצו - לחתוך ל-8 רצועות ארוכות, שוות ברוחבן. בדוגמא המצולמת הרצועות בגודל 9*30 ס"מ. אפשר גם בגודל אחר.
- חתיכת קרטון או נייר עבה שימשם לשבלונה. בגודל 9*30 ס"מ.
- ספריי צבע יפה (עדיף כמה גוונים). אם אין, אפשר גם גואש.
- אקדח דבק חם (אם אין לכם דבק חם, אפשר להשתמש בכל דבק אחר באותו האופן, ולהיעזר באטבי כביסה כדי לקבע עד הייבוש).
- מספריים.
- סכין יפני.
- כלי כתיבה.
- סרגל.
- עדיף, לא חובה: חול או חצץ "לשתילה".
- עדיף, לא חובה: פרחים מלאכותיים.
- עדיף, לא חובה: מדבקות מוזהבות או טפט בכל צבע שתרצו - לקישוט העציץ.

הסבר מפורט בשלבים:

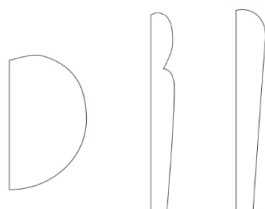
שלב א' | הכנת הפח:

1. עוטפים עם נייר העטיפה את קופסת הנעליים, מדביקים בעזרת הסלוטייפ, מכל הכיוונים.
2. מחזקים בפינות, ובכל מקום מועד לפורענות...
3. מקשטים כרוח הדמיון הטובה עליכם.

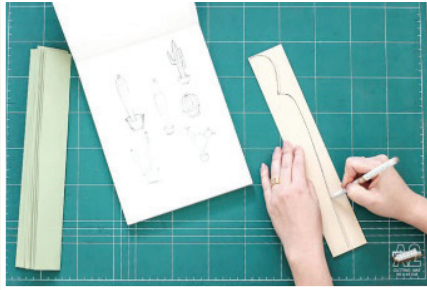
שלב ב' | הכנת עציץ הקקטוסים [מדריך מצולם בעמוד הבא]

1. מקפלים את כל חתיכות הנייר הירוק לחצי, לאורכן, ומניחים בצד. [תמונה 1]
2. מציירים שבלונה על גבי הקרטון (או הנייר העבה) בעזרת סרגל או ביד חופשית [תמונה 2]. השבלונה היא הצללית של מחצית מצורתו של הקקטוס הסופי.
3. צורת השבלונה יהיו כאלו:

4. טיפ: כדי שהקקטוס הסופי יישב היטב בתוך ה'עציץ', בסיסה התחתון של השבלונה צריך להיות ברוחב של לא יותר ממחצית הקוטר של בסיס העציץ. לדוגמא: הקוטר הפנימי של בסיס העציץ שלי הוא כוס חד פעמית בקוטר 5 ס"מ, לכן אצייר את בסיס השבלונה שלי כך שרוחבו לא יעלה על 2.5 ס"מ.
5. חותכים את השרטוטים בעזרת סכין יפנית.
6. מעתיקים את צורת השבלונה על גבי הניירות שקיפלנו בשלב 4. יש לשים לב שחלקה הישר של השבלונה חופף לקצה המקופל של הנייר. [תמונה 3].
7. גוזרים במספריים ע"פ הקווים.
8. בעזרת דבק חם מדביקים את הניירות הגזורים זה לזה. יש למרוח פס דבק דק קרוב לקצה המקופל ולהצמיד קיפול לקיפול עד לייבוש. חוזרים על הפעולה עם כל פיסות הנייר. [תמונה 5]
9. לאחר שכל הניירות מודבקים זה לזה, מפגישים את שני הניירות הקיצוניים, מדביקים אותם באותו האופן להשלמת צורתו של הקקטוס, ומצמידים עד לייבוש. [תמונה 6]
10. אם יש פרח, זה הזמן להדביק אותו בראש הקקטוס. [תמונה 7]

2

1

4

3

6

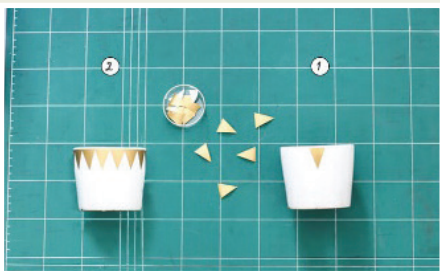
5

8

7

7

שלב ג' | הכנת העציץ והדבקתו לפח השמיטה

1. אם יש כוסות קרטון נמוכות של גלידה, בצבעים יפים, חסכנו דרך ואפשר להמשיך הלאה.
2. אם אין, חיתכו כוסות חד פעמי לשניים, וציבעו בספריי צבע יפה, או בצבעי גואש, כל אחד כמה כוסות, בצבעים שונים.
3. קטטו את העציץ שלכם ככל העולה על רוחכם! למשל, חיתכו משולשים מטפט מוזהב והדביקו קרוב לשפת העציץ. [תמונה 8]
4. מקבעים את הקקטוס בעזרת דבק חם לבסיס העציץ.
5. ממלאים את העציץ בחול או חצץ (לא חובה).
6. אם יש חור בבסיס העציץ שלכם (עציץ נקוב...), יש לכסות אותו עוד לפני הדבקת הקקטוס בחתיכת נייר, כדי שהחול לא יישפך דרכו.
7. כעת נדביק את העציץ שהכנו על קופסת הנעליים המעוטרת.
8. והנה קיבלנו פח שמיטה שהוא נוי לחדר!
9. נוכל לעשות צורות שונות, ולהוסיף עציצים יפים נוספים.

שמטה - הודיה לה' מרימים עיניים למעלה, בהודאה ותפילה

במערך היום נערוך היכרות עם המצווה היפהפייה -
מצוות השמטה.

נלמד להבין עובדה מפתיעה: מצוות השמטה נותנת לנו
מתנה גדולה לכל החיים, מתנה שבלעדיה אין לנו חיים!
איך זה יתכן? הבה נחכים...

סיים לב

מטרתנו, להקל על החניכים ולהנמיך להם את המצווה שנראית כבדה ומציקה, להראות איך היא מצווה אקטואלית ומעניינת ביותר. נדבר על הרעיונות שמאחורי המצווה, על השכר של שומריה, ועל דברים מעניינים שאינם מוכרים במצוות השמיטה.

בד בבד, ייחדנו את מערך 7 כמערכי מיוחד, מרתק ומתמזג, ללימוד הלכה למעשה, להקיף את הלכות שמיטה המצויות אצל כל אחד ואחד ונוגעות לחניכי יחדיו.

בנוסף שימו לב: במערכי 2 מדובר על רחל אימנו, מתאים לדון בו לרקראת יום פטירתה - "א חשון".

שאלה לדיון

1. במה שונות התפילות של שנת השמיטה?
2. איזו מתנה גדולה או מקבלים מכל מצוות השמיטה? [מלבד הבטחת התורה: "וציוותי את ברכתי בשנה הששית"].
3. איזה מצווה בתורה הינה יסודית כל כך, עד כדי שכל חיינו תלויים בה?

תשובה

בשמירת מצוות השמיטה על כל חלקיה ודיניה, או מקבלים בתמורה מתנה ענקית מאין כמוה: את המצווה היסודית ביותר הקיימת בתורה, והחשובה כל כך, עד כדי כך שכל חיינו תלויים בה!

מצוות ההודיה לה'!

כפי שכותב הרמב"ן בדבריו המפורסמים בסוף פרשת בא (שמות יג, טז):

"ולפיכך אמרו (אבות ב א) 'הוי זהיר במצווה קלה כבחמורה' שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לאלוקיו. וכוונת כל המצוות שנאמין באלוקינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין קל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לאלוקיו שבראו".

תכלית כל התורה היא שנודה לאלוקינו!

מדוע זה יסודי כל כך לחיים, ומה נרויח מכך שנודה לקב"ה?

הבה נלמד:

תיאור מעניין במיוחד מופיע בפסוקי התורה, אודות מועד מטר הגשם הראשון בהיסטוריה (בראשית ב ה): "וְכָל שְׁיֵיחַ הַשָּׂדֶה טָרָם יִהְיֶה בְּאֶרֶץ, וְכָל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה טָרָם יִצְמַח, כִּי לֹא הִמְטִיר ה' אֱלֹקִים עַל הָאָרֶץ, וְאָדָם אֵין לְעֵבֶד אֶת הָאֲדָמָה". כלומר, בימי הבריאה הראשונים, עדיין לא ירד גשם, רק לאחר בריאת האדם - החלו לרדת גשמי ברכה. רש"י מבאר: "כי לא המטיר - ומאי טעמא לא המטיר? לפי ש'אדם אין לעבוד את האדמה' ואין מכיר בטובתן של גשמים. וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם, התפלל עליהם, וירדו".

הרי שרק בעקבות ההכרה של אדם הראשון, כי ירידת הגשמים היא ברכה מאת ה', והכל מידו, החלו גשמי ברכה לרדת מהשמים. הקב"ה מצפה שהאדם - נזר הבריאה - יבין כמה טובות נעשות עבורו, ולא יחשוב שהכל מובן מאליה, ויחיה כבהמה חסרת דעת!

כתוב ב'תנא דבי אליהו' (זוטא פ"ו): "אמר לו הקדוש ברוך הוא למשה... הריני מודיעך מקצת מידותי, כשאני רואה בני אדם, אף על פי שאין בהם תהילה ושבח של תורה ומעשים טובים, לא במעשה ידיהן ולא במעשה אבותיהן, אלא רק בשביל שהן עומדים ומודין ומברכין ומשבחין ומרבים תחנונים לפני, אני נזקק להם וכופל להם מזונותיהם, שנאמר (תהילים קב) 'פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם'".

רואים אנו, שרק על ידי שהאדם מכיר בטובת ה' יתברך ומודה עליה, ומתוך כך מתפלל לתוספת שפע, בזה הוא זוכה לקבל את שפע הברכה.

אם כן - הכרת הטוב וההודאה לה', הם תנאי הכרחי להורדת השפע האלוקי!

ואיך נגיע לידי כך - שנודה לקב"ה כל הזמן?

לפנינו משל ידוע:

משפחה של יהודים עניים הרגישה צפיפות גדולה בבית, עם שני ההורים וילדים רבים בלעה"ה.

האב החליט ללכת להתייעץ עם רבו מה לעשות נגד הצפיפות.

אמר לו הרבי: עליך להכניס את התרנגולות שלך לתוך הבית...

האב השתומם על דברי הרבי, אך כתלמיד נאמן הכנוע לרבותיו, החליט לבצע את דברי רבו.

התרנגולות כמובן גורמות לצפיפות עוד יותר גדולה. ולאחר זמן לא רב, חוזר האב לרבו, ומספר על הצפיפות הנוראה שהכבידה ביותר. כעת מפתיעו הרבי שוב, ואומר לו: צפוף לכם? הכנס גם את העז שלך הביתה! כמובן שכעת הצפיפות גדולה אף יותר, ומסריחה שבעתיים... אף רץ לו האב אל רבו שוב ותינה את צערו. שוב הופתע האב עם הוראה דרמטית: עליך להכניס הביתה גם את הפרה הביתה! כעת המצב כבר נעשה בלתי נסבל. הצפיפות, הבלגאן והריח מטרידים ממש. משכלו כל הקיצין אף האב לרבו, ובכה בכי מר: וכי מה אעשה? הצפיפות כבר בלתי נסבלת! אך כאן ציפתה לו הפתעה נעימה: הרבי הורה לו: כעת תוציא בחזרה את כל החיות לחצר. מהר רץ האב הביתה, והוציא את כולם לחצר. לפתע חשו כולם הקלה אדירה, והבית נראה להם לפתע גדול ומרווח מאוד. למרות שזהו בדיוק אותו בית צפוף שהיה בהתחלה...

הנמשל:

דווקא כשיש לנו צער ודחק, בולטת הטובה שה' עושה עימנו בשעת השפעה. למרות שרוב הזמן אנו בשפעה, אנחנו לא זוכרים להתבונן בחסדי הקב"ה.

שנת השמיטה, היא הזדמנות של פעם בשבע שנים! מתוך כך ששנה שלימה אין עבודת קרקע ולא רואים את היבול המתרבה - זהו זמן להתחזק ולהתבונן בטובו הגדול של הקב"ה על חסדיו שבכל יום ויום עמנו, להכיר לו טובה, להתרפק על חסדיו ולבקש ממנו פרנסה לכל השנים.

תפילות שנת השמיטה מלאות כוונה עמוקה יותר מהרגיל, השגרה השוחקת של שש השנים מפנה את מקומה לקשר קרוב עם הקב"ה, ותלות מוחלטת בו - עינינו רק למרום! אבא, תודה על הכל, בבקשה תן לנו עוד!

חז"ל אומרים (סנהדרין לט, א): "מאי טעמא דשביעתא? אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא!"

וכך כותב ספר החינוך (מצוה פד): "ולכן צוה ברוך הוא להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה, לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ מצוה עליו להפקירם".

כלומר, מתוך שנת השבע אנחנו מקבלים מתנה - שנפקחות לנו העיניים לראות בטוב ה' הקיים כל שש השנים, לפרנסנו ברווח ולהיטיב עמנו בכל יום ויום:

כוח האמונה בקב"ה: בגמרא במכות (כד, א) מתואר שנביאי הדורות העמידו את מצוות התורה על עיקרים ויסודות, אשר הם מכילים בתוכם את מצוות התורה וענייניה. "עד שבא חבקוק והעמידן על אחת, שנאמר 'וצדיק באמונתו יחיה'".

כלומר, מי שמאמין בקב"ה, הרי יש לו את שורש הקיום של כל התורה כולה. מדוע? מפרש הריטב"א כי המאמין בה' כראוי, בקבלת אלקותו ועול מלכותו, הרי מקבל על עצמו לשמור ולעשות את כל התורה שהקב"ה ציווה.

המתנה המופלאה של מצוות השמיטה מונחת לפנינו, ליטול אותה בשתי ידיים, להתבונן בשנה זו על כל הטובה שהקב"ה משפיע לנו, להיזכר ולחיות עם הידיעה שכל מה שיש לנו, זו מתנה מיד ה', עלינו להרים עיניים לקב"ה, להודות לו, ולהתפלל מכל הלב להמשיך השפע והברכה בחיים שלנו!

השמיטה, היא ההזדמנות שלנו לקבל מבט נכון ואמיתי על החיים, מבט של אמונה, הודיה וציפייה לקב"ה.

כדאי לעזור דיון, ולריות ער לשאלות אפשריות של החניכים בנושא, כגון:

האם כל דבר בחיים זה מהקב"ה? למשל, ההורים קנו לי בגד חדש, זה גם מהקב"ה? מה הקשר? זה הרי מההורים שלי?

חסרים לי דברים רבים בחיים, שאני ממש משתוקק לקבל. למרות זאת אני אומר להודות ולשמח במה שקיבלתי? איך בדיוק?

אם על כל דבר אני יגיד תודה לר' מה יישאר לחבר שלי? למשל, חבר עזר לי, האם אזיד לו: "היי, לא מציג לך תודה, כי הכל מה' והוא שלח אותך! אז תודה לר'!" מה הוא יחשוב עליי באותו רגע? בטח הוא יגיד לי: "אם ה' שלח לך אותי, אז אין בעיה, פעם הבאה תסתדר להעדי... האומנם? כך צריך להתנהג?"

במשל הבא נמחיש את החסדים שה' נתן לנו ערב ובוקר וצהריים, ועל השגרה השוחקת וגורמת לנו להתעלם מכך:

משל נוסף:

מעשה באיש ואשה, אשר חיו בצניעות ובדוחק בבקתת דייגים קטנה בכפר מרוחק. הבעל היה עוסק במסחר, ורוב יומו היה עובר בהפלגה בסירתו הקטנה. הוא היה עוגן בעיירות הסמוכות, שם היה מוכר לתושבים מיני סחורות, חגורות ובדים. הכסף שהביא לביתו הספיק להם בדוחק לפת לחם ועוד כמה מאכלים וצרכים בסיסיים, להם נזקקו למחייתם.

יום אחד, דיברו ביניהם האיש והאישה והסכימו פה אחד כי עליהם לנסות להגדיל פרנסתם.

הבעל הציע שיקנה בשארית כספם סחורות רבות ומגוונות, וימכור אותם בתקופת הקיץ ביריד הגדול של הסוחרים, הנערך בעיירה הגדולה הסמוכה. לשם כך, יצטרך כמובן לעזוב את הבית לתקופה של חודש ימים. זמן זה היה נראה כנצח לאשה הכפרית, שבעלה היה כל משענה בעולמה. אך לאחר שהסכימו שניהם כי זה הדבר הנכון והראוי ביותר לעשות, נפרד הבעל מאשתו, בעודו מבטיח לה שישלח לה מכתב מעת לעת.

הגיע הבעל לעיירה, והתחיל מתכונן לקראת היריד הגדול. נוכחותה של אשתו חסרה לו עד מאד. גם האישה, כמובן, הרגישה במהרה את חסרונו של בעלה. היא בכתה והתייפחה רבות, וספרה את הימים עד שיחזור הביתה.

מדי ערב הסתובב הבעל על רצועת החוף, שם הפליגו ספינות רבות בתדירות גבוהה, ובירר לאן מועדת פניה של כל ספינה וספינה.

יום אחד ראה ספינה ובה כדי חלב - "לאן אתם מפליגים?" קרא אליהם, ושמע בהתרגשות שהם מפליגים אל הכפר שלו! "תוכלו לעשות עבורי שליחות, להביא דבר מה לאשתי?"

כשענו לו בחיוב, מיהר למסור להם כמה מטבעות וביקש שישלחו כד חלב לאשתו.

ואכן, לאחר כמה ימים האישה קבלה את כד החלב סמוך לדלת ביתה. תמחה היא בלבה 'כיצד החליט החלבן להשאיר לי כד חלב ללא כל תמורה?'

'ודאי מרחם הוא עלי שבעלי עזבני', גמרה בלבה בעודה לוגמת מכד החלב. החלב הטרי חיזק את גופה, אך לא היה בו בכד זה כדי להרגיע את עיזבונה,

להשלים את חסרונה, ולהשקיט את געגועיה לבעלה.

ביום השני ראה בעלה על קו החוף ספינה ובה בדים, בגדים ושמלות. כשהתברר לו שאף היא מגיעה לכפרם, מיהר לתת לרוכלים כמה מטבעות וביקש שיעבירו שמלה יפה מבד טוב לאשתו.

כעבור כשבוע קבלה האישה את השמלה. 'הבד איכותי, השמלה מתאימה בדיוק...' חשבה, 'ודאי שכנתי התופרת רצתה לעודד את רוחי מכיוון שאין בעלי עמי...' היא לבשה את השמלה ושמחה בה, אך גם כעת לא גברה שמחתה על געגועיה הרבים.

למחרת, מצאה האישה זוג נעלים חדשות ליד דלת ביתה. 'מעניין', חשבה בלבה בעודה נועלת את הנעלים החדשות והנוחות, 'הכיצד נזרקו כאן נעלים במצב כל-כך טוב, ובדיוק במידה שלי?...'

מיותר לציין שאף הן לא השקיטו את ליבה הדואב.

וכך הלאה, בכל יום ויום הבעל האוהב שלח לאשתו תכשיטים ומתנות שהגיעו עד לפתח ביתה. עבר הזמן, וגעגועיהם של השניים גברו והתעצמו, עד שהחליט הבעל לסגור את מסחרו ולחזור לביתו.

כשחזר הבעל אל ביתו, מצא את אשתו מוטלת במיטתה חסרת חיות ושמחה, עיניה נפוחות מבכי ומבטה עצוב. כשראתה אותו נפקחו עיניה לרווחה, אך למרבה הפתעתו, לא שמחה הייתה בהן...

"אשתי היקרה מה שלומך? מדוע פניך קודרים?"

"מה קרה לי?! כיצד אתה שואל זאת? יום יום בכיתי עליך התגעגעת אליך, ציפיתי לך, ואתה?! מה איתך?! אפילו איגרת אחת לא קבלתי ממך!"

"אשתי היקרה. מחשבתי לא יכולתי להסיר ממך. יום יום קניתי ושלחתי לך מתנות. מה, לא קבלת אותן?! לא קבלת את כד החלב, השמלה, הבדים, הנעלים, התכשיטים...? הם כולם נשלחו ממני אליך אשתי יקירתי..."

הנמשל:

יום יום, שעה שעה, כל רגע ורגע הקדוש ברוך הוא שולח אלינו מתנות רבות ברוב אהבתו אותנו. כל דבר ודבר שאנו מקבלים כאן בעולם הזה, אם זה באמצעות שליח או ללא שליח, הכל מתנות שנותן לנו הבורא ברוך הוא.

בואו נבדוק את עצמנו: האם אנחנו לא מתנהגים פעמים רבות כמו אותה אשה ממורמרת, שמקבלת מתנות כה רבות מבעלה האוהב, אך לא משכילה להתבונן מהיכן הן הגיעו אליה ומדוע?

כמה צריכים אנו להתעורר להתבונן על כל דבר שקורה לנו, ובפרט לדברים השמחים: מי שלח לנו את המתנה? מדוע הוא שלח זאת? ודאי שרצה הוא לשמח אותנו, ודאי שעשה זאת מרוב אהבתו אלינו, ונודה לו על ההטבה.

אם עוברת מחשבה בראשנו, כי ההודאה אמורה להינשא בפנינו לאחר ישועה גדולה, הצלה ממצוקה חמורה, או הצלחה נדירה, הרי שטעות בידינו! את ההודאה לה' עלינו לשאת בכל עת ועת, על הדבר הפעוט ביותר. על כל נשימה ונשימה עלינו להודות, על כל פסיעה ופסיעה עלינו לשבח.

השמיטה היא ההזדמנות שלנו לעצור את מסלול החיים השוטף, להרים עיניים למרום בתודה נרגשת, ולהתפלל מעומק לב על העתיד!

סיפור | ה'קאזילק' שהכריזה: ה' הוא האלוהים!

מתוך הספר "הנני בידך":

מצות שמיטה מעניקה לנו לראות במו עינינו את שכרם של התולים בטחונם בקב"ה, ואת העובדה שכשמתאמץ האדם לעשות את דבר ה', אין הוא צריך להיות מודאג בגין פרנסתו, ומן השמים ידאגו לכלכלו.

בספר "אמונה שלימה" מסופר כי רבי שלמה זלמן גרוסמן שליט"א, המרא דאתרא בעיר אלעד, כיהן בשנת תש"מ כרב בקעת הירדן. באחד משיעוריו דיבר על ענין שמיטה והרחיב את הדיבור בענין הביטחון - "וכי תאמרו מה נאכל... וציוויתי את ברכתי".

אחד הנוכחים, חקלאי בשם אפי, אדם מוכשר ובעל יכולות גדולות, התפעל מן הדברים, עד שקם והכריז: "כבוד הרב, אם תבטיח לי שיתקיים בי הכתוב, אשמור שמיטה!"

כדי להבין את הרקע לאותה הכרזה, יש לדעת שכל החיים בבקעת הירדן התבססו על חקלאות. משום כך שאל אותו הרב: "ומה תעשה בשנת השמיטה?" אפי הרהר מעט והכריז שהוא מתכוון ללמוד קצת ולעבוד כמרזח המשק, תפקיד התנדבותי שאינו כרוך בשכר.

הוא חזר והתנה את הסכמתו בהתחייבות מפורשת של הרב, שהקב"ה באמת ידאג לו. "איני מכיר אף אדם דתי, רק את כבוד הרב" - טען - "אם הרב מתחייב שלא אנזק וידאגו מן השמיים לפרנס אותי, אני שומר שמיטה".

הרב גרוסמן חשש מן האחריות. הוא ידע שיש דעות ששמיטה חיובה מדרבנן, ואולי לשיטתם ההבטחה אינה שייכת בימינו. לפיכך החליט להתייעץ בעניין עם מרן הרב אלישיב זצ"ל. תשובתו של הרב אלישיב היתה: "אינך יכול להבטיח! יש הסבורים שההבטחה מיועדת לכלל ישראל, ולא ליחידים. בכל זאת תוכל להתחייב שהוא יראה סייעתא דשמיא מרובה, ושהקב"ה בוודאי יעזור לו ולא ייטוש אותו".

הרב חזר עם הדברים לאפי, התשובה סיפקה אותו, והוא החליט לקיים את השמיטה כהלכתה.

ההכרזה הדרמטית התקבלה בבקעת הירדן בהפתעה מוחלטת, ובהמשך - בקיתונות לעג ובוז. החברים היו מבקשים מאפי שוב ושוב את כלי העבודה שלו - את הטרקטור, את המלגזה ואת הציוד היקר שעמל לקנות. הוא שאל וקיבל פסק הלכה, שאסור לו לסייע בידי עוברי עברה, וכשאמר זאת לחבריו כינו אותו בכינויי גנאי שונים.

שנת השמיטה חלפה לבסוף. בסיומו של צום גדליה שתו הרב ואפי 'לחיים' על הניסיון האדיר שהסתיים בהצלחה.

כעת הגיע הזמן להכין את השדות לקראת השנה הבאה.

הנוהל המקובל היה, שהזרעים ניתנים על ידי הסוכנות כהלוואה, ובסוף השנה משלמים עליהם. אלא שזמן הזריעה מוגבל, וכן כמות הזרעים, וכשאפי מגיע בד' תשרי, הוא נענה ביבושת שתם זמן הזריעה, ואין אפשרות לקבל עוד זרעים.

אפי נדהם. הוא ניסה להפעיל קשרים, אך השנה החולפת לא היטיבה עם קשריו החברתיים, והוא החל להפנים שגם השנה לא יוכל לזרוע בזרעי הסוכנות. לבסוף הגיע לחבר אחד בין עובדי הסוכנות, הלה דיבר איתו גלויות: אפי, האמת היא שלא נותרו לנו בכלל זרעים, למעט כמות גדולה של זרעים גרועים של סלרי. אני לא נותן להם הרבה סיכויים, אבל במקום לזרוק אותם ישירות לפח, לא אכפת לי לתת לך אותם בחינם.

בלית ברירה לקח אפי את זרעי הסלרי, וזרע את כל השדות שהיו לו. הוא זרע כמויות ענק של סלרי, בלי שום פרופורציה לביקוש.

עד מהרה נדהמו כולם לראות את השדות שלו. זרעי הסלרי הפגומים הניבו יבול בעל ממדי ענק, פי שלושה מן הגודל הרגיל! כל שדותיו התמלאו בסלרי שעבר את גובה המותנים!

הרב גרוסמן שראה גם הוא את כמויות הענק, התחיל להיות מוטרד בעצמו מן הכמות האדירה. זו היתה כמות גדולה כל כך, עד שהיה אפשר להאכיל את כל מדינת ישראל בסלרי בלבד במשך חודשיים!

"מה תעשה בכל כך הרבה סלרי?" - שאלו כולם, ואפי ענה בביטחון: "אני את שלי עשיתי. הקב"ה יעשה את שלו!"

ביום בהיר קיבל הרב מאפי הזמנה דחופה להגיע לביתו. אפי המתין לו שם בעיניים בורקות, וסיפר שזה עתה התקשר אליו החבר שנתן לו את זרעי הסלרי ושאל: "תגיד לי, אפי, אתה זוכר את זרעי הסלרי שנתתי לך? עשית איתם משהו?"

- "אתה שואל אם עשיתי משהו?" - השיב לו אפי - "אני אוכל סלרי, נושם סלרי, ישן סלרי... כולם קוראים לי כאן 'מר סלרי'. אין לי מושג מה לעשות עם כל התוצרת הזו!"

- "יש לך כמות גדולה?"

- "כמה שתרצה!"

- "מצוין!" - ענה הפקיד, "מחיר סלרי בשוק הוא חצי דולה. אתה תוכל למכור כל ראש סלרי בשלושה דולה, ואם תרצה ישלמו לך גם ארבעה וחמישה דולרים לכל ראש סלרי!"

- "מה קרה?" נדהם אפי.

הפקיד הסביר: "בשבועיים האחרונים פקד את אירופה גל קור. הכל קפא, ואנשים אינם יוצאים מן הבית. כולם רוצים להתחמם ולאכול מרק חם, אבל אי אפשר לאכול מרק בלי טעם של סלרי, ובאירופה המשותקת אין סלרי - כל היבול קפא. יש דרישה עצומה לסלרי! בעלי החנויות ורשתות השיווק באירופה מתחננים לירק הזה.

"אפי, אתה מגייס עובדים ככל שתוכל, ואני משיג לך צי של מטוסים לכל רחבי אירופה - לאנגליה, להולנד, לבלגיה, לצרפת ולכל מקום שרק נצליח".

תוך ימים ספורים עבדו בשדותיו של אפי מאות פועלים - יהודים מהבקעה, וערבים מהכפרים. הם עבדו יומם ולילה עבור המבצע הגדול. צי של משאיות

המתין לעלי הסלרי הקטופים, שינע אותם לנמל התעופה, ומשם לכל רחבי אירופה.

באזור חג הפורים הסתיים המבצע הגדול, וכשהרב גרוסמן ביקש לרכוש סלרי לפסח, כבר לא נשאר לאפי עלה אחד...

אפי התעשה, וקנה מכונית מפוארת. הוא קרא לה 'קאדילק של שביעית', והסביר שהוא לא מחפש להשוויץ ולהתגאות בכסף, אלא הוא עושה את זה כנגד כל קיתונות הבוז שספג בגלל השמיטה שלו - כדי ששם שמים יתקדש, ויראו מה סופה של שמירת שמיטה. בהמשך קנה סוס ערבי משובח במחיר מפולפל, וגם אותו כינה 'סוס של שמיטה'.

קידוש שם שמים כתוצאה מאותו מעשה היה מופלא, בכל מקום היה עומד אפי ומכריז ברבים: "ראו את הרווח הגדול של שומרי שמיטה!"

בשנים מאוחרות יותר, קירב הסיפור את אפי עצמו אל אביו שבשמים יותר ויותר. כיום הוא תלמיד חכם המוסר שיעורים לרבים!

זכה אותו יהודי שהלך בנחישות נגד הזרם, ובזכות אמונתו התמימה הגיע לדרגות רוחניות עצומות!

! תובנה:

השמיטה היא ההזדמנות להודות, לחזק את הקשר, ולהתפלל מעומק הלב לבורא עולם. המשימה שלנו לשנת שמיטה - לצאת מודים יותר לקב"ה, קרובים יותר אליו ומחוזקים יותר בקשר עמו!

הפעלה | תודה על השגרה!

משפט פתיחה:

הפעלה חינוכית, שתטמיע בנו את ערך ההודאה על כל דבר שאנו עושים.

הסבר כללי:

תחרות על המתנה הכי יוקרתית למי שאנחנו לא נותנים לו תודה ביומיום - ההורים, המורים או אפילו השומר בפתח התלמוד תורה.

חומרים נדרשים:

- כסף קטן, לחלוקה לכל חניך [1 - 2 ש"ח לכל אחד].
- דפים מעוצבים לכתיבת ברכות לכל אחד, רצוי גם מעטפה תואמת (ניתן להשיג חבילות בחנויות 'הכל בשקל').
- עטים / עפרונות לכולם.

הסבר מפורט בשלבים:

1. כל אחד עונה לפי תורו, למי הוא הכי פחות אומר תודה במשך היומיום: להורים / למורה בתלמוד תורה / למנקה / לשומר בפתח, ועוד...
2. על המדריך לרשום מה בחר כל חניך.
3. לאחר מכן, כל אחד מקבל סכום כסף זהה, ויוצאים יחד לחנות 'הכל בשקל' וכדומה, לרכוש מתנה חמודה ומתאימה [לא משחק של ילדים...].
4. המדריך יכול לעזור לחניכים שמתקשים בהתאמת מתנה.
5. נקודה מיוחדת תינתן לחניכים שחושבים אחד על השני, ועובדים בשיתוף פעולה, ומייעצים זה לזה.
6. נקודה נוספת תינתן למי שבחר במתנה ברוח שנת השמיטה [אם יש כמובן].
7. לאחר מכן שבים לסניף, כל אחד מקבל דף מכתבים לברכה, ועט, ורושם כמה מילות הוקרה עבור האדם שאליו הוא מייעד את המתנה.
8. כל אחד יביא את המתנה למי שהוא רשם. אם יש יותר מנותן אחד לאותו מקבל, כדאי ללכת בצוותא.

תובנה:

ספר החינוך כותב במצוות כיבוד הורים (יתרו לג), שזה כדי להשלים נפש האדם ולהרגילו בהכרת הטוב, וכך יידע להכיר טובה גם לבוראו. גם אנו, מתרגלים להכיר טובה לקב"ה - על ידי הכרת הטוב לבני אדם!

שמיטה - ביטחון בה' מידת היתור - אוצרם של הבוטחים בה'

היום נעלה שלב נוסף: לאחר שהבנו את המתנה שהשמיטה מעניקה לנו - ההודיה לה' על כל חסדיו, מתוך אמונה זכה. היום נעלה שלב נוסף, ונזכך מתוך מצוות השמיטה את ערך:

הביטחון בה'!

וכבר אמר החכם: אין ביטחון בלי אמונה! הביטחון, הוא מדרגה נוספת על האמונה (ספר 'אמונה וביטחון' לרמב"ן). ובכן, היום נמשיך להעמיק, נלמד על מצוות הביטחון הנבנית ממצוות השמיטה, ונוסיף לדלות אוצרות מתוך מצוות השמיטה הנפלאה!

שאלה לדיון

1. מתי מתחיל הניסיון של בעל הקרקע בשמיטה? בשנה השביעית, או השמינית? או אולי בשישית...?
2. מדוע התורה הבטיחה הבטחה כה דרמטית של "וציווית את ברכתי", דוקא בנוגע למצוות השמיטה?
3. מה הקשר בין רחל אימנו, שיום פטירתה חל השבוע (י"א חשוון), למצוות השמיטה?

תשובה

המצווה המשלימה למצוות האמונה בה', וההודיה אליו, היא:

מצוות הביטחון בה'!

הרמב"ם במורה נבוכים, וגם ספר החינוך (עשה פד), מבארים שהפקרת היבול ונתינת האפשרות לכל העניים לבוא ולקחת כאוות נפשם, מרגילה ומחזקת את מידת הביטחון בלב היהודי בעל הקרקע. וזה לשון החינוך: "ועוד יש תועלת אחר נמצא בזה האדם שיוסיף האדם בטחון בשם ברוך הוא, כי כל המוצא עם לבבו לתת ולהפקיר לעולם כל גדולי קרקעותיו ונחלת אבותיו הגדלים בכל שנה אחת, ומלומד בכך הוא וכל המשפחה כל ימיו, לא תחזק בו לעולם מדת הכילות (קמצנות) הרבה ולא מיעוט הבטחון".

בשמירת השמיטה אנו משרישים בתוך עצמינו, שהכוח והכסף שצברנו לא באמת מסייעים לנו, הם לא יעמדו לנו בשעת מבחן, יש רק דבר אחד שבאמת עומד לצידנו, הסיוע מאיתו יתברך! בזכות השמיטה אנו נזכרים לחיות תמיד ולדעת - "כי לא על הלחם לִבְדוֹ יִחְיֶה הָאָדָם, כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם" (דברים ח, ג).

כעת גם נבין את פשר ההבטחה הנדירה "וציווית את ברכתי", שלא מצינו כמותה בשום מקום בתורה: **על מצווה דרמטית, מגיעה הבטחה דרמטית!**

הבה נפרט: בעקבות הציווי על הימנעות מעבודת הקרקע, התפרשה בתורה (ויקרא שם) הבטחה לחקלאים שומרי השביעית, שלא ייגרם להם נזק כלכלי: "וכִּי תֹאמְרוּ מֵה נֹאכַל בְּשָׂנֵה הַשְּׁבִיעִית, הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נִאֶסְף אֶת תְּבוּאֹתֵינוּ. וְצִוִּיתִי אֶת בְּרִכְתִּי לָכֵם בְּשָׂנֵה הַשְּׁשִׁית, וְעִשְׂתֶּם אֶת הַתְּבוּאָה לְשֵׁלֶשׁ הַשָּׁנִים. וְזִרְעֹתֵם אֶת הַשָּׂנֵה הַשְּׁמִינִת,

וְאֶכְלֶתֶם מִן הַתְּבוּאָה יֶשֶׁן עַד הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִית, עַד בּוֹא תְּבוּאֹתָהּ, תֹּאכְלוּ יֶשֶׁן.¹
 מי מוכן להקריב את פרנסתו ולסמוך ישירות על הקב"ה? רק מי שמחזק בליבו את הביטחון בקב"ה! שזו בעצם מטרת מצוות השמיטה!

כך גם מצינו, ששומרי השמיטה מכונים "גיבורי כח עושי דברו" (להלן במדרש), ביטוי נשגב שלא מצינו כמוהו על שאר מצוות, משום שהשמיטה מעידה על אדם שסמוך ובטוח בבוראו, ומאמין בכך שרק הקב"ה מחזיק אותו ודואג לו.

וכך כתוב במדרש (ילקוט תהלים קג): "גיבורי כח עושי דברו" - רב יצחק נפחא אומר: אלו שומרי שביעית. בנוהג שבעולם אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבוע אחד, לחודש אחד. שמא לכל ימות השנה?! וזה רואה שדהו שוממה, כרמו שומם, ושותק! יש לך גיבור חיל גדול מזה?! ועוד אמרו (תנחומא תהלים קג, כ): "למה נקרא שמם גיבורי כח? שרואה שדהו מופקרת, ואילנותיו מופקרים, והגדרות פתוחים, ופירותיו נאכלים, וכובש את יצרו ואינו מדבר! היש לך גיבור גדול מזה?!"

שים לב מארך 5 נרחיב על גבורתם של החקלאים.

הבה נתחזק באמונה ובטחון, נשים מבטחינו בה', ונשמח שה' הטוב דואג לנו, בכל מצב שבו אנחנו נמצאים!

נפנים ונדע, כי אין כמו הביטחון בה' להשרות שמחה ורוגע בחיים! כמו שכתב בארחות צדיקים (שער השמחה): "מי שמאמין באלוקים בלב שלם ובטוח בו בבטחון חזק, יביא אותו הבטחון שלא יפחד מאדם מדבר רע, ולא יעבוד לאדם זולתו להתרצות אליו, ולא יקווה לאיש ולא יסכים עמהם בדבר שהוא כנגד עבודת הבורא יתברך".

נביא מספר דוגמאות מ"חיי היומיום, עודדו את החניכים לרה"א דוגמאות נוספות מהחיים שלהם.

להלן מספר דילמות בנושא הביטחון בה':

דילמה א':

בשעה 6 בבוקר, כבר המתינו יוסי ואבי ליד שער התלמוד תורה. היום מתחילים הלימודים, והם נחושים לתפוס את המקום הטוב ביותר בכיתה! ברגע שנפתח

השעה, הם רצו לכיתה החדשה, שם המתינו עוד מעט זמן מחוץ לדלת הנעולה, ואז כשהמורה החדש פתח להם, עוד לפני שהספיקו להכירו, רצו לתוך הכיתה, ותפסו מקומות טובים. חמש דקות אח"כ הגיעו מתנשפים גם יהודה ועובדיה, אבל הם כבר תפסו מקומות פחות נחשקים. יוסי היה מאושר מאוד שהספיק לתפוס מקום ראשון, אך אבי, שכבר היה מותש לאחר שינת לילה קצרה והמתנה של שעתיים, התחיל לפקפק בדבר, ואמר ליוסי: "לדעתי הגזמנו, גם להגיע חמישי היה בסדר, לא היינו מפסידים כל כך, והעיקר היו לנו עוד שעתיים לישון".

מה אתם אומרים, עם מי הצדק? ומה אומרת מידת הביטחון?

דילמה ב':

מאיר וגדליה למדו יחד למבחן הגדול על הלכות שמיטה, מאיר היה לחוץ מאוד, וכל הזמן היה אומר "אני חייב להצליח, איזה לחץ" וגדליה היה אופטימי: "עזוב, בטח נצליח, נלמד בשבועיים הקרובים טוב-טוב כל יום ונקבל 100 במבחן, אני בטוח!" אך מאיר לא האמין לגדליה, וכל פעם שהם למדו היה לחץ גדול באוויר מצד מאיר. עד שנמאס לגדליה, והוא התרעם על מאיר: "הגזמת לגמרי! אי אפשר ללמוד ככה! אתה חושב שאנחנו ראשונים בהיסטוריה שלומדים למבחן ומצליחים?" מאיר נרגע מעט כלפי חוץ אך בפנים עדיין היה לחוץ מאוד.

מה אתם אומרים, מי צודק? (חשוב לאזן בין לחץ מוגזם, לבין שאננות, ולמצוא את שביל הזהב של השתדלות מעשית מתוך ביטחון - בלי שאננות, ובלי לחץ מוגזם).

דילמה ג':

שלומי ואליהו עמדו בתור להיכנס לפארק השעשועים בחופשת חנוכה, שלומי היה דרוך כל הזמן שלא יעקפו אותו, ועמד כמו חומה בצורה. לעומתו אליהו היה רגוע, חייך לכל עבר והיה מרוצה. שלומי ראה בזווית עינו שהתור המקביל התקצר מעט, ודחק באליהו "נראה לי כדאי לרוץ לתור השני ככה ניכנס יותר מהר!" אך אליהו שכבר התמקם לו בנחת, לא כל כך התלהב, והעדיף להישאר בתור הנוכחי. שלומי כל הזמן הסתכל והשווה את התורים - מי יותר מהר, וכל פעם שהתקצר התור ממול הוא הוציא אנחת אכזבה "אתה רואה! אמרתיך היינו צריכים לעבור מזמן!" אבל אליהו לא התרגש והמשיך לחייך ולהיות רגוע.

מי צודק?

יתרון נוסף ומשלים למידת הביטחון: ויתור.

ויתור!?

כן! היסוד המוביל בבטחה אל מידת הוותרנות, שהיא המתנה הנחשקת ביותר בחיי חברה ומשפחה, היא מידת הביטחון! ככל שאדם בוטח בקב"ה שימלא מחסורו וינהל את העולם בידו הרחבה, קל לו יותר לוותר לאחרים ולתת להם משלו, שהרי הוא יודע שבמילא הכל ממנו יתברך.

בספר החינוך כותב על השמיטה בזה הלשון: "ועוד יש תועלת נמצא בדבה, לקנות בזה מידת הוותרנות, כי אין נדיב כנותן מבלי תקוה אל הגמול".

כלומר: מצוות השמיטה, בה הקב"ה מצווה את האדם להפקיר את שדותיו שנה שלימה, שכל אחד יוכל לבוא ולקטוף בחינם, זה ממש עקירת האנוכיות והרצון האישי שלנו, וזה מחנך אותנו להיות נדיבים וותרנים, ולסמוך על ה' ולא על עצמינו!

אין כמו ויתור, כדי להעניק לנו חיים טובים יותר, חברים רבים, אהבה מבני המשפחה, וחיוך תמידי שילווה אותנו לכל מקום.

הנה לנו, מי ששומר שמיטה כהלכתה, ומוותר את פירותיו לעניים, מרוויח גם שחר גדול בשמים, גם חברים ואוהבים, וגם שלא יחסר לו בשנה השביעית כהבטחת התורה!

ואיך זה קשור לרחל אימנו, שיום פטירתה חל השבוע?

רחל אמנו היא הסמל והדוגמא לויתור.

שבע שנים חיכתה רחל כדי להתחתן עם יעקב אבינו. כשסוף סוף הגיע זמן החתונה, זמם לבן הרמאי, אביה של רחל, לשקר על יעקב, ולהכניס את לאה לחופה במקום את רחל.

רחל ידעה, אבל לא גילתה את האמת. ולא זו בלבד אלא אפילו מסרה ללאה את הסימנים שנתן לה יעקב לזיהוי, ובכך הסכימה להפסיד את הזכות המיוחדת - להינשא ליעקב! והכל, כדי למנוע בושה וחרפה מאחותה לאה, אם תגלה התרמית באמצע החתונה.

והנה, בעת פטירתה של רחל אמנו, קבר אותה יעקב על אם הדרך, סמוך לבית לחם. למה דווקא שם? חז"ל מגלים לנו (רש"י בראשית מח ז) שזה היה ברוח הקודש. לימים, עתידים בני הגולה מארץ ישראל לעבור על פני קבר רחל בדרכם לגלות הקשה. הם יעצרו על הקבר, ויתפללו לקב"ה. או אז תעמוד אמא רחל לפני הקב"ה, ותאמר (מובא במפרשים ירמיה לא טו): "ראה איך אני מסרתי את הסימנים, ויתרתי למען

אחותי לאה! אנא ממך, וותר לבני על חטאיהם, והשב אותם אל ארץ ישראל!"
והקב"ה יענה לה: "נתקבלה תפילתך רחל היקרה, בזכות הוויתור שלך - בניך עוד ישובו לארץ ישראל!"
הוויתור של רחל לאחותה, הקנה לה מעמד מיוחד בשמים, ותפילתה נשמעה לפני הקב"ה.

אז האם מוויתור מרוויחים או מפסידים?

לדוגמא:

ילדי הכיתה משחקים בהפסקה כדורסל. לפתע פורץ ויכוח בין שתי הקבוצות, האם זריקת הכדור האחרונה היתה לפי הכללים או לא. הוויכוח חריף, כל צד צועק וצווח, והדקות חולפות... בסוף מסתיימת ההפסקה, והילדים מוצאים עצמם ממשיכים להתווכח עד שהמורה נכנס לכיתה...

מי הרוויח?

כולם הפסידו!

אם צד אחד היה מוותר, הוא עצמו היה מרוויח - שיוכל להמשיך לשחק!

אנחנו מעדיפים לפעמים להפסיד, העיקר שהשני לא ירוויח על חשבוננו. ילד חכם יודע לוותר כשצריך, להמשיך הלאה ולא להתעכב על מריבות.

בנוסף, כדאי לדעת את מה שכתוב בתהלים: "ה' שִׁמְרָךְ ה' צִלְךָ עַל יַד יְמִינֶךָ" (קכא ה). דרשו צדיקים: "ה' צלך", הקב"ה כמו הצל שלך. הצל, מה שאנחנו עושים, הוא עושה אחרינו. אדם מרים יד, הצל אחריו. אדם קופץ, גם הצל קופץ. כך הקב"ה, מתנהג איתנו כמו שאנחנו מתנהגים לחברים. אנחנו מוותרים, הקב"ה מוותר לנו. אנחנו נותנים, הוא נותן לנו... עוד יש אימרה ידועה בגמרא (ראש השנה ז א): "אמר רבא, כל המעביר על מידותיו, מעבירין לו על כל פשעיו". מי שמוותר ומוחל, הקב"ה מוותר ומוחל לו על עוונותיו.

ונסיים במשפט שמרן הרב אהרון יהודה לייב שטיינמן זצ"ל היה נוהג תמיד לומר:

"נער הייתי וגם זקנתי, ולא ראיתי מי שויתה, והפסיד!"

סיפור | הארבה שפסח על שומרי שביעית!

מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא' מאת הגאון ר' אליעזר טורק שליט"א:

ניסי השמיטה בקוממיות

בשנת השמיטה תשי"ט לא היו עדיין חקלאים רבים שנמנו על שומרי שביעית, עדיין לא היתה מודעות מספקת בקרב העם שבשדות לחומרת המצוה, ורום ערכה וחשיבותה. אולם יוצאים מן הכלל היו חקלאי מושב קוממיות, אשר למרות הקשיים והנסיגות הרבים, כולם שמרו שביעית כדן.

עזיבת השדות בשנת השמיטה בשנים ההם, היתה עזיבת מקור פרנסה למשך שנה שלימה, ולמרות כן לא תרו אחר היתרים שונים, דוגמת 'היתר המכירה' השנוי במחלוקת הפוסקים, אלא מילאו אחר הוראות המרא דאתרא הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלסון זצ"ל, וביצעו רק את העבודות המותרות בשביעית. בשאר הזמן התכנסו בבית המדרש של המושב ועסקו בתורה, כלשונו של הספורנו בתחילת הפרשה: "שתהיה כל השנה בטלה מעבודת האדמה מוכנת לעבודתו". הם עזבו את עבודת השדה, ופינו את עצמם להיות מוכנים לעבודת שמים.

כבר בקיץ של השנה השישית, זרעו החקלאים בצורה מחושבת מיני מספוא שיספיקו לצרכי בעלי החיים הרבים שגידלו במושב, ובהוראת הרב הם הותירו את הזרעים באדמה גם בחודשיים הראשונים של שנת השמיטה (בהסתמך על דעת הרמב"ן הסבור כי מותר לקצור בשביעית זרעים שנזרעו ברובם בשנה הקודמת ובלבד שייאכלו בקדושת שביעית, וכך נהגו מלפנים בארץ ישראל).

והנה באותה שנה היתה אחת ההתקפות הגדולות של להקות החגבים הנוודים, שהתמקדו בישובי מערב הנגב, וקוממיות ביניהם. הם פשטו בהמוניהם על המושבים וגרמו נזקים עצומים. כדרכם הם דלגו מאזור אחד למשנהו בבטחה, התנפלו על השדות, כרסמו את כל הזרעים, הירקות והעלים, ובתוך שעות בודדות חיסלו הכל.

אט אט התקרב הארבה גם לישוב קוממיות. החקלאים באו בחרדה אל המרא דאתרא הרב מנדלסון, והודיעו לו על הסכנה שמרחת על כל הזרעים שזרעו לבהמותיהם בערב שנת השמיטה. הרב מנדלסון השיב להם בבטחה וברוגע: "אַל תִּירָאוּ הַתִּיָּצְבוּ וְרָאוּ אֶת יְשׁוּעַת ה' אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה לָכֶם הַיּוֹם. בזכות מצות השמיטה שהינכם מקיימים השנה במסירות נפש, לא יאונה לכם כל נזק".

כדבריו כן היה. חלף זמן מה, וענן הארבה הגדול שהשחיר את שמי האיזור בדרכו לקוממיות, עצר בגבולות המושב, הפנה עורף ושב לאחוריו מבלי להזיק מאומה ומבלי להשאיר עקבות. לא נמצא ארבה אחד בכל תחומם.

היה זה נס ופלא גלוי, לו היו עדים מרבית תושבי המושב!

ימים אחדים לאחר שהתרחש הנס, נכנס הרב מנדלסון לבית רבן של ישראל, מרן הרב מבריסק הגרי"ז הלוי סולוביצ'יק זצ"ל, לספר לו בהתרגשות את אשר אירע.

הרב מבריסק נרעש למשמע הדברים, וביקש להביא את ספר חידושי הרמב"ן על חומש שמות. הוא דפדף לפרשת בא, שם העתיק הרמב"ן את דברי רבינו חננאל על הפסוק: "וַיַּעַל הָאֲרֶבֶה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וַיָּנַח כָּל גְּבוּל מִצְרַיִם כִּבְדָּ מָאֵד לְפָנָיו לֹא הָיָה כֵן אֲרֶבֶה כָּמֹהוּ וְאַחֲרָיו לֹא יִהְיֶה כֵן" (י, יד). זה לשונו:

"...וכתב רבינו חננאל בפירוש התורה שלו, כי מעת עתירת משה רבינו ועד עכשיו אין ארבה מפסיד בכל מצרים, ואם יפול בארץ ישראל ויבוא ויכנס בגבול מצרים אינו אוכל מכל יבול הארץ כלום עד עכשיו, ואומרים כי זה כבר ידוע הוא לכל... ועל זה נאמר בתהילים 'שיחו בכל נפלאותיו'."

הרב מבריסק הדגיש בפני הרב מנדלסון את סיום הדברים שכתב הרמב"ן בשם רבינו חננאל: "על זה נאמר שיחו בכל נפלאותיו!". הנה מפורש כתוב כאן, כי ניסים ונפלאות שמתרחשים עם הארבה יש חיוב ומצוה מיוחדים להשיח בהם ולפרסמם.

כמצווה ועושה, פרסם הרב מנדלסון את הדברים בעיתונות הכללית בכל הריכוזים היהודיים, ונתקדש שם שמים על ידו.

מחבר ספר "אוצרותיהם אמלא" ממשיך:

"לפני שנים אחדות מצאתי בבית אבי מורי שליט"א גזיר עיתון 'דגלנו', בטאונה המיתולוגי של תנועת צא"י בעבר, הנושא את תאריך חודש אדר תשי"ט, שם מתוארים בצורה חיה ואוטנטית פרטי השתלשלות הנס:

"השתא, חורף שנת השמיטה, אירעה תופעת פלא מדהימה המחייבת אותנו לקיים את מצות 'שיחו בכל נפלאותיו', ולתת לה את הפרסום הראוי וההבלטה הנכונה. מאורע זה שהגיע אף לאוזני מרן גאב"ד בריסק [שליט"א], שימש אצלו נושא זה להתעניינות ושיחה במשך שעה ארוכה.

מעשה שהיה כך היה: בצהרי יום ו', ערב שבת קודש, הופיע בבהלה בבית

המרא דאתרא בקוממיות [רבי בנימין מנדלסון זצ"ל], אחד מאנשי המושב ובפיו בשורה מרה - להקות ארבה משוטטות בשמי הסביבה, ומהוות סכנה חמורה לדשאים הצומחים בשדות, ופירושה לגבי מושב קוממיות הוא נזק כפול. חבר זה אף הוסיף לומר לרב כי במקומות לא רחוקים, ערך הארבה נחיתות שמד הרסניות.

תשובתו הפסקנית והמעודדת של הרב [שליט"א] היתה, כי אנשי קוממיות חייבים לבטוח בישועת השם, כי זכות שמירת השמיטה במסירות נפש ומתוך שמחה, ודאי תגן על אדמותיהם מפני המזיקים החמורים.

בשעות אחר הצהרים נראו מחדש להקות ארבה במספר מוגבר יותר, אך רוח הציבור היה איתן וחזק, לנוכח דברי הרב [שליט"א].

שבילי קוממיות הומים בתכונת ערב שבת המתקרבת. החברים נחפזים לעבר בית המרחץ. ילדים לבושי בגדי שבת שבים מבית המאפיה ובידיהם סלים מלאים מיני מאפה. על פני החברים נסוכה ארשת רצינות בלתי רגילה, אך מלאה בטחון, עוטה בזוהר מיוחד של התכונות לקבלת פני שבת מלכתא. רכס הגבעות שממערב, הנסקף על פני המישור בואכה אשקלונה, החל להאדים, ובהרי חברון שבמזרח, שוררת אוירת בין השמשות שאננה, השמש החלה שוקעת את אט והיקום עומד לנוח את מנוחת השבת.

לפתע החלו עולים ובאים מכיוון מערבית דרומית, בסערה ובקצב מוגבר, להקות חגב אדירות. מחנה כבד מאוד, ויכס את עין הארץ. ישוב זבדיאל הנראה וסמוך, אופל מרוב הארבה שהופיע ברבבותיו. ענני הארבה הולכים וקרבים לאזור קוממיות.

המצב החרף. במושב תכונה רצינית, החברים ניצבו בפתח בית המדרש, שמורק ונוקה כראוי לכבוד שבת, לחזות במתרחש. כעבור דקות ספורות נראה המחנה נוחת בשדות. השעה היתה מצומצמת. מספר חברים נשלחו בחופזה ככוונה למקום הנחיתה לבדוק את התוצאות ולקבוע את שטח הפשיטה.

כשהגיעו החברים המבוהלים למקום בו חונה צבא החסיל, קרעו עיניהם מרוב תדהמה והשתוממות. הם נוכחו לראות בפלא הגדול המתחולל על אדמת הדרום המקודשת בקדושת השביעית, אשר למרגלות הרי עיר האבות חברון, ובעיניהם חזו כיצד הארבה זוחל על הגבולות.

החגב בהמוניו מכרסם את ירק השדה של זבדיאל, ואילו על פני שדות קוממיות הוא לא "הורשה" לעלות. משני הצדדים הותקף המושב קשות, ואילו המושב

עצמו נדמה היה כאי שקט בין גלי סער זועפים. כמו חומות רוח בלתי נראות בעיני בשר סכרו בעדו.

עם השקיעה, מששבו השליחים לבית המדרש ובפיהם בשורת הנס, פתח הציבור ב"הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" (כמנהג החסידים לומר מזמור זה בערב שבת).

בתום קבלת שבת נשא הרב [שליט"א] דברים, ועמד על הסבר התופעה הגלויה הזאת, אשר נראית לכאורה בעיני אדם כשינוי הטבע. הרב הסביר בארוכה את יסודות המושג הטבעי, ומה פירושו וגורמיו של השינוי בטבע, ואמר בהתרגשות: "זכות השמיטה, והאמונה הברה בסגולת שמירתה, היא שעמדה לאנשי קוממיות, לבלתי יוקו משליחי ההשגחה העליונה, מהם סובלים מחללי השביעית. כי הם אלו המבצעים הלכה למעשה את הלכות השביעית, מתוך שמחה של מצוה והוד קדושה".

הרב ציין בסוף דבריו, כי החגב כבר מילא שליחות דומה (הפוכה - להזיק למזולזלי שמיטה) בשנת תר"ן; כפי שמובא בהקדמת הרידב"ז לפירושו 'פאת השולחן': "וזה לכם לדעת, אשר אחר חילול השמיטה הראשונה בשנת תרמ"ט, שלח הקדוש ברוך הוא בשנה שלאחריה חגב וארבה ואכל את כל תבואות הארץ ויצאו כולם נקיים...".

הרב סיים בבקשה לציבור: "אנו מקדשי שביעית חייבים לפרסם את פרשת הארבה כיצד שמר עלינו השם יתברך בהשגחה פלאית מדהימה, כדי שיתקדש שם שמים, וידעו הכל - כי אין אדם שומע לי ומפסיד".

עד כאן מהתיאור האוטנטי המיוחד, שנכתב באותה שנה בבטאון 'דגלנו'.

ברצוני להוסיף, כי לפני שנים אחדות הוזמנתי לשאת דברים במושב קוממיות, והזכרתי בדברי כי אני נרגש לדבר במקום קדוש כזה, בו היו החלוצים הראשונים של מצות השמיטה בארץ הקודש. לאחר הדרשה ניגש אלי אחד מזקני הקהילה, רבי אריה שטינמץ הי"ו, אשר שימש כמוזכירו המיתולוגי של המושב במשך עשרות שנים, ושיתף אותי בזכרונותיו:

"אני זוכר היטב את המתח הגדול ששרר במושב קודם בוא הארבה לסביבה, ובעיקר את הנס והפלא שהתחולל אחר כך. המקרה עורר בשעתו הדים עצומים, עד שגם הרחוקים מתורה ואמונה, לא התכחשו לו, והודו בפה מלא כי יד ה' הוא!".

"לאחר כמה שנים", הוסיף לספר לי רבי אריה, "פגשתי יהודי בעל תשובה,

אשר אביו היה פעיל חילוני מוכר ממושב 'יד נתן', מושב המקביל לקוממיות, וזה אינו יכול לשכוח את אותו היום בו נראו מרחוק ענני הארבה השחורים, ואת הדאגה שליוותה את התושבים ב'יד נתן', למרות היותו אז ילד צעיר.

"הוא זוכר את הארבה מתקיף את מושבות הדרום ללא רחם, ואביו קרא לו לסייע לו בגירושם. לא היו אז אמצעי ריסוס כפי שקיימים היום, כך שהדרך המקובלת היחידה לסלקם היתה בצורה פרימיטיבית, הם היכו עם מכסי סירים זה בזה, וגרימת הרעש גרמה לארבה להימלט. אולם כשהם יצאו לשדה והחלו להרעיש ולהכות את הארבה בניסיון לגרשם, אך לשוא, דבר לא עזר. לא היה שייך להשתלט על כמויות כה גדולות של ארבה.

"תוך כדי הכאה הביט הילד על השדות של המושב הסמוך קוממיות, והיה המום ומופתע, אף ארבה לא נראה בשדותיהם. הוא שאל את אביו מה הסיבה לכך, ואביו נאלץ להשיב לו בפה רפוי: 'כנראה אלוקים שומר על שדותיהם כי הם שומרים על מצות שמיטה'..."

"הנס הגלוי הזה עורר אותו להכיר באמיתות התורה ומציאותו של בורא עולם, וכנראה זה היה אחד הגורמים שחזר ברבות הימים בתשובה".

כך שמעתי כאמור מפי רבי אריה שטיינמץ ששמע בעצמו מבעל המעשה.

באותו ביקור שוחחתי גם עם רבי יצחק פרקש שליט"א, אף הוא מוטיקי תושבי קוממיות ומאנשי הצורה המפארים את המושב. עד שנת תשי"א הוא התגורר עם בני משפחתו בעיר 'קרית אתא' סמוך לביתו של רבי בנימין מנדלסון. בשנה זו כאשר התבקש רבי בנימין להגיע ולכהן כרבה של קוממיות, משפחת פרקש התלוותה אליו לקוממיות.

רבי יצחק סיפר לי במתיקות מיוחדת, כי עדיין צרוב בזכרונו אותו יום שיש סועה, כיצד מכונית הדואר האדומה נכנסה למושב וכולה מוקפת חגבים... הדוור סיפר, כי כל הישובים הסמוכים מלאים בנחילי ארבה, בצורה שאינה ניתנת לתיאור, וכאשר נכנס שם במסלולו השבועי הקבוע, החגבים עטפו את מכוניתו.

רבי יצחק צעד איתי בחוצות המושב, והראה לי כיצד במקומות מסויימים הגבולות אינם ישרים, פעמים שהגבול מתעגל כלפי פנים ופעמים כלפי חוץ. הוא החווה לי באצבעו: "אתה רואה, עד כאן הארבה הגיע, וממש כאן בסיבוב הגבול הוא נעצר. זה היה נדמה לרואים כאילו יש כאן חומה שקופה המונעת מהארבה להיכנס לתוך ישובנו... ראינו זאת בעינינו והשתוממו!".

הפעלה | "נשארים באוויר"

משפט פתיחה:

משחק מהנה, ידוע ומפורסם, אך ההיצמדות לכללים בו, היא מאתגרת ומהנה שבעתיים...

הסבר כללי:

נפריח בלונים לאוויה, ונשמור אותם כך כמה שיותר זמן.

חומרים נדרשים:

חבילת בלונים, לפחות בלון אחד לכל חניך.

הסבר מפורט בשלבים:

1. כל חניך מקבל בלון, מנפח וקושר אותו.
2. מכריזים "אחת שתיים שלוש, צאו!" ומפריחים את הבלונים לחלל החדר.
3. כל חניך שומר על הבלון שלו - שלא יגיע לרצפה, באמצעות חבטות קלות שוב ושוב בבלון, להעלות אותו כל הזמן כלפי מעלה.
4. בלון הגיע לרצפה? החניך יוצא בינתיים מהמשחק, עד לשלב הבא.
5. אסור לנהוג באלימות זה כלפי זה, לדחוף וכדומה.
6. מי נשאר אחרון? הוא המנצח!
7. ניתן לשדרג את הכללים מסיבוב לסיבוב, לפי הצורך: מותר שהבלון יגע פעמיים ברצפה, מותר לחבוט בו רק באמצעות אגרוף קמוץ, מותר להשתמש רק ביד אחת, וכדומה.

תובנה:

הקב"ה משאיר אותנו כל הזמן באוויה, ולא נותן לנו ליפול חלילה. באמונה ובביטחון, נדע שאנו בידו, נסמוך ונישען עליו, ונוכל תמיד לוותר בשמחה לשני!

מסע השמיטה

איזו זכות יש לנו!
מסע היסטורי בעקבות השמיטה

לכל אחד מאיתנו יש אבא, או סבא, או אבא של סבא, שחלם מילדותו לעלות לארץ ישראל, לנשק את עפרה, להיות בכותל המערבי! אנחנו - זכינו לזה!

מצוות השמיטה, שעבור רבים מאיתנו זו ההיכרות הראשונית שלנו איתה (בשמיטה קודמת היינו ממש קטנים), היא זכות מיוחדת ונדירה לה זכינו - אנו יושבי ארץ ישראל. במצוות השמיטה, אנחנו מגשימים חלום עתיק של הסבים שלנו! מקדשים את האדמה שקיבלנו מהקב"ה!

מה ההיסטוריה של השמיטה? כמה שנים שממה הארץ מחקלאות יהודית, וממילא לא התקיימה בה השמיטה? מתי חזרה השמיטה למקומה? והאם היא כבר הגיעה למקום הראוי לה?

הכל במערך המרתק שלפנינו.

סיים לב

מצרך זה בנוי על מידע היסטורי מרתק, בתוך המצרך ההיסטוריה מופיעה התמצית, אך להצטרף הידע שלכם המדריכים, שיהיה לכם תשובה לכל שאלה של חניך זה או אחר, הוספנו נספח מיוחד עם סקירה היסטורית קצרה. לעיון היסטורי [והלכתי, בנוגע להיתר המכירה] נרחב, אפשר לעיין ב'ספר השמיטה' של מחבר 'לוח ארץ ישראל' הגרי"א טיקונינסקי זצ"ל.

שאלות לדיון

1. האם במרבית השנים מאז מתן תורה, השמיטה נשמרה, או לא?
2. מה מיוחד היום בשמיטה - יותר מאשר בדורות התנאים והאמוראים?
3. האם השמיטה שייכת אך ורק לנו - יושבי ארץ ישראל?

תשובה

מצוות השמיטה, בהיותה "מצווה התלויה בארץ", נוהגת באדמתה של ארץ ישראל, ותלויה במגורי יהודים בארץ. גם כאשר יהודים גרים בארץ, אם הם לא עוסקים בחקלאות, אלא קונים תוצרת מידי הנכרים - אין להם מה להשבית בשמיטה, ואז אין קיום ממשי ובולט למצוות השמיטה (אם כי קדושת הפירות מוטלת במחלוקת).

לכן, **רוב שנות ההיסטוריה היהודית, לא הייתה שמירת שמיטה**, כי הישוב היהודי בארץ היה דל, וחקלאות יהודית כמעט לא הייתה קיימת. גם כאשר התקיים ישוב יהודי מפואר עם חקלאות נרחבת בארץ ישראל, לצערינו היו שנים ארוכות בהם בני העם נכשלו בחטא, ולא שמרו את השמיטה; זו הייתה אחת מהסיבות המרכזיות לגלות הקשה.

כך אומרים חז"ל באבות דרבי נתן (לח, עיין גם מסכת שבת לג א, רש"י ויקרא כו, לה) בעוון אי שמירת שמיטה - הארץ נשמטת מיד ישראל, מידה כנגד מידה: "אמר להן הקדוש ברוך הוא, הואיל ואין אתם משמיטין אותה, היא תשמט אתכם. ומספר ירחים שאי אתם משמיטין אותה, היא תשמט מאליה".

5,781 שנים חלפו מאז בריאת העולם, 3,279 שנים עברו מאז שבני ישראל נחלו את הארץ והתיישבו בה [14 שנה לאחר כניסתם לארץ, שנים בהם היו מלחמות וחלוקת

הארץ]. מתוכו, במשך בערך 2,000 שנה, לא זכינו לקיום שנות השמיטה כראוי, מפני הגלות או מפני החטא.

האלשיך הקדוש מבאר את הפסוק "וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאָף אֶת בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת בְּרִיתִי אַבְרָהָם אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר":

בני ישראל צועקים לפני הקב"ה קרוב לאלפים שנה ומבקשים על הגאולה, ומזכירים זכות אבות אברהם יצחק ויעקב. "זכור ברית אברהם ועקידת יצחק והשב שבות אהלי יעקב והושיענו למען שמך", כלה קציר ועבר קיץ ועדיין לא נושענו. כנסת ישראל דואגת ומצרה שמא כביכול נשכחה זכות אבות מלפניו יתברך.

על כך עונה הקב"ה: "זכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק ואף את בריתי אברהם אזכור", לא שכחתי ולא אבדה זכות אבות חלילה, אולם, גם "והארץ אזכור" כפי שאתם עומדים, צועקים ומזכירים זכות אבות - **כך עומדת הארץ לפני וצועקת על שביטלו בה שמיטה וחיללו את שבתה**. לכן, הגם שזכורה לפני זכות אבות, הרי: "וְהָאָרֶץ תִּעְזֹב מִמֶּה וְתִרְץ אֶת שְׁבִתֶיהָ בְּהַשְׁמִיָּה מֵהֶם" ועד אשר "וְהֵם יִרְצוּ אֶת עֹנֵמָם" - עד שיחזרו ישראל בתשובה מאהבה וירצו לפני עונותיהם שהרי יהפכו לזכויות.

לפני כמאה וחמישים שנה, החלו יהודים מעטים לחשוב על ביסוס חקלאות יהודית בארץ ישראל. רובו המוחלט של עם ישראל שרה עדין בגלות ארצות אירופה וארצות המזרח. יחידים שזכו להגיע לארץ, נתקלו בחרפת רעב איומה, מגיפות וחולי. כמעט ללא אמצעים, חסרי ידע וניסיון, הם ביקשו להתחיל הכל מחדש, ולהפריח את שממת הארץ הקדושה בגידולים קדושים, שיטופחו בידיים יהודיות על פני האדמה היהודית. מעט מעט החלו להתפתח ישובים יהודיים שעסקו בחקלאות לפרנסתם, דוגמת פתח תקוה, מוצא ועוד, ומדי שבע שנים הם עמדו בפני ניסיון גדול: לעצור הכל? להפסיק את ההשקעה, ולסכן את כל עתידם? התשובה היתה: כן! השמיטה נשמרה במסירות נפש, ובד בבד החקלאות היהודית הלכה והתרחבה.

לקראת שנת השמיטה תרמ"ט (לפני 133 שנה), ביקשו החקלאים למצוא פתרון הלכתי, שיאפשר להם להמשיך לעבוד בקרקע בשנת השמיטה, כדי לבסס את מקור פרנסתם. נציגי הברון רוטשילד, יהודי שהשקיע הון אדיר ומחשבה רבה בבניית ארץ ישראל ופיתוח שדותיה, פנו לרבני הדור, וביקשו היתר למכור את הקרקע לנכרי למשך כל שנת השמיטה, ולהמשיך לעבוד בה כרגיל - שהרי כרגע הקרקע לא שייכת כלל ליהודי, ולא חלה על הקרקע מצוות השמיטה.

הרעיון לא נדחה על הסף. היו אף רבנים גדולים מאוד, שאישרו את ההיתר, בראשם

הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל - גדול הדור. אמנם, רבי יצחק אלחנן סייג את ההיתר בכמה תנאים, אחד מהם - שפועלי השדות בשנה זו גם הם לא יהיו יהודים, אלא נכרים.

האם ראוי להשתמש בהיתר כזה, להתחמק ממצוות התורה? חלק מהרבנים המתירים נדרשו לענין הזה, והסבירו שמדובר בזמן מיוחד ובלתי רגיל, בו החקלאות היהודית בארץ ישראל מצויה בשלבי התפתחות ראשוניים, ההשקעה הכספית העצומה בה עלולה לרדת לטמיון בכל יום, ועבודת הקרקע נדרשת כדי להציל יהודים מהפסדים עצומים, ולאפשר מקור מחיה לעניים רבים בארץ. בנוסף, היו רבנים שהסבירו כי במצב הנוכחי בו החקלאות היהודית בארץ מועטת כל כך אל מול החקלאות הנכרית - אין את ברכת התורה "וציית את ברכתי", ולכן יש מקום לערוך 'היתר' כזה שיפקיע את המצוה, כדי לחזק את הפרנסה.

מאידך, היו גדולי תורה שהתנגדו להיתר המכירה, בהם הגאון רבי שמואל סלנטר זצ"ל, הם טענו כי לא באנו עד ארץ ישראל, כדי להימנע מקיום מצוותיה. לא חלמנו על עיבוד קרקע בארץ הקודש, כדי להפקיע את קדושתה בשנה השביעית - שבת של האדמה.

היו גם בעיות הלכתיות ב'היתר מכירה'. א - האם אכן המכירה אמיתית, הקרקע הופכת להיות שייכת לגוי? או שאולי המכירה היא חוכא ואיטולאל, העמדת פנים בלבד, והבעלים האמיתי הוא היהודי? ב - האם מותר למכור לנכרי קרקע בארץ ישראל? הרי יש בזה איסור 'לא תחנם' (דברים ז, ב)?

בשנים שלאחר מכן, מדי שנת שמיטה, התחדש הדיון בין גדולי התורה אודות היתר המכירה. הרב קוק שעלה לארץ, והקים את מוסד הרבנות הראשית לישראל, תמך בהיתר המכירה. לעומתו, מרן החזון איש התנגד בכל כוחו לשימוש בהיתר זה, ומצא כל מיני היתרים הלכתיים שיאפשרו לבעלי קרקע יהודיים להימנע מעבודה בשמיטה, תוך מזיעור נזקים אפשריים לאילנות.

מרן הרב עובדיה יוסף זצ"ל סמך על היתר המכירה, אך ראה בו פיתרון של 'בדיעבד', כדי למנוע מהמון העם לעבור על איסורי שביעית, ולא פתרון ראוי לכתחילה עבור בני תורה.

כיום, רוב בני הציבור החרדי אינם משתמשים בהיתר המכירה, אלא רוכשים תוצרת חקלאים מיבול חו"ל, או מ'אוצר בית דין'. לעיתים רוכשים פירות מ'יבול נכרי' - קרקע של גוי בארץ ישראל, יש נוהגים גם בפירות אלו קדושה - שלא להפסידם, ולא משליכים את קליפותיהם (הראויות לאכילה) אלא בפח שמיטה מיוחד, הרחק מכל המאכלים המאוסים המצויים בפח אשפה רגיל.

כל אחד כמנהגו, כל חניך כמצוות הוריו ורבני קהילתו, מקיים את השמיטה! אם בהשבתת הגינה בחצר הבניין, בהימנעות מקניית תוצרת מסויימת והקפדת יתר על כשרות בשנה זו, בשמירה על קדושת פירות 'אוצר בית דין' או אפילו יבול חו"ל, ועוד...
אשרינו שזכינו בדורנו לקיים מצוות שמיטה בהידורה! דבר שאלפי שנים לא זכה עמינו! אנחנו אלו השומרים על ארצינו, רק בזכותינו אין האויבים שלנו מצליחים לגבור עלינו, כי זכות השמיטה עומדת לנו להשאירנו בארצינו!

איך פעלו גדולי ישראל להטמיע את מצוות השמיטה?

גדולי ישראל, ובראשם מרן החזו"א דאגו להקים קרנות תמיכה לחקלאים, לתת להם פרנסה קבועה במקום הפרנסה של שנת השבע, כדי לאפשר להם לשבות כדין. הרבנים שלחו שליחים לכל רחבי המושבות, להשמיע את דבר השמיטה לעם שבשדות.

הקרן המפורסמת ביותר - 'קרן השביעית', נוסדה בערב שנת שמיטה ה'תש"מ (1979-80), על ידי מרן הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלזון זצוק"ל גאב"ד קוממיות. הקרן הוקמה בשליחות מרן ה'חזו"א איש', והייתה לה השפעה מכרעת על שמירת השמיטה ברחבי הארץ.

בימיה הראשונים של הקרן הצעירה, מומחים לחקלאות ממושב קוממיות עברו בין היישובים החקלאיים ללא קשר להשתייכותם הפוליטית, וכתוצאה מכך למעלה מ-1,300 חקלאים קיבלו על עצמם לשמור שמיטה.

דרך פעולות הקרן לביסוס שמירת השמיטה, והדרכתיו ביישום המעשי של הלכותיה, התרבו חקלאים במאות יישובים שהצטרפו לקהילת שומרי השמיטה ללא פשרות ומתוך שמחה של מצווה. מספרם של חקלאים אלה הולך וגדל משמיטה לשמיטה.

מאז ועד היום, התרחבה 'קרן השביעית' והפכה לגוף מרכזי המלווה ומנווט את שמירת מצוות השמיטה כהלכה בכל רחבי ארץ ישראל, בתמיכה כלכלית, הדרכה מקצועית וליווי הלכתי רציף, כשהיא מאגדת אלפי חקלאים ועשרות אלפי דונמים חקלאיים השובתים בשנת השביעית, כשליחם של פוסקי ההלכה וכל גדולי הדור לקיום מצוות התורה "והשביעית תשמטנה ונטשתה".

כיום אפשר דרא, וישנם עוד ועוד קרנות מסוג זה, אשר תומכים בחקלאים ומשכנעים אותם לשמור על השמיטה החביבה, אליה התגעגענו כה הרבה שנים.

אז כשאנחנו נתקלים בפח שמיטה, שלט על 'אוצר בית דין', או קרקע מושבתת, יש לנו סיבה מצויינת להתרגש, לשמוח, להיות מאושרים בחלקנו - זכינו למצוות שמיטה!

מקבץ סיפורים | קסי' ההתחלה, והניסיק טראו בעיניי

1. התבואה המתולעת צמחה | שמיטה תשי"ב

מפי הגר"ד גרוסמן שליט"א - רבה של מגדל העמק. מתוך הספר "אור השבת":

"קינדער'לאך, היכנסו! אורח חשוב הגיע אלינו", קרא לנו אבא. כולנו רצנו והצטופפנו בסלון הקטן שבשכונת בתי ורשה. ליד השולחן ישב בניחותא הגאון הצדיק רבי בנימין מנדלזון זצ"ל, גאב"ד קוממיות. ידידות עזה ואמיצה שררה בינו לבין אבא זצ"ל, ראש הישיבה, הוא היה סר לביתנו כל אימת שביקר בירושלים. 'רבה של קוממיות, ספרו נא לילדיי את מעשה הפלא של השמיטה האחרונה. אני רוצה שהילדים ישמעו זאת מפיכם', ביקש אבא, והרב הסכים. התיישבנו למרגלותיו והוא סיפר לנו מהי מצות השמיטה, מהו מושב יהודי, ועם מה מתמודדת קוממיות.

היו אלו הימים שלאחר שנת השמיטה תשי"ב. החקלאים, גיבורי הכוח ששמרו בכל עוז את שנת השמיטה, תרו וחיפשו אחר זרעים מהשנה השישית, שיזרעו עכשיו באדמתם הטרושה, שעמדה בשממונה בכל שנת השבע.

דא עקא, היבול של השנה השישית תם ונגמר, השוק היה מוצף בזרעים של השנה השביעית, שנת השמיטה, אולם לא מושב קוממיות יעבור על צו התורה הקדושה וישתמש בזרעים אלו - לאחר שנה של עמידה בגבורה ובמסירות על משמר ההלכה.

'באו אלי החקלאים', המשיך רבה של קוממיות לספר, 'ואמרתי להם שלא להתייאש. ימשיכו לחפש וימצאו. הם אכן המשיכו בחיפושים וגילו במושב סמוך שיירי זרעים מהשנה השישית. ברם, יבול החיטים היה שבור ומתולע. החיטים נראו במצב גרוע מאוד.

'שוב הופיעו אצלי ושאלו אותי מה לעשות, האם לרכוש? הם הוסיפו כי מדובר בסיון של 20 אלף לירות - סכום אגדי. אמרתי להם: 'קנו את היבול הזה, וה' הטוב יעמוד לצדכם. והלוא התורה הקדושה הבטיחה מפורשות: 'וצויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלש השנים'. התורה הבטיחה שתהיה ברכה גם בשנה השמינית. הסירו דאגה מלבכם, וברכת ה' תלווה אתכם'.

אבא עצר את הרב, פתח את החומש שהיה מונח על השולחן והקריא לנו את דברי ה'כלי יקר' בפרשתנו, פרשת בהר. וכה תוקף דבריו:

"טעם מצוה זו היא להשריש את ישראל ממידת האמונה והביטחון בה'. כי חשש הקב"ה פן בבואם אל הארץ יתעסקו בעבודת האדמה על המנהג הטבעי, וכאשר כבר מצאה ידם ישכחו את ה' ויסירו בטחונם ממנו, ויחשבו כי כוחם ועוצם ידם עשה להם אל החיל הזה ועולם כמנהגו נוהג, ויחשבו שהארץ שלהם היא והם הבעלים ואין זולתם.

"וכמו שמצינו בירידת המן ליומו", ממשיך ה'כלי יקר', "כדי שיהיו עיניהם נשואות אל ה' תמיד ויבטחו בו תמיד, כך ענין השמיטה שלא יעבדו האדמה כל שנה שביעית, אין זרע ואין קציר, ויסמכו על הנס".

אבא סגר את החומש ונשק לו. הוא סיפר לנו על התלמידים ששאלו את רבם, רבי שמעון בר יוחאי: למה ירד המן במדבר בכל יום? וכי לא עדיף היה שירד פעם אחת ויספיק לכל השנה?

"אמר להם רשב": אמשול לכם משל. למה הדבר דומה? למלך בשר ודם שהיה לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. חזר וקבע לו בכל יום, והיה מקביל פניו בכל יום. אף ישראל, מי שהיו לו ארבעה וחמישה בנים היה דואג ואומר שמא למחר לא יירד מן, ונמצאו כולם מכוונים את לבם לאביהם שבשמים" (ספרי וילקוט שמעוני).

הקב"ה, זן ומפרנס לכל, רוצה וחושק לתת לבני ישראל את מזונם ופרנסתם, אך עם זאת הוא רוצה ומצפה לתפילות בני ישראל להוכחת אמונה וביטחון בו יתברך.

אבא פנה אלינו, הילדים, ואמר: "יודעים אתם מה עושה רבה של קוממיות? - הוא נוטע אמונה. הם, החקלאים, נוטעים זרעים - והוא זורע אמונה, חורש ביטחון בלבבות בני ישראל".

"ובכן", המשיך רבה של קוממיות בסיפורו המופלא, "אנשי קוממיות החלו להכשיר את הקרקע מיד באיסרו חג הסוכות של שנת תשי"ג. עמלו, טרחו וזרעו בעין דומעת ובלב מאמין את הזרעים השבורים והמתולעים.

"מה עשה הקב"ה?" המשיך הרב בלשונו הציורית, "באותה שנה בושש הגשם מלבוא. יבשו הגשמים עד לאחר סיום מלאכת הזריעה במושב קוממיות, בעיצומם של חודשי החורף. רק עם סיום הזריעה בכל שדות קוממיות החל

הגשם יוצא על הארץ.

"נפלאות ה' הוכחו פעמיים: אצל אנשי היישובים, שהיו רחוקים מתורה ומצוות וזרעו בקיץ של שנת השמיטה את שדותיהם, כל הזרעים הרקיבו באדמה בשל חוסר הגשם.

"לעומתם, אל שדותיהם של אנשי קוממיות בא הגשם בעתו ובזמנו, הפריח את היבול והצמיח תבואה דשנה. חרף היותו זרע ישן ומתולע, הפך פרי הארץ לגאון ולתפארת, וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא על היהודים שומרי השביעית".

2. סיפורי קוממיות | שמיטה תשי"ט:

בשנת תשי"ז החליטה הסוכנות לנטוע פרדסים בכמה יישובים, ביניהם גם היישוב החרדי שומר המצוות קוממיות. ההצעה היתה משתלמת ומאוד מפתה. הפרדס יביא ליישוב רווחה כלכלית ושגשוג; מעבודתו יכולות להתפרנס בריווח כמה וכמה משפחות. אולם הרב מנדלזון, רבה של קוממיות, העמיד תנאי קודם למעשה, כי נטיעת הפרדס בשטחי קוממיות תתאפשר אך ורק אם ישמרו בו כל הלכות שמיטה לפי הוראותיו.

התנאי הנחרץ הזה עיכב את נטיעת הפרדס במשך שנה ויותר. הסוכנות סירבה להסכים עם התנאי הדתי. נטיעה של פרדס היא השקעה יקרה, טענו אנשי הסוכנות, והזנחה של העצים במשך שנה תמימה, עלולה להוריד לטמיון את כל הממון הרב שהושקע בהם.

לבסוף בא הרב בדברים עם האחראי על הפרדסים, יהודי רחוק משמירת תורה ומצוות, מר ויגודסקי שמו. הם נפגשו ושוחחו ארוכות. הרב דיבר עמו על גודל קדושת השמיטה, ותיאר את חביבות המצווה היקרה. מר ויגודסקי התרשם מאד מהדברים הנרגשים, והבטיח להיענות לבקשה. ואכן, זמן-מה חלף, ואל הרב נשלחה הודעה כתובה וחתומה, כי הפרדס ינטע, וכל דיני השביעית יישמרו בו לפי הוראותיו של הרב.

הפרדס ניטע. הושקע בו סכום עצום בסך חצי מיליון ל"י (ראשי תיבות של לירה ישראלית, סוג המטבע שהיה נהוג במדינה באותם הימים). וכפי שהוסכם מראש - מנהלי הפרדסים מילאו אחר הוראותיו של הרב בכל העניינים.

באמצע שנת השמיטה, באו מנהלי המטע אל הרב, והזהירוהו כי הוראותיו המחמירות מסכנות את הפרדס, ועתידות לגרום להפסד המטע כולו, על הסכום העצום שהושקע בו. לחצים כבדים הופעלו על הרב, לחזור בו לפחות מחלק מהוראותיו בהלכה, ולהסתמך על צדדי קולא ושיטות מסוימות

המתירות עשיית חלק מהפעולות בשנת השמיטה, כדי להציל את הפרדס, ועמו את פרנסת המושב.

במכתב שכתב הרב מנדלזון לידידו, הוא מתאר את לבטיו מאותם הימים: "פעמים רבות הייתי חושב מה יהיה, אך חיזקתי את עצמי בביטחון בעצם המצווה, ובזכות הפוסקים שלפי דבריהם פסקתי, ובפרט בזכות הרמב"ם ז"ל שהחמרתו כמותו הרבה פעמים. בטחתי, שבוודאי יעזור ה' יתברך שלא יתחלל שם שמים על ידינו".

חרף כל הלחצים והאימים - לא נעשתה כל פעולה להציל את העצים. על פי הוראתו הנחרצת של הרב, נשמרו הלכות השמיטה בקפדנות, ללא כל סטיה או קולא.

והנה, בשלהי חודש אב, הופיע מר ויגודסקי כשהוא כולו נפעם ונרגש. "שתים עשרה פרדסים נמצאים תחת ניהולי", סיפר לרב בהתרגשות, "בכל הפרדסים עבדו כרגיל בכל מהלך שנת השמיטה, ורק בקוממיות השביתו כל עבודה מן הפרדס. והנה, לבסוף, אנו רואים כעת, כי דווקא פרדס קוממיות הצליח, הרבה יותר מכל הפרדסים!"

הוא היה נסער מאד. "איך ייתכן? פרדס שהוזנח בכל משך השנה - יצליח יותר מכולם?" מר ויגודסקי ביקש מהרב, שיסביר לו את פשר הדבר.

"אמרת לי", סיפר הרב לימים, "ה'אני מאמין' הראשון, הוא שה' יתברך הוא לבדו עשה עושה ויעשה לכל המעשים, כולל הפרדס... אנחנו עשינו את רצונו יתברך ושמטנו את הפרדס, וה' גמל לנו ככרכתו, והנה הצליח הפרדס מאד!..."

וכך נרשם במחלקת הפרדסים הממשלתית:

"הפרדס בקוממיות לא עבד בכל שנת השביעית - והצליח!"

3. משמר החופים ובצל של שמיטה

מתוך מוסף שבת קדש בהר תשס"ח, מאת ל. ליינה, מתוך ראיון עם מח"ס 'מערכות השמיטה':

השנה שנת תשי"ט. ירק אחד חשוב לא היה ניתן להשגה באותה שנה לשומרי השמיטה המבקשים לרכוש תוצרת חו"ל, והוא "בצל".

באותה תקופה, היתה רגיעה ממלחמת סיני, אבל עדיין ביצעו מחבלים עשרות פיגועים בגבול מצרים, והמשטרה נאלצה להציב שמירה חזקה על הגבול.

אבל גם עם זה מצאו להם המחבלים פתרון, היו שולחים אניות משא בהסוואה

של סחורה, כגון פירות וירקות, אך בבטן האוניה, בין הארגזים, היו מחביאים את המחבלים, בתקווה שמשטרת הגבולות בארץ ישראל לא יבדקו בין אלפי הארגזים ויניחו את הספינה להמשיך בדרכה. כמוכן שבסוף תפסו גם את זה, ומאז החלו משמר החופים לפטרל בלילות בקו הגבול שבין מצרים לא", ותפקידם היה לעצור כל ספינה חשודה ולבדוק בדיקה קפדנית ומדויקת בכל פינה ופינה שבספינה.

בחצות אחת הלילות, בעת סיור של משמר החופים, מגלה הראדר עקבות של ספינה המתקרבת לכיוון חופי ישראל. השומרים נכנסו לתכונה רבתי, והצטיידו בכל האמצעים הדרושים כדי לעצור את הספינה החשודה, וכעבור זמן קצר הבחינו בספינה תמימה העושה את דרכה מכיוון הגבול המצרי.

מיד כשהתקרבה הספינה לעבר חוף ישראל, הזהדה הקול של משמר החופים המסמן וקורא לעברה לעצור. עשרות שוטרים מלווים בכלי נשק פשטו על האוניה החשודה, ואכן נתפסו בה עשרות נוסעים, ובין העצורים של נוסעי האוניה היו כאלו שנחשדו למחבלים.

כאשר ירדו לבטן האוניה, נתגלו לפניהם אלפי ארגזים. החייל הראשון ניגש לפתוח את הארגזים, וגילה שמדובר בארגזי בצל (בדיקו מה שהיה מצרך מבוקש כל כך לשומרי שביעית). לאחר חיפוש מדוקדק, התברר שהאוניה מכילה 20,000 טון בצל. בשלב זה עדיין לא הוחלט מה לעשות עם הבצל, כי השוק הרגיל היה מוצף בבצל ורק לשומרי שביעית היה חסר, ואם הכמות הזו היתה מוזרמת לשוק המקומי היה נגרם הפסד רב למגדלי הבצל. אך "מד" מצעדי גבר כווננו". אחד מהשוטרים שהשתתף בתפיסת הספינה, היה לא אחר מאשר בן אחיו של הג"ר שמריהו גריינימן זצ"ל מבני ברק, (אחינו של מרן החזון איש זצוק"ל).

הרב מקוממיות זצ"ל בשמעו שמועה זו, החל לחשב מחשבות, איך אפשר להציל מן הארי את המצרך המבוקש הזה שיספיק למשך שנה שלימה. בליבו קינן חשש שמשרד החקלאות יסרב לשחרר את הבצלים בעבור שומרי שמיטה, בעקבות המאבקים שיש לשומרי שביעית עם משרד זה, שמא הם יהיו מוכנים להטביע את כל האוניה בים לאות נקמה, העיקר לא להעבירו לשומרי שביעית.

הרב מקוממיות טיכס עצה איך לגשת היישר אל לשכתו של שר החקלאות, מבלי להודיע מראש ומבלי לבקש רשות. הוא פנה אל שר החקלאות לבקש ולהתחנן על נפשו, ואכן בזכות מסירות הנפש זכה שלאחר שיחה קצרה עם השר, קיבל אישור להעברת 20,000 טון לציבור שומרי השביעית.

משחק | געגועים

משפט פתיחה:

איך מעבירים רגש געגוע? איך ממחישים כמה עם ישראל התגעגע במשך דורות למצוות השמיטה? אולי היום נצליח לגעת במשהו מהגעגע הזה...

הסבר כללי:

ורשמים מכתב למי שמתגעגעים אליו, ואז קוראים אותו בקול בשינוי השם ל'שמיטה'...

חומרים נדרשים:

- דפי שורה לכל חניך.
- עפרונות לכולם [לא עטים].
- 'מחק' לכולם.

הסבר מפורט בשלבים:

1. החניכים מסתדרים בגורן עגולה, והמדריך יעמוד במרכז.
2. המדריך מבקש מכולם לחשוב על מישהו או משהו שהם מתגעגעים אליו בכל מאודם. דוד מרוחק, סבא שנפטר, חבר שעבר דירה וכדו'.
3. נחלק לחניכים דפים ועפרונות, וכל אחד ירשום מכתב למי שהוא מתגעגע אליו. על המכתב להכיל לפחות 2 שורות בנות 15 מילים.
4. גם מי שמתגעגע למשחק שהיה לו בעבר ונעלם, יוכל להביע את געגעיו במכתב 'לכבוד המשחק', או לכתוב מכתב לאמא שהוא רוצה את זה בחזרה.
5. כעת המדריך יבקש מכולם למחוק במחק את השם של מי שהם מתגעגעים אליו, ולכתוב במקום זה, את המילים: "שמירת השמיטה".
6. לאחר מכן כל אחד בתורו, יקרא מתוך הדף ברצף אחד מה יצא לו...

תובנה:

שנים נכספנו והתגעגענו למצוות השמיטה בארץ ישראל, וכיום ש'אכשר דרא' ובחסד עליון אנו על אדמתנו, לא נקיימה? הרי לנו הזדמנות מדהימה להגשים חלום וגעגע של דורות...

נספח

סקירה היסטורית קצרה

א.

מצוות השמיטה בימי בית ראשון ושני:

כפי שראינו חז"ל באבות דרבי נתן אומרים כי בעוון אי שמירת שמיטה - הארץ נשמטת מיד ישראל, מידה כנגד מידה. ויעוין ברש"י שמפרש את דברי חז"ל ומחשב כי מאז שישראל נכנסו לארץ ועד לגלות בבל, הם לא שמרו שמיטה במשך תקופות ארוכות שמסתכמות ל-430 שנים! ולכן היו עשרות שמיטות שלא נשמרו כהלכתן. רש"י מחשב שמספר השמיטות והיובלות שלא קוימו מספרם ביחד 70.

רש"י מבסס את דבריו על הפסוק הנבואי בספר ויקרא המדבר על תקופת הגלות: "אז תרצה הארץ את שבתותיה" (ויקרא כו לד) ועל הכתוב בדב"ב"י ב' (ל"ו כ"א): "לְמַלְאֹת דְּבַר-ה' כְּפִי יִרְמְיָהוּ, עַד-רִצְתָּהּ הָאָרֶץ אֶת-שְׁבֻתוֹתֶיהָ, כֹּל-יְמֵי הַשְּׁמִיטָה שְׁבַתָּה, לְמַלְאֹת שְׁבָעִים שָׁנָה". כלומר - הגלות היא העונש על אי קיום מצוות השמיטה והארץ תשלים את השמיטות החסרות בימים שהעוברים לא יהיו בה יותר.

ומה קרה אחרי גלות בבל, כשחזרו עם ישראל ובנו את בית המקדש השני?

בנביא נחמיה מתואר שראשי העם שחזרו מגלות בבל, מקבלים עליהם לשמור מצוות שמיטה, אך הקיום שלה היה קשה מאוד מאחר שהעם בארץ עסק והתפרנס בעיקר מחקלאות. הבעיה הייתה קשה ביותר מאחר שהארץ נשלטה כמעט תמיד על ידי מלכים זרים שהטילו מיסים, דבר שהכביד על העול הכלכלי.

מעיון בספרו של יוסף בן מתתיהו, מתגלה נס מרתק מאוד!

וכך הוא מספר (יוסיפוס קדמוניות יא - טו) כי באופן קבוע ומפיעע ויתרו המלכים השונים על המיסים בשנות השמיטה! הדבר סייע מאוד ליהודים לשמור על המצווה.

מעניין לציין נס נוסף:

נס חנוכה אירע בתקופה זו בבית שני, בשנת השמיטה!! שנה בה עם ישראל מסרו נפשם ושמרו שמיטה, ולכן הם היו תשושים מרעב ולא היה להם כח להילחם ביוונים, ובכל זאת עזר להם הקב"ה וניצחום רבים ביד מעטים! (תולדות ישראל, חלק ד', עב"ץ).

בהמשך כשביית המקדש עדיין קיים, בתקופת הרומאים, פטר גם יוליוס קיסר את

היהודים מתשלום המס בשנת השמיטה, ובימי הורדוס חזר העם ונאנק ממעמסת המיסים של הקיסר, במיוחד בשנה זו בה לא זרעו.

עם ישראל מסרו נפשם למרות שלא היה להם מה לאכול! הדברים מתוארים באריכות במדרש איכה רבה, **שהיהודים אכלו בשנת השמיטה את כל מה שיש בארץ ואפילו את הקוצים שבה!! כך שלגמלים לא נשאר מה לאכול!**

ב.

מצוות השמיטה לאחר חורבן בית שני:

בתקופה שלאחר חורבן הבית השני, בימי דור יבנה, עלתה ההקפדה על דיני השמיטה, עד כדי כך שחז"ל ראו ש'אכשר דרא' והחליטו לאסור עניינים נוספים שהיו מותרים עד כה, כמו קניית ירקות מיד במוצאי שביעית. וגם 'אוצר בית דין' תוקן אז כמתואר בתוספתא בשביעית (ח, א).

מאוחר יותר, בעקבות מרד בר-כוכבא, המצב הכלכלי בארץ נעשה קשה. עד תקופה זו, מתאר רבי שמעון במשנה בסנהדרין (פרק ג משנה ג) היו אמנם אנשים שליטו באיסור פירות שביעית ומכרו אותם, אך זו הייתה תופעה חד פעמית. בעקבות המרד, "משרבו האנשים", תופעה זו התפשטה והיו סוחרי שביעית רבים מתקופה זו. במסכת שביעית ישנם כמה וכמה משניות העוסקות במכירת כלי עבודה לאנשים שאינם מקפידים על דיני השמיטה.

הלל הזקן, נשיא הסנהדרין, תיקן את תקנת הפרובול שביטלה למעשה את שמיטת הכספים. התקנה איפשרה למלווים להקנות את החובות לבית דין, ולגבות אותם בכל זמן שירצו.

רבי יהודה הנשיא הלך צעד אחד נוסף, כשבעים שנה מאוחר יותר:

רבי התיר מקומות מסויימים כמו צמח ובית שאן וקבע כי הם לא נחשבים בגבולות הארץ, ולכן חובת שמיטת הקרקע לא קיימת בהם. יתרה מזאת, רבי קבע כי השמיטה בזמנו, כל עוד היובל איננו נוהג - ולכן, למעשה, גם בימינו - איננה מדאורייתא כי אם מדרבנן, ולכן ישנן פעולות שונות שניתן להתירן.

בהמשך, עם הידרדרות המצב הכלכלי והביטחוני בארץ, ביטל בית דינו של רבן גמליאל (בנו של רבי) את דין 'תוספת שביעית' (תוספתא שביעית, פרק א הלכה א). הגדיל לעשות רבי ינאי, שהתיר באופן חד פעמי לזרוע ממש בשמיטה "משום ארנונא", כלומר בשל המיסים הכבדים שנהגו בארץ (בבלי סנהדרין דף כו עמוד א).

למרות הקשיים הרבים היו חקלאים ששמרו את השנה השביעית ושבתו ממלאכת האדמה. חז"ל העריכו את ההקרבה והגבורה האישית וקראו להם "גיבורי כוח עושי דברו" (ויקרא רבה א; מדרש תהילים קג, כ). כינוי הערכה שנשתמר עד ימינו בפי הרבנים כלפי חקלאים שומרי שביעית.

באופן כללי, מאז תקופת האמוראים ועד לפני כ-140 שנה, לא היתה שמירת שמיטה כמעט בארץ ישראל, כי אם יחידים פה ושם, גם מפאת זאת שבארץ ישראל חיו רק יהודים מעטים, אשר כמעט לא עסקו בחקלאות ולכן מצוות השמיטה כמעט לא הייתה מעשית, [אך יושבי הארץ המשיכו להזכיר את תאריך השמיטה בשטרות, במכתבים ואפילו על גבי מצבות, שנמצאו בחפירות ארכיאולוגיות מתקופות אלון וגם בגלל הקשיים הכלכליים ועול הגלות הכבדה.

במהלך כ-1000 שנים מאז תקופת האמוראים ועד תקופת הראשונים, היו עם ישראל מפוזרים בגלות, ואין עדות מיוחדת על השמיטות, מלבד זה שהם עדיין מנו את השמיטות על שטרותיהם. אך הרמב"ן מראשוני הראשונים מעיד שלא נשתכחה שמיטה בימיו: "שנת השמיטה מפורסמת בארץ ישראל היום, ומנהג אבותיהם בידיהם להשמיט קרקע, כלומר שנוהגים בה כל קדושת שביעית".

אם זאת זו עדות לימיו בלבד, ואין עדות נוספת, וממה שנראה בספרי ההיסטוריה לא היו הרבה חקלאים יהודיים בארץ ישראל, דבר שמנע את שמירת השמיטה הלכה למעשה.

א.

העלייה היהודית לפני כ-140 שנה, ופולמוס היתר המכירה:

לפני כ-140 שנה, עם הקמת המושבות הראשונות בארץ ישראל בימי העלייה הראשונה [בה עלו כ-30 אלף יהודים שברחו ברובם מהאנטישמיות בארצותיהם, במזרח אירופה ועוד], התעורר הצורך להתמודד עם מצוות השמיטה, אשר בגלל התבססות כלכלת המושבות על חקלאות, שמירת השמיטה נהייתה ניסיון גדול יותר, כי זה בעצם להפקיר שנה של פרנסה.

לאור זאת, התירו הרבנים **באופן חד פעמי בשמיטת תרמ"ט** [בשמיטת תרמ"ב, לפני הקמת המושבות, לא היה עדיין בעיה לשמור שמיטה כי היו חקלאים ספורים שכלו כלכלית לשמור שמיטה] את 'היתר המכירה' כלומר היתר למכור את השדות לנכרי בשנת השמיטה וכך לא יחוייבו לשמור על השמיטה, ובעלי השדות היהודיים עובדים אצל הנכרי על השדה, וכך לא נפגעת פרנסתם.

למרות שעצם ההיתר הוא נכון, ואף המקור להיתר כתוב כבר במבי"ט שחי בזמן מרן ה'בית יוסף' לפני 430 שנה בערך (כך מובא בשו"ת חכמי צפת בעניין השמיטה), והיתר המכירה הראשון ניתן בפועל על ידי גדול הדור מרן ר' יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל בשמיטת תרמ"ט [הוא התיר רק אם היהודים לא יעבדו אצל הנכרי בשנה זו, רק יקנו פירות מהם, אך ארבעים שנה אח"כ עמד בראש המתירים הגאון הרב אברהם יצחק קוק זצ"ל שנתמנה לרבה של יפו והמושבות, ונאלץ להיכנס לעובי הקורה, והוא כדעת יחיד התיר לחלוטין, דבר שלא התכוונו אליו גדולי ישראל בשמיטות קודמות].

נוצרה מחלוקת גדולה בין חכמי ישראל: יצויין שאין קשר בין המחלוקת ההיא על היתר המכירה, למחלוקת כיום, בכל דור יש תנאים אחרים, וכיום כל גדולי ישראל החרדים אסרו זאת].

מצד אחד:

רצו הרבנים בכל מאודם שתישמר השמיטה, **עד שסופסוף זכינו לעלות לארצינו, לאחר אלפיים שנות גלות, והארץ היתה עזובה וכמעט לא נשמרה בה השמיטה כי אם יחידים פה ושם. הלוא שנים נכספנו והתגעגענו למצוות השמיטה בארץ ישראל, וכיום ש'אכשר דרא' ובחסד עליון אנו על אדמתינו, לא נקיימה!?** בנוסף טענו: גם אם ההיתר נחוץ עתה הרי שהשימוש בו עכשיו יביא לכך שישתמשו בהיתר גם בעתיד כשלא יהיה צורך בו! לכן הלכו הרבנים וסובבו בעם לעורר על הזכות הקדושה של קיום מצוות השמיטה במסירות נפש, שזוהי זכותנו על אדמתנו! ואכן מעט מן המושבות כדוגמת 'פתח תקוה' ו'מזכרת בתיה' חירפו נפשם נגד רצון הברון רוטשילד ושמרו שמיטה כהלכתה.

מצד שני:

מצד חובת ה'השתדלות', העריכו הרבנים ששמירת השמיטה כהלכתה תביא להתמוטטות כלכלית של כל היהודים בארץ ישראל, משום שהכלכלה התבססה רק על חקלאות, לכן זה יביא בחובו הרס של ההתיישבות בארץ עד כדי שהיהודים יצטרכו לשוב לגלות ולארץ מוצאם ולעזוב את הארץ לבדה. וגם מצוות יישוב ארץ ישראל הרי מעלתה גדולה עד מאוד, ואיך לא נישאר בה אחרי שנות גלות ארוכות כל כך? לכן העצה היתה **להתיר את היתר המכירה' באופן חד פעמי, ובתנאים מסויימים, ורק לחקלאים מסויימים, אשר לא יכולים לעמוד בשמירת שמיטה.**

ובאשר לשמיטות הבאות: היתר זה הביא למחלוקות גדולות נוספות, מרנן מהרי"ל דושינסקי והגר"ש סלנט התירו באופנים מיוחדים מכירה, אך הרידב"ז ומרן ה'חשוון איש' התנגדו גם לכך והפסיקו זאת משמיטת תר"ע. הם אסרו את המכירה מכמה

טעמים, אך עיקר טענתם היתה: מה שהיה נכון לאותם שנים של הגר"א ספקטור לא נכון לתנאים של היום.

באותו זמן נכנס לעובי הקורה הרב קוק שהתנגד לרידב"ז ותמך בכל הכח בהיתר המכירה, ובעקבותיו רוב היישובים בארץ הסתמכו על כך. בעקבות כיבוש הארץ בידי בריטניה, הקים הרב קוק את הרבנות הראשית לישראל, ומאז ההיתר מיושם באמצעותה. אך רוב הציבור החרדי, בהתאם לפסיקותיו של החזון איש, מיישמים פתרון חלופי של 'אוצר בית דין'. בפרט בשמיטות האחרונות בשל התפתחות החקלאות, ההיתר אינו נכון ואמיתי ואינו באמת מוכר את השדות.

גם מרן הגר"ע יוסף זצ"ל שהתיר הרבה פעמים להסתמך על ההיתר, אמר לא אחת: מי שיכול שלא יסתמך על זה, זהו היתר לפשוטי העם שבלי זה יאכלו פירות שגדלו בשביעית באיסור, אבל בני התורה, בפרט כיום כשיש אלטרנטיבות ראויות, לא צריכים זאת.

בית המדרש
להלכה בהתיישבות
אמונת אי"ש

חקלאות ע"פ התורה

כדי להתחבר מבפנים למצות השמיטה על כל חלקיה, לחוש בכל עומק הלב את שביתת האדמה, ולהיות חלק מגיבורי הכוח, עלינו להכיר יותר לעומק את העולם החקלאי, ללמוד את המצוות התלויות בארץ, ולהבין את הנושאים.

שנת השמיטה, היא הזדמנות מצויינת להעמיק את הידע וההבנה בנושאי החקלאות היהודית, ומצוות התלויות בארץ.

קדימה חברים, נלבש כובע מצחייה, ונצא אל השדה...

שאלות לדיון

1. האם יש הבדל מהותי בין חנות פירות וירקות עם הכשר, לבין חנות פירות וירקות בלי הכשר?
2. למה אי אפשר לקנות פירות וירקות בכל מקום, להפריש תרומות ומעשרות בבית, וזהו?
3. האם ניתן לקנות פירות בחו"ל בלי הכשר?

תשובה

מצוות שמיטה היא המצווה המשפיעה ביותר על העולם החקלאי בפרט, ועל כל אחד שקונה פירות וירקות בכלל. אך היא לא המצווה היחידה, ישנן מצוות רבות מהתורה על החקלאות בארץ ישראל, כמו הפרשת תרומות ומעשרות, ערלה ועוד.

שנת השמיטה, הנהוגת אחת לשבע שנים, ומתפרסת על פני שנה שלימה, [והרגשתה בשטח היא אפילו שנה וחצי] היא הזדמנות טובה להעמיק את הכרותנו עם העולם החקלאי בכלל, ועם החקלאות הנכונה על פי התורה ומצוותיה, בפרט.

קצת פרטים מפתיעים שלא ידענו, שיתנו לנו פרספקטיבה נכונה על העולם הזה:

 היקף החקלאות: התוצרת החקלאית בארץ מסתכמת בכ- 4 מיליון טון בשנה, (לפי נתוני הלמ"ס לשנת 2009), מתוכם כ- 3 מיליון טון המשווקים בתור תוצרת טרייה בחנויות הירקות (השאר לייבוש, ייצור מזון וכד'). בכל יום משווקים בממוצע כ- 13,000 טון.

את רובם המכריע של הפירות מגדלים יהודים (כ- 99 אחוז), דרוזים מגדלים חלק קטן מהתפוחים. בגידול ירקות יש לנוכרים אחוז גבוה יותר, גם הוא לא גבוה (למעט מלפפונים), אך קשה מאוד להעריך בדיוק כמה אחוזים מהירקות מגדלים נוכרים.

למה זה כל כך משנה? כפי שנלמד בהמשך, מצוות התלויות בארץ משתנות באופן משמעותי מאוד כאשר המגדל ובעל הקרקע - הוא נכרי.

 תרומות ומעשרות כשאנו מכניסים ירק או פרי לפינו, עלינו לדעת שהוא מעושר כהלכתו. כלומר, הפרישו ממנו תרומה, מעשר ראשון ומעשר שני - או מעשר עני, תלוי באיזו שנה. לא תמיד נוכל להפריש לבד, כי עלינו לקבל מכלול נתונים: היכן גדל הפרי, באיזו שנה בדיוק החל הפרי לבצבץ, מי בעל הקרקע ועוד. גם לאחר

הפרשת המעשרות, עלינו לדעת להתנהל נכון עם ה'פרוטה חמורה' המשמש לצורת ביצוע ה'מעשר שני'.

לכן, תמיד קל יותר ונכון יותר לקנות פרי וירק מעושרים ומוכנים לאכילה, זאת נוכל לוודא על ידי תעודת כשרות בתוקף, התלויה בחנות הירקות, וחתומה על ידי רב או גוף כשרות שאנו מכירים ויודעים שאפשר לסמוך עליו.

קנינו תוצרת ללא הכשר ראוי? נוכל להתייעץ עם אדם המבין בנושא, האם וכיצד ניתן להפריש תרומות ומעשרות ולאכול את התוצרת.

 ערלה: פרי העץ אסור לאכילה במשך שלוש שנותיו הראשונות. גם בשנה הרביעית, נדרש 'חילול' קדושת הפרי על מטבע, כדי לאכלו. מה נחשב 'פרי', בו יש דיני 'ערלה', ומה נחשב ל'ירק' בו אין דיני 'ערלה'? ממתי סופרים שלוש שנים? ומה הדין כאשר שורש של העץ בצבץ מהאדמה והחל להתפתח כעץ עצמאי, נספור שוב 3 שנים? ומה הדין כאשר רכשנו פרי, ואין לנו מידע ברור האם העץ עדיין 'ערלה' או כבר לא?

גם לשם, כך, עלינו לוודא שיש פיקוח של גוף כשרות מוסמך ואמין, וכך אנו רגועים שהפרי מותר לאכילה.

אם רכשנו פרי ללא כשרות, נצטרך לברר אצל אדם המצוי בתחום, האם יש חשש בפרי זה ל'ערלה', או לא (תלוי האם כרגע רוב הפירות מהזן הזה מותרים או לא). זאת כמובן בנוסף לתרומות ומעשרות.

 עם מקדשי שביעי: פרי או ירק ש'נעבד' בשנת השמיטה, כלומר נעשתה מלאכה אסורה בקרקע בשמיטה לצורך גידולו, נאסר באכילה. גם כשנרכוש תוצרת לאחר שנת השמיטה, יתכן שהתוצרת קדושה בקדושת השמיטה, כי בפירות, זמן ה'חנטה' - בצבוץ הפרי - קובע איזה פרי שייך לשמיטה. גם אם לא נעשתה מלאכה אסורה בפרי, עלינו לאוכלו בקדושה, כלומר לא להפסידו, לשמור על השאריות ולהשליך קליפות הראויות לאכילה, בפח שמיטה מיוחד.

איך נדע האם הפרי או הירק נאסרו חלילה באכילה? כיצד נדע האם נוהגת בהם קדושת שביעית?

אם רכשנו תוצרת מחנות עם הכשר מוסמך, אנו רגועים שלא נעשתה מלאכה אסורה לצורך גידולם. בנוסף, נקרא על גבי התעודה האם התוצרת קדושה בקדושת שביעית, או שהיא מחוץ לארץ, ובאופן זה אין בה קדושת שביעית ('יבול נכרי' בארץ ישראל - נתון במחלוקת).

 תולעים וחרקים: עם ישראל התקדש לה', ואסור לנו לאכול שרצים וחרקים.

המאכל היהודי נקי מכל חשש של חרקים קטנים המסתתרים בין הכפלים או מאחורי הגרעינים.

בעשרות השנים האחרונות, התגלו מיני ירקות ופירות שקשה מאוד לבדוק אותם מחרקים, ולוודא שהם מותרים באכילה.

כדי להיות רגועים שאנו מכניסים לפינו ירק נקי, בלי שלל חרקים האסורים מהתורה, נרכוש בחנות עם כשרות מוסמכת, ונקרא את ההוראות המפורסמות מעת לעת על ידי גופי הכשרות (בירקות עליים ההוראות מודפסות על השקית): יש פירות וירקות הזקוקים לבדיקה ביתית, שטיפה או השריה טרם האכילה.

נשים לב! כאן לא ניתן לסמוך על הכשרות בלבד. רבני הכשרות סומכים עלינו הצרכנים, שנדע את אשר לפנינו, ונשלים את הפעולות הנדרשות להסרת חרקים לפני האכילה.

למשל, רבים נמנעים לגמרי מאכילת תותים (למעט מרוסקים מכשרות טובה), תאנים מיובשות, עלי גפן ועוד, מפני הימצאות גבוהה של חרקים.

ירקות עליים כמו חסה, כרוב, סלרי ועוד, משווקים היום בתוך שקיות, מגידול מיוחד בו יש הפחתה של החרקים, אך עדיין צריך להשרות ולשטוף אותם כפי ההוראות המודפסות על השקית. גם ענבים, עגבניות, פלפלים ועוד, זקוקים לטיפה או השריה - כפי ההוראות המתפרסמות ע"י גופי הכשרות.

תמרים, פירות מיובשים ועוד, זקוקים לבדיקה טובה לפני האכילה.

מבלבל? מלחיץ? ממש לא. אם נקדיש כמה דקות להשיג דף הוראות מוגף כשרות מוסמך, או נרכוש מדריך כשרות לפירות וירקות בחנות ספרים, נדע היטב את כל ההלכות ונשמור על קדושת הפה והגוף כראוי לבן מלך.

תעודת כשרות: חנות ירקות ללא תעודת כשרות בתוקף, היא מבוך מלא מכשולים. אם נרכוש בה תוצרת, אנו עלולים לשגות באכילת מאכל אסור. צריך להתמצא בשלל הלכות ופרטי מידע, כדי להכשיר בעצמינו ירק שנרכש בחנות ללא כשרות, ולדעת מתי ניתן לאכלו ומתי אסור להשתמש בו.

אז גם אם כל הפלפלים נראים אותו דבר, והתפוחים נמצאים באותם קרטונים, נסור אל החנות הכשרה, ונתרחק ממקום לא כשר...

ציפוי מבריק: תפוחים ופירות נוספים, מצופים לעתים בשכבת ברק חיצונית. אם התפוחים מיובאים מחו"ל, הברק עלול להיות מיוצר משומן מן החי מחיות טמאות, האסור כמובן באכילה. במקרה כזה חובה לקלף את התפוח. איך נדע זאת? פשוט, נקרא את ההוראות הכשרות המתפרסמות בחנויות, על ידי גוף הכשרות שמעניק

את תעודת ההכשר למקום.

על איזה הכשר ניתן לסמוך? גופי כשרות רבים מתקיימים בארץ, וכל חנות כשרה מתהדרת בחותם כשרות שונה. על מי ניתן לסמוך? אי אפשר לתת בזה כלל אחיד וגורף. יש המעדיפים כשרות שהם מכירים את ראשיה ורבניה מקרוב, אחרים סומכים על כל בד"ץ המפורסם לטובה בין צרכני הכשרות. ראוי לכל חניך לאמץ לעצמו רשימת כשרויות שהוא אוכל, לאחר היוועצות עם הורה / מדרוך - מישהו שמכיר אותו ואת משפחתו, וממצא בנושא הכשרות.

כלאיים: גוף הכשרות מוודא שאין חשש כלאיים בתוצרת שאנו רוכשים ואוכלים.

ומה קורה בחו"ל? תרומות ומעשרות, ערלה ושאר מצוות התלויות בארץ, אינן נוהגות בחוץ לארץ. אבל גם בחו"ל, עלינו לוודא שהתוצרת נקיה מחשש חרקים האסורים באכילה. וכן לוודא היעדר מריחת שכבת ברק אסורה.

איך מבררים זאת? בחו"ל, חנויות הירקות לא עונדות תעודת כשרות. בכל מקום ומקום, יש לברר אצל אנשים יראי שמים מהקהילה היהודית המקומית, האם ניתן לקנות ולאכול פירות וירקות ללא חשש, והאם יש צורך בשטיפה.

ולסיכום, תעודת הכשרות היא הערובה לכך שאנו מכניסים לפינו אוכל נקי, כשר וללא כל חשש ובעיה. חנות עם הכשר, היא המקום הראוי לבן מלך. חנות לא כשרה, זה עסק מסוכן להרפתקנים, ולא מקום לנער ירא שמים...

סיפור | אימאנו סל תקלא

הצצה מרתקת לעולמו של חקלאי שומר תורה ומצוות בימינו, על חוויותיו וניסיונותיו גם בחלק הרוחני:

זאב שטיגליץ מתעורר בכל בוקר בשעה 5:15, ומיד אחרי תפילת שחרית הוא ניגש לעמל יומו: עולה על הטרקטור, ושועט אל השדות החקלאיים שמקיפים את ביתו. הוא מדשן את השדות ומטפל בהם, ולאחר מכן יוצא לעבודתו כמשגיח כשרות במפעל לקופסאות שימורים בעיר עפולה.

כבר 63 שנה שסדר יומו של שטיגליץ מורכב בעיקרו מעבודה קשה בשדה, ולרגע לא נמאס לו לעסוק בכך. "נולדתי לתוך עולם החקלאות", הוא מספר על עצמו. "עד גיל ארבע התגוררה משפחתי במושב בית הלל שנחשב ליישוב

חילונו. אבל אבי ז"ל רצה לגדל את הילדים על פי רוח התורה והיהדות, ולכן עברנו להתגורר בכפר גדעון, שזהו יישוב חקלאי שברובו חרדי". מאז, זאב שטיגליץ נמצא בשדה, חורש את אדמותיו, מטפל בהן ומתפרנס מן המשק הפרטי שלו.

את הימים הראשונים שלו כילד בכפר גדעון, זוכר שטיגליץ כבלתי פשוטים בעליל. "הייתי אז ילד קטן", הוא מתאר, "ובאותה תקופה לא הצליחו ראשי הכפר לחבר אותנו לחשמל, אז במשך כמה שנים היה ביתנו מואר באמצעות עששיות בלבד".

גם החקלאות שהייתה באותם ימים, היא לא זו שמוכרת לנו כיום. "אני זוכר שהחרישה בשדות התבצעה על ידי פרדות. איפה זה קיים כיום? היום כל המציאות היא אחרת. באותם ימים גם הייתי אחראי על חליבת הפרות ברפת שלנו, ועשיתי זאת כמובן בידים. מי הכיר אז שימוש במכונות?"

עם זאת, זאב מציין כי גם היום הוא מדשדש מעט מאחור ביחס לאחרים. "כיום רוב החקלאים עובדים בטרקטורים גדולים ומעבדים אלפי דונמים. אבל אני עושה את כל העבודה בעצמי, לבדי. יש לי את הטרקטור הקטן שלי והשדות שלי כוללים 100 דונם בלבד, ואני גם מבצע את העבודות לבדי - חרישה, זריעה, ריסוס, וכו'. כשיש צורך בפעולות מאוד מיוחדות כמו למשל באמצעות קומביין, אני מזמין פועלים, כי אין לי את הכלים הנדרשים לשם כך".

ומה הוא מגדל בשדות?

"כיום אני מגדל בעיקר פלחה, וגם פטרוזיליה, רוקט, ועוד פירות וירקות. אבל זה משתנה מעונה לעונה, לפי הכדאיות. בעבר ניסיתי לגדל ירקות ללא חרקים כמו כרובית, ברוקולי, כרוב וחסה, אבל עזבתי את הענף הזה כי הרגשתי שבגלל סכנת החרקים האחריות המוטלת עליי היא גדולה מידי. הרי בקיץ אן סיכוי לגדל את הירקות האלו בלי תולעים, וצריך גם לרסס אותם שלוש פעמים בשבוע, אז מי מסוגל לקחת אחריות על כך? לכן עזבתי את הענף הזה".

גם עצי פרי, שטיגליץ ממעט לגדל בשדותיו, אך בנוגע לכך המניעים הם אחרים. "יש בעיה קשה עם גידול של עצים בארץ, כי העצים של היום מפסיקים בדרך כלל אחרי 12 שנה להניב פירות, ולכן יש צורך לעקור אותם ולטעת חדשים. אין ברירה, ורוב החקלאים בארץ באמת עושים את זה, אבל אני לא מסוגל להעלות בדעתי לעקור עצים. כתוב 'כי האדם עץ השדה', ואני לא מוכן למכור את הרוחניות שלי בשביל פרנסה, אז חדלתי, כמעט לגמרי מגידול עצי הפרי".

כאן עובר זאב לדבר בכנות עצובה.

"האמת היא, שלא ממש משתלם מבחינה כלכלית להיות חקלאי" הוא אומר, "אומנם אתם יכולים לקנות בחנות כרוב במחיר של 12 שקלים ולחשוב שאתם מפרנסים אותי, אבל אני מקבל ממנו בסך הכל סכום של 1.20, וכך גם בנוגע ליתר גידולי השדה. החקלאי מרוויח סכום פעוט מאוד, וכמעט לא מכסה את ההוצאות. אין לי בעיה עם דמי התיווך שלוקחים המתווכים שרוכשים מאתנו את הסחורה, אבל עיקר הפער הוא בגלל רשתות השיווק שמרשות לעצמן להעלות מחירים בלי שום פרופורציה, ומאוד כואב לי על כך. ידוע לי שיש הרבה מאוד חקלאים שעזבו את הענף הזה, בגלל חוסר הכדאיות".

"גיבורי כוח":

ככל שממשיכים לשוחח עם זאב, כך מבינים יותר שהעיסוק בחקלאות אינו דבר קל. "חקלאי מוכרח להיות אדם מלא באמונה", הוא מסביר לנו, "אתה אף פעם לא יודע מה תהיה המשכורת שלך וכמה תרוויח. אתה תמיד צריך להתפלל, תמיד מרגיש תלוי בגזירת עליון. כשיש שנת בצורת, אני מתפלל 'ותן טל ומטר לברכה' ומרגיש כמו בתפילת יום כיפור. אני יודע שאם לא נזכה לטל ולמטה, אני לא אחזיר את ההשקעה".

האמונה הופכת לנצרכת עוד יותר, בהגיע שנת השמיטה. "ברוך ה' זכיתי לשמור תשע שנות שמיטה בחיי", מספר זאב בסיפוק, "האמת היא שבכל שנה מחדש יש ניסיון, כי לא קל לעמוד מול השדה שלך מבלי לעבוד או לעשות את הפעולות הנדרשות. אומרים עלינו, החקלאים, שאנחנו 'גיבורי כוח עושי דברו'", הוא מוסיף, "ופעם שאל אותי מישהו: מה הגבורה הגדולה שלכם - להתבטל שנה שלמה ולא לעבוד? איזו גבורה יש כאן? אלא שיש דברים שרק חקלאי מסוגל להבין - הדגדוג הזה שיש לך באצבעות והרצון לטפל בעצי השדה - זהו רצון שזורם לך בעורקים. מאוד קשה לעמוד מנגד".

זה מה שגרם לו באחת השנים, לזרוע בערב שנת השמיטה. הזריעה התבצעה בפועל לפני ראש השנה, ולכן היה לו היתר למכור חלק מהכמות, ולהשתמש בה. "זהו דבר שמותר בדיעבד, אבל בסופו של דבר ראיתי שסכום הכסף שקיבלתי על מה שקצרתי באותה שנה, זהה בדיוק לסכום שהפסדתי בשנה שלאחר מכן בשדות. זה המחיש לי בצורה הברורה ביותר שכאשר שומרים שמיטה, כדאי לעשות את זה עד הסוף, לא לזרוע כלום, ולא להתחכם".

מקרה נוסף שחיקק את אמונתו, היה עם הכבשים שהוא מגדל. "לפני בערך 15 שנה הרב אלישיב היה מעוניין בקיום מצוות 'ראשית הגז', כי זו מצווה שהוא

מעולם לא זכה לקיים", הוא מספר, "בני ביתו הגיעו אליי וביקשו שאזכה אותם בקיום המצווה. כמובן שהסכמת. הגעתי לירושלים עם חמש כבשים, וערכנו מעמד רב משתתפים בו הרב קנה את הכבשים ולאחר מכן גזז את הצמר שלהן והעניקו לכהן. היה אירוע מאוד גדול, ובסימום ביקשתי שהרב ימכור לי את הכבשים בחזרה, אבל הרב סירב ואמר שיש עם זה בעיה הלכתית. כששמעתי את הדברים הצעתי שהרב יחזיר לי את הכבשים, ואני מתחייב למכור אותן למחרת לגוי. הרב החזיר, ובאמת בבוקר המחרת כבר מכרתי את הכבשים לגוי, אבל מיד לאחר מכן קניתי אותן ממנו בחזרה, ממש כפי שעושים במכירת חמץ".

למרות שהפעולה שביצע שטיגליץ הייתה לכאורה מותרת, הוא מספר שלא הרוויח מכך דבר. "מתוך אותן חמש כבשים היו שלוש שנגנבו ממני ושתיים שמתו", הוא אומר, "אלו כבשים שלא ראיתי בהן שום ברכה, וגם מהמקרה הזה למדתי ללכת בראש ישר, ולא לנסות להתחכם".

"מה שמגיע לך - תקבל"

"אני רואה בחוש איך שמפתח הגשמים רק בידי של הקב"ה, ואם ה' לא מוריד גשם, אין שום דרך אחרת לקבל אותו. אפשר לראות, שבשנה הראשונה לאחר השמיטה האחרונה (תשע"ו), אזור הדרום קיבל יותר גשם מאשר אזור הצפון", הוא מעיד, ומבחינתו הסיבה לכך ברורה - "בשנה קודם לכן - תשע"ה, שהייתה שנת שמיטה, היו הרבה יותר יישובים בדרום ששמרו שמיטה מאשר יישובים בצפון, אז הם פשוט התברכו יותר".

שטיגליץ משכנע את כולם בצדקת הדברים. "בדרום ירד 500 מ"מ, ולנו בצפון ירד רק 280 מ"מ. זה אומר שמה שמגיע לך אתה מקבל, ומה שלא מגיע - פשוט לא", הוא קובע באמונה תמימה.

הפעלה | איך יוצרים 'מצע מנותק'

הצרה: במערך נלמד על עשיית 'מצע מנותק' - שיטה לבידול צמחים המנותקים מהאדמה ויותר (באופנים מסויימים) לעומדם בשביעיות. נושא זה קשור גם לעציצים בבית, בעניין זה הבאנו את ההלכות למעשה מחקור מוסמך במערך 7, ע"פ ע.ס.

משפט פתיחה:

המחשה מרתקת של מונח הלכתי הידוע בכל ענפי המצוות התלויות בארץ, ובפרט בשמיטה: המצע המנותק.

הסבר כללי:

נביא חומרים ליצירת מצע מנותק. הכל מופיע בנספח - מדריך להכנת מצע מנותק.

חומרים נדרשים:

כמה שיותר חומרים הנזכרים במדריך מצע מנותק, בין השאר: קלקה, יריעות פוליאיתילן חזקות, לוחות פח מגולווין, דיקט מעץ, קרטון, בלוקים, אריגי ניילון. שימו לב, גם אם לא ניצור מצע של ממש, נדגים באמצעות החומרים חלק מהמושגים.

הסבר מפורט:

- נע"ן במדריך שהובא בנספח, איך עושים 'מצע מנותק'.
- נשתדל להמחיש לחניכים עם לפחות 10 מוצרים שונים המוזכרים בהלכה לגבי מצע מנותק. נראה איזה חומר מועיל ליצירת מצע מנותק, ואיזה חומר לא מועיל. נוכל להדגים ענפים שבולטים מחוץ למשטח, וכאלו שלא בולטים.
- נוכל ליצור 'מצע מנותק' קטן ולא ממש אמיתי, רק לשם המחשה - באמצעות שימוש בחלק מהחומרים ניצר גינה המונחת על גבי שולחן וכדומה.
- נביא גם עציץ שאינו נקוב - לפי כל הידורי ההלכה [ראה מערך 7], זהו גם סוג של מצע מנותק!

נספח

מדריך מעשי והלכתי - ירקות על מצע מנותק

ערוך מתוך "המכלול" ומתוך "מדריך שמיטה לחקלאים" שמיטה תשע"ה (בהוצאת הרבנות הראשית ומשרד החקלאות, בשיתוף רבנים ואגרונומים).

**יודגש שאין לפסוק הלכה למעשה בפועל, אלא ע"י ספרים מוסמכים.
הדברים הובאו לצורך ההפעלה - להעשרת הידע ולהבנת הנושא בלבד**

חלק א' - הקדמה הלכתית

[מתוך 'המכלול']

מהו מצע מנותק?

מצע מנותק היא שיטה חקלאית לגידול צמחים במנותק מקרקע כדור הארץ (כגון בעציץ המונח על-גבי משטח אטום), ובמנותק מהשמיים (במקום מקורה, כגון בית או חממה). על-פי ההלכה, גידולים במצע מנותק אינם כפופים למצוות התלויות בארץ, ובפרט למצוות שמיטת קרקעות. משום כך מקובל לגדל ירקות על-גבי מצע מנותק בשנת השמיטה (מצע מנותק משמש גם בשנים רגילות לגידולי ירקות ללא חרקים, וכן לצמחי נוי).

עציץ שאינו נקוב לעומת עציץ נקוב

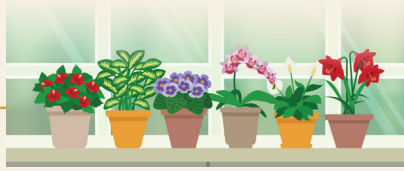
בתורה, המצוות התלויות בארץ מתייחסות לצמחים הגדלים בקרקע של ארץ ישראל. בימי המשנה התחילו לגדל צמחים גם בעציצים, והתעוררה השאלה - האם המצוות התלויות בארץ חלות על צמחים בעציצים? לפי רוב הדעות, יש להבחין בין "עציץ נקוב" הנחשב כמחובר לקרקע, לבין "עציץ שאינו נקוב", הנחשב מנותק מהקרקע. הבחנה זו מתבטאת בדינים שונים:

- **דיני תרומה:** "עֲצִיץ נְקוּב - הָרִי זֶה כְּאַרְץ", ולכן ניתן להפריש תרומה מתבואה שגדלה בעציץ נקוב, ולפטור בה תבואה שגדלה בקרקע. אבל עציץ שאינו נקוב אינו נחשב כמו ארץ, ולכן תרומה מתבואת עציץ שאינו נקוב אינה פוטרת תבואה שגדלה בעציץ נקוב או בארץ. בכל מקרה, מפרישים תרומה גם מעציץ שאינו נקוב, מדרבנן.
- **דיני כלאי הכרם:** עציץ נקוב שהונח בתוך כרם נחשב כאילו נזרע שם, ולכן הוא

"מקדש" את הכרם, כלומר גורם לכך שכל הכרם נחשב קדוש ואסור באכילה. אבל עציץ "שְׁאֵינוּ נְקוּב - אֵינוּ מְקַדְּשׁ". למרות זאת, חז"ל אסרו להעביר עציץ שאינו נקוב בכרם, גזירה שמא יתחלף בעציץ נקוב.

- **דיני טומאת אוכלים:** התורה קובעת, שזרע הזרוע בארץ אינו מקבל טומאה - "וְכִי יִפֹּל מִנְבִלְתְּכֶם עַל כָּל זֶרַע זְרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע - טְהוֹר הוּא" (ויקרא יא לז). חז"ל קבעו, שעציץ נקוב "אֵינוּ מְקַשֵּׁיר אֶת הַזְּרָעִים" לקבל טומאה, כי הזרעים הגדלים בו נחשבים מחוברים לארץ; אבל עציץ "שְׁאֵינוּ נְקוּב - מְקַשֵּׁיר אֶת הַזְּרָעִים": הזרעים הגדלים בו נחשבים מנותקים מהארץ ויכולים לקבל טומאה.
- **דיני ביכורים:** המגדל שבעת המינים בעציץ נקוב, מביא ממנו ביכורים ואף קורא את מקרא ביכורים, בדיוק כמו המגדל שבעת המינים בארץ; אבל המגדל שבעת המינים בעציץ שאינו נקוב, אינו קורא את מקרא ביכורים כי אינו נחשב שגדל בארץ (הוא עדיין צריך להביא ממנו ביכורים).
- בעניין **השמיטה**, לא נזכרה בתלמוד בפירוש הבחנה בין עציץ שאינו נקוב לעציץ נקוב, ופוסקי דורנו הסיקו מסקנות שונות לגבי זריעה בעציץ בשמיטה:
- לפי הרב שלמה זלמן אוירבך, זריעה בשמיטה בעציץ, אפילו נקוב, אסורה רק מדרבנן (אולם חרישה בעציץ נקוב אסורה מהתורה);
- לפי הרב יחיאל מיכל טוקצינסקי, היה אפשר לומר שזריעה בשמיטה בעציץ שאינו נקוב מותרת לגמרי, אולם למעשה הוא העדיף להחמיר בזה;
- לפי הרב יונה נבון, אסור מדרבנן לעבוד בשמיטה בעציץ שאינו נקוב, גזירה שמא יתחלף בעציץ נקוב - כמו הגזירות מדרבנן בעניין כלאים ותרומה.
- אמנם הרב שלמה זלמן אוירבך כתב, שהגזירה היא רק במצוות תדירות כגון תרומות וכלאים, אבל בשמיטה הנוהגת רק פעם בשבע שנים לא גזרו. ולדבריו, אין יסוד ברור שדיני שביעית נוהגים, אפילו מדרבנן, בעציץ שאינו נקוב.
- גם ה'חזון איש' הסתפק האם חז"ל גזרו בעציץ שאינו נקוב, או שמא לא גזרו משום חיי נפש. אולם הרב שמואל הלוי וואזנר כתב שיש איסור מדרבנן בשמיטה כמו בכל שאר המצוות התלויות בארץ, כי אילו היה הבדל בין הדינים, היה הדבר מפורש בגמרא.

מקורות: שו"ת מנחת שלמה א מא ד. שו"ת מנחת שלמה תניינא קכג.
ספר השמיטה לרב טיקוצ'ינסקי עמוד טז. שו"ת נחפה בכסף א יורה דעה ד. שבט הלוי ח רמו.

חלק ב' - המדריך המעשי

[מתוך 'מדריך שמיטה לחקלאים']

א. התנאים להגדרת הגידול כגידול של מצע מנותק:

המשטח

- יש להניח את הכלים על משטח מנתק ולוודא שהמשטח עשוי מחומר חזק שאינו חדיר למים.
- בבחירת המשטח המתאים יש לבחון את סוג הגידול, מידת החשיפה לקרינה, והעומס שהחומר צריך לעמוד בו.
- אפשר להשתמש בחומרים כגון החומרים האלה: יריעות פוליאיתילן חזקות, יריעות פלריג מצופה שאטומות למים, לוחות פח מגולוון. כל אלו יכולים להפריד בין הקרקע לצמח, ולשמש בסיס טוב למצע המנותק.
- אין להשתמש בחומרים קלים, כגון: לוחות עץ, פוליאיתילן מוקצף ("קלקר"), קרטון, בלוקים אריגי ניילון, כגון פלריג רגיל וכדומה.
- אין להסתפק באספלט ובבטון, ויש להניח מעליהם את האמור לעיל בסעיף 3.
- המשטח יהיה רחב כדי שנוף הצמחים לא יבלוט החוצה גם בשיא הגידול.
- המשטח צריך להיות נקי, כדי שלא תיווצר עליו שכבת עפר דקה שראויה לזריעה.

הכלי

- הכלי יהיה בגודל שמאפשר את טלטולו (אחרת זה נחשב קרקע בקמה שניה, ולא מצע מנותק כמו עציץ). בשעת הדחק אפשר להקל להשתמש בכל כלי שנפחו אינו עולה על 40 סאה, כ-330 ליטר.
 - כשהמשטח עשוי מחומר חזק שאינו חדיר למים אין מגבלה על גודל החורים או על מיקומם.
 - אם יש נקבים בצדי הכלי, המרחק ביניהם לשפת המשטח יהיה לפחות 24 ס"מ.
- ב. אפשר למלא את הכלים בכל סוגי המצעים, כגון: עפר, טוף וכדומה.
- ג. אין לגדל בעפר שמונח ישירות (ללא כלי) על משטח מנותק.
- ד. זריעת ירקות במגשי פוליאיתילן מוקצף ("קלקר") מותרת אם הירקות מוגבהים מעל 80 ס"מ, נוף הצמחים אינו בולט מן המגשים, ויש משטח מנתק על גבי הקרקע.
- ה. "שרוולי" ניילון ארוכים אינם נחשבים מצע מנותק לפי ההלכה, מכיוון שנוף הצמחים בולט החוצה ונפח ה"שרוול" גדול מ-40 סאה (כ-330 ליטר).

גיבורי הכח ברכת הגיבורים הדומים למלאכים

כל יצור בעולם מתפלל ומקווה, לפרנסה טובה. כל אדם רוצה מזון, בגדים, קורת גג ואפשרות לקנות דברים שהוא מעוניין בהם. אנשים עובדים בעבודה, או מחזיקים עסק, בתקווה להרוויח את כל צרכם.

מה קורה כאשר מתפטרים מהעבודה, או כאשר העסק נסגר? זה ניסיון קשה, צריך להרים עיניים לשמים ולזכור שהקב"ה הוא המפרנס, והכל ממנו יתברך...

אין לך אדם שמרצונו ומעצמו יקריב את פרנסתו ועבודתו, ויהפוך למחוסר פרנסה.

אבל יש כאלו שמתוך מצווה של מסירות נפש הולכים ומוסרים את כל כספם ורכושם, ומקדישים אותו לקדוש ברוך הוא!

איך יש להם אומץ? כן, הבנתם נכון - אלו החקלאים המפקירים את שדותיהם, וביחד עם זה את כל פרנסתם - בשנת השמיטה.

איך הם עושים את זה? מנין הכוח והאמונה?
הבה נעמיק ונראה.

שאלה לדיון

1. מי היחידים בתורה שהושוו למלאכים?
2. למה נדרשת אמונה וביטחון, כדי לשמור שמיטה?
3. למה רבים מצטופפים סביב שומרי שמיטה, כדי לזכות לקבל מהם ברכה?

תשובה

בפתיחה למצות השמיטה - בפרשת בהר, מזכירה התורה את מעמד הר סיני (ויקרא כה):

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר... כִּי תֵבֵאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ. שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ... וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שִׁבְתָּ שְׂדֶךְךָ וְהָיָה לָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ, שְׂדֶךְךָ לֹא תִזְרַע וְכִרְמְךָ לֹא תִזְמַר.

מדוע זכתה מצות השמיטה להקדמה המיוחדת הזו - "בהר סיני לאמר"? זאת לאור המכנה המשותף ביניהם:

רבתינו אמרו, שהזוכה לקיים את מצות השמיטה כהלכתה, דומה למלאך. כך מובא במדרש (ילקוט שמעוני תהילים רמז תת"ס) על הפסוק (תהילים קג, כ): "בָּרְכּוּ ה' מְלֶאכֶיךָ גִבּוֹרֵי כַח עֹשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַת בְּקוֹל דְּבָרוֹ", "רבי יצחק נפחא אומר: **גיבורי כח** - **אלו שומרי שביעת**".

כלומר, שומרי השמיטה מכונים בתורה "גיבורי כוח". מי עוד זכה לתואר הנשגב הזה? הבה נקרא בגמרא (שבת פח, א): "אמר רבי אלעזר, בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן 'מי גילה לבני רז זה שמלאכי השרת משתמשין בו, דכתיב ברכו ה' מלאכיו גיבורי כח עושי דברו לשמע בקול דברו, ברישא עושי, והדר לשמוע'".

הרי שגם בעת מעמד הר סיני, דמו ישראל למלאכים ונקראו "גיבורי כוח". מקבלי התורה נדמו למלאכים. הם הסכימו לקבל דבר בלי לשמוע ולבחון את תוכנו - זו תכונת המלאכים. בדרך הטבע, אדם אינו מוכן לקבל 'חתול בשק'... כשמציעים לו דבר מסוים, הוא רוצה לשמוע במה דברים אמורים. לאחר מכן הוא בוחן את הדברים, אם הם נראים בעיניו - הוא מסכים לקבלם. אם אינם נראים בעיניו - הוא דוחה אותם.

עם ישראל שהקדימו נעשה לנשמע וקיבלו את התורה בלי לשמוע מה נאמר בה -

נהגו כמעלת המלאכים ולכן הושוו למלאכים.

הנה לנו הקשר והשייכות בין שומרי השמיטה לבין בני ישראל במעמד הר סיני. כאן כמו שם, נדרשת גבורה אדירה כדי להיות חייל נאמן לה' יתברך, לקיים את רצונו ולשמור את מצוותו גם כאשר השכל מתנגד והלב מבקש לסרב.

המחשבות "מנין תהיה לי פרנסה" נדחקות הצידה, כמו שאז בהר סיני נדחקו המחשבות "מי יודע מה יהיו המצוות, אולי הן קשות". רק האהבה לה' יתברך, האמונה שהוא יעשה הכל רק לטובתנו, ההרגשה הטובה ללכת בדרכיו, **היא שנתנה אז את הכוח בהר סיני, והיא שמדרבנת עד היום את שומרי השמיטה, גיבורי הכוח הדומים למלאכים בגבורתם.**

זו לכאורה גם אחת הסיבות ששמיטה נסמכה להר סיני בפרשת 'בהר', וזו תשובה נוספת לשאלתו של רש"י המפורסמת "מה עניין שמיטה להר סיני?" והתשובה היא: ששניהם הושוו למלאכים, בני ישראל בקבלת התורה בהר סיני, והחקלאים השובתים בשמיטה בכל דור ודור.

ברכת הגיבורים: מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א חידש שכיון שחלקאי השמיטה הם כמו מלאכים, ונחשבים גיבורים, הרי שכדאי להתברך מפיהם. שהרי התורה הקדושה ברכה אותם והבטיחה "וצייתי את ברכתי", ובכוחם להעביר ברכה זו הלאה, וברכותיהם מסוגלות להתקיים!

המדרש ואומר (ילקוט שמעוני שם): "בנוהג שבעולם, אדם עושה מצוה ליום אחד, לשבת אחד, לחודש אחד, שמא לכל ימות השנה, וזה רואה שדהו שוממה, כרמו שומם - ושותק!! יש לך גיבור חיל גדול מזה?!"

וכך גם מובא במדרש (תנחומא ויקרא סי' א'): "למה נקרא שמם 'גיבורי כח'? רואה ששדהו מופקרת ואילנותיו מופקרים והסיגים מפרצים ורואה פרותיו נאכלים וכובש את יצרו ואינו מדבר".

איך זה יתכן להתגבר כל כך? הרי החקלאים אינם גדולי ישראל?

התשובה היא: מעלת הביטחון בה' שלהם כה גבוהה, עד שגדולי ישראל בעצמם מקנאים בה!

ולא זו בלבד, אלא שהתורה מבטיחה לחקלאים שומרי השביעית, שלא ייגרם להם נזק כלכלי: "וכי תאמרו מה נאכל בשנה השביעית, הן לא נזרע ולא נאסף את תבואתנו. וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית, ועשית את התבואה לשלש השנים. וזרעתם את השנה השמינית, ואכלתם מן התבואה ישן עד השנה התשיעית, עד בוא תבואתה, תאכלו ישן".

מי מוכן להקריב את פרנסתו ולסמוך על הקב"ה? רק מי שיש לו ביטחון חזק בקב"ה! שזו בעצם מטרת מצוות השמיטה!

צריך לדעת, השבתת השדה אינה מתחילה רק בשנה השביעית, אלא עוד הרבה קודם כבר בתחילת שנה שישית, מגוון עבודות קרקע שצריך לעשות בשישית כדי לתחזק את הקרקע והעצים, שלא ינבלו וירקבו בשמיטה, ואז לא יהיה מה לגדל בשמינית.

לכן מי שמקבל על עצמו לשמור שמיטה, כבר בשנה השישית הוא מראה קבל עם ועדה שהוא מאמין ובוטח בה' ברמ"ח איבריו ושס"ה גידיו!

הבה נצטרף אל גיבורי הכוח! נלך בדרכם, נבטח בה', נשליך עליו כל דאגותינו, נקיים את הלכות השמיטה הנוגעות אלינו, ונשריש בליבנו כי שומרי מצוותיו מרוויחים ומתפרנסים, והכל מאיתו יתברך! כולנו גיבורים!

סיפור | מלימורי הדור שלנו: דורון טוויג הי"ד!

מתוך הספר 'מצוות בשמחה' של הגר"י זילברשטיין שליט"א, בעריכת הרב משה מיכאל צורן:

סיפורו של דורון טוויג ממושב 'עזריה' ליד רמלה, מיוחד במינו. אך כפסע היה שהוא לא ישמור שמיטה, חלילה: בעצם, גם אחרי ראש השנה של השמיטה הוא עדיין לא החליט. היו אלו כמה אברכים שפגשו בו באקראי בכרם-הענבים, והאיצו בו להעמיס על עצמו את עול השמיטה, כמו גם רעייתו שעמדה מן הצד ודרבנה את בעלה לקבל את ההחלטה הנכונה.

ההתלבטות היתה קשה מנשוא, בשל היותו אחד החקלאים הגדולים, המעבד מאות דונמים, ובעיקר - בגלל היותו ספק-הבית של חברת-ענק הרוכשת ממנו חצילים בשווי מיליוני שקלים בשנה. לבסוף, כשהחליט וחתם על טופס ההתחייבות ל'קרן השביעית', שמחה פשטה בליבו, ותחושת רווחה. הוא הרגיש בדרך הנכונה והבטוחה!

הוא לא חלם, כי הניסיון האמיתי שלו עוד לפניו...

הכל התחיל כשדורון הביע חשש, שמא יהיו אנשים שידעו שקיבל עליו שביעית, והנה ימצאו לפתע בחממותיו חצילים שנורעו לאחר ראש השנה...

הם יחשדו שהוא לא באמת שומר שביעית, ולא יידעו שאכן הזרעים נורעו לפני שקיבל את ההחלטה הגורלית, אך הוא לא מטפל בהם ובודאי שלא יקצור אותם ולא ישתמש בהם.

'אולי אנשים שיגיעו לחממות יאכלו את החצילים שלי, ויגרם להם חטא בגללי', אמר דורון בנימה של דאגה אמיתית.

בני-שיחו מ'קרן השביעית' ניסו להרגיעו. הימים ההם, של אחרי ראש השנה תשע"ה, היו חמים מאוד, 'אם אינך משקה את השתילים, הם יתייבשו ויבלו מאליהם'. דורון סבר וקיבל, אבל השי"ת רצה אחרת.

עבר שבוע, והזרעים לא רק שלא התייבשו, אלא צמחו וגדלו. בחממות היה חום אדיר שכוה, שהגיע למינימום 50 מעלות צלסיוס, עד שהאדמה מסביב התבקעה, אבל לפתע נראו עלי - חצילים יוצאים ופורחים בחממותיו של מי שקיבל על עצמו את שמירת השמיטה...

הניסיון

והנה עוד שבוע, ועוד שבוע, ולמרות שהעלים אינם מקבלים השקיה, הם גדלים ומתפתחים. 'היתה זו תופעה על-טבעית', אומר טוויג, ומוסיף בתוך כדי דיבור 'היום אני יודע שזה נעשה כדי להעמידני בנסיון קשה-קשה, ולבחון אם אוכל לעמוד בו'.

כששאלנו אותו 'לאיזה נסיון קשה הינך מתכוון', מחייך טוויג ומשיב: עכשיו אני יודע שאינך חקלאי, ואין לך נשמה של חקלאי... ומסביר: כשראינו שעלי - החצילים אינם קמלים מאליהם, הבנו שהדרך היחידה להוצאתם מן העולם יהיה על ידי הזרמת חומר רעיל, הנהפך לגז, על הזרעים.

עיניו של דורון מתחילות לדמוע, ואנחנו עדיין לא מבינים אל-נכון על מה ולמה הוא מתרגש כל-כך...

אבל ההסבר הוא פשוט מאוד. חקלאי רואה בזרעים ובצומח את מרכז חייו. כשהם פורחים, הוא פורח. כשהם נובלים, הוא מרגיש לא טוב. זה הוא כידוע אחד הקשיים העיקריים בקבלת עול השמיטה, כשהחקלאי מצווה להתנתק מן האדמה וריח הניחוחות שלה, מה עוד שהחקלאים-השכנים, שלא זכו לקבל עליהם את השמיטה, מהפכים וחורשים באדמה, והריחות נישאים למרחוק.

בנשימות-אפו האחרונה

החקלאי קם בבוקר ונושם את רגבי הקרקע, וחושק מאוד לגשת לאדמה. מי

שאינו נמנה על אוכלוסיית החקלאים, לעולם לא יכול להרגיש זאת.

עוצמת התאוה לעבודת האדמה מקבילה למצב שבו אדם שצם כמה ימים רואה אוכל שריחו נודף למרחקים, ולא נותנים לו לטעום ממנו... כך מטעים דורון את דבריו.

'עכשיו תבין', הוא מתאר, 'לאיזה מצב נקלעתי. לא רק שלא יכולתי לעבוד באדמה, ולזרוע, אלא נאלצתי לקחת את הזרעים הללו שזרעתי במו ידיי, ולהמית אותם'.

'במידה מסוימת זה כמו להמית את הילדים שלך', הוא מסביר. 'אתה חושב ומהרהר כל העת בצערם של הזרעים שלא נתת להם לשתות ולו טיפה אחת, וגרמת להם לצמאון נורא, ועכשיו אתה בא ובמו - אצבעותיך מטיל עליהם ארס, הגורם להם למות בתוך שעות ספורות. אין לך צער וייסורים גדולים מזה עבור חקלאי'.

'מצד שני, אתה יודע שכך הקב"ה מבקש. וכרגע, למרות הקושי, זה המעשה הנכון והראוי. כי עכשיו זו שנה של מנוחת האדמה הקדושה, והכל צריך לדמום בשקט'.

למרות כל הקושי שבדבר, לקח דורון טוויג את הרעל ושפך על זרעיו ושתליו, ובתוך שעות קמלו כל עלי-החצילים ולא נשאר מהם מאומה. רק לאחר מכן - כאשר ראה את הכל מופקר ומושבת - נחה דעתו.

'מה קרה לך?'

הוא נזכר בחיך, שכאשר הורה לעובדים הזרים שלו לבצע את הפעולה, הם הסתכלו עליו כעל מי שיצא מדעתו... 'זה שבסוכות אני יוצא מהבית ומתגורר בסוכה - הם כבר קלטו; כמו גם את העובדה שבמשך שבעה ימים לא מכניסים היהודים לפיהם חמץ, או שאינם עובדים יום אחד בשבוע; אבל להרוג את הזרעים היקרים, ולהרוס את תכולת החממה במו-ידיך? 'מה קרה לך?' שאלו הפועלים, וכמעט יצאו מדעתם מרוב תימהון'...

יודגש, שדורון לא היה מחויב לעשות זאת לפי ההלכה. מספיק שהוא לא משקה, ולא קוצה אבל מתוך יראת שמים שבו, חשש דורון שאחרים ייכשלו באכילת החצילים שנזרעו בשמיטה, ולכן המית אותם ומנע מכשול מהרבים.

כאשר ביקרנו אצלו בשנת השמיטה, יצא אתנו האיש לסיור בשדות, שבמהלכו ירד כמה פעמים מרכב-השטח כדי... ללטף את הקוצים והדרדרים שצמחו במקום החצילים והכרוב: 'אלו קוצים של מצוה', אמר בלהט.

שמירת השמיטה הפרטית שלו הפכה לנחלת הכלל בצורה כל-כך מפתיעה, עד כדי כך שיותר מ-2,000 איש ביקרו במשק שלו במהלך שנת השבע.

אבל הסיפור לא נגמר בביקור גרידא: גדולי התורה, ובראשם מרן הגר"ח קניבסקי, שלחו אליו אנשים הזקוקים לברכה. 'אין ברכה יותר גדולה מאשר ברכתם של שומרי השמיטה, שהתורה בעצמה ייעדה להם את הברכה, כמו שכתוב 'וציוותי את ברכתי'', אמרו גדולי התורה, והדגישו את מסירות הנפש שבאה לידי ביטוי אצל בני המשפחה המדוברת במושב עזריה.

אנשים הגיעו והתברכו, מי בזיווג הגון, מי בזש"ק, מי ברפואה שלימה, וכו'. והברכות פועלות את פעולתן באופן יוצא מגדר הרגיל!

הפעלה | הצגה: ויכוח השמיטה

משפט פתיחה:

נמחיש בעזרת הצגה מיוחדת את היופי בהתגברות החקלאים בשנת השמיטה.

הסבר כללי:

מאבק בין הקבוצות, מי משכנעת טוב יותר על כדאיות שמירת השמיטה.

חומרים נדרשים:

מצב רוח חיובי...

הסבר מפורט בשלבים:

1. המדריך פותח בסיפור: "במושב מסויים בארץ, גרים להם שני שכנים חלקאים מבטון ומלידה, עזרא ונחמיה, כל עולמם הוא השדה שלהם, בה הם מתפרנסים. בהגיע שנת השמיטה, החלו השכנים מתווכחים ביניהם בעז. האם כדאי לשמור על השמיטה, או לא כדאי. עזרא בעד לשמור שמיטה, נחמיה מתנגד בתוקף, הוא מוצא כל מיני היתרים דחוקים".
2. מעלים על הבמה חניך שמשחק את "עזרא". עזרא מספר על הקושי שלו, ומספר שנחמיה אומר לו כל מיני טיעונים כמו:
 - היום אין את הברכה של התורה, כי זה רק שמיטה מדרבנן, ממילא אין את הברכה של וציוותי את ברכת:
 - זה לא בגדר 'השתדלות' נכונה, זה יהרוס את כל הפרנסה שלי.
 - כתוב בהלכה שלמצווה אדם צריך להוציא עד שלישי ולא יותר, וזה כל הפרנסה שלי!
 - זה רק בודדים שזוכים לברכה בשמיטה, לא כולם.
 - ההשוואה למלאכים מוגזמת, זה רק 'ווארט' לא יותר.
 - תכל'ס, איך תתפרנס?
3. כעת מתחלקים לשתיים או שלוש קבוצות, כל קבוצה שולחת נציג, לשכנע את עזרא.
4. כל נציג מקבל שתי דקות לשכנוע, אחר כך עזרא נותן ציון מאחד עד חמש לכל שכנוע.

5. ממשיכים לסיבוב שני. ניתן לשלוח חניך אחר מטעם הקבוצה, לנסות לשכנע.
6. כך נמשיך גם לסיבוב שלישי.
7. איזו קבוצה היתה המשכנעת ביותר, וקיבלה את מספר הנקודות הרב ביותר? היא המנצחת!
8. לא חייבים להביא טענות מהספרים. מותר להמציא טענות מההיגיון, ואף לשאול את המדריך...
9. **רעיונות לשכנוע:**
- כתוב "וציוותי את ברכת" התבואה תעשה פי שלוש בששית!
 - גם היום שזה דרבנו, כל גדולי ישראל אומרים שיש גם היום ברכה מיוחדת!
 - נכון שמותר להוציא למצווה עד שלישי, אבל זה לא נכון אם יש מצווה מפורשת על דבר מסויים, כמו למשל שמירת שבת, צריך לקיים גם אם כל פרנסתו תהרס!
 - ישנם סיפורים רבים על ניסים בזכות שמירת שמיטה, זה בפירוש לא בודדים!
 - ההשוואה למלאכים נכונה ועוד איך! ואתה הראיה לכך! אם אתה תסכים לשמור שמיטה, זו הרי גבורה שאין דומה לה! וכמוך יש רבים!
 - אתפרנס ע"י קרנות הצדקה לחקלאים, וע"י חיפוש עבודה אחרת שמאה אחוזו תשרה בה ברכה!!!
 - גם לולי ההבטחות והברכות, אין כמו ללכת בדרכי ה', לדעת שאני צועד בדרך המלך!
10. **בסיום התהליך, בו ניווכח כמובן שעזרא ניצח, ניתן לכולם צ'ופר, ברוח השפעת הברכות של הקב"ה בשמיטה...**

הערה:

החניך "עזרא" צריך להיות נייטרלי, שלא יתן נקודות כדי לרצות חברים קרובים... אפשר שזה יהיה המדריך עצמו, אם אין חניך שיכול להיות אובייקטיבי.

גיבורי כוח - זה אנחנו! כיצד גם אנחנו יכולים להיות גיבורי כח?

שמענו, למדנו והתפעלנו - מגבורתם המדהימה של המלאכים גיבורי הכוח, אלו הם החקלאים שומרי השמיטה. נדהמנו מכוח ברכותיהם העצום, והקדושה שהם משיגים בזכות השמיטה.

ומה איתנו? איך כל זה יכול להיות גם שלנו - חניכים רגילים המתגוררים בעיר, ואין להם חלקת שדה לגידול קישואים, או חממה לגידול חסה?

הגבורה, כוח הברכות, יכולים להיות גם שלנו?

היום נלמד שכן! דיני 'קדושת פירות שביעית' הנוהגים גם אצלנו בבית, מחברים אותנו אל מצוות השמיטה מעניקים לנו את כל הכוח והמעמד של שומרי השביעית!

... בסוף המעריך... אל תשכחו לברך אותנו, כי גם ברכותיכם יתקיימו!

שאלה לדיון

1. האם מצוות השמיטה שייכת רק בשדה, או נוהגת גם אצלנו בבית?
2. מהם דיני קדושת פירות שביעית? האם מי שנוגע בהם נהיה קדוש? או שאסור להכניסם למקום טמא?
3. האם ברכת 'וציוויתי את ברכתי' היא גם למי ששומר שביעית בבית, או רק לחקלאי שיש לו שדה?
4. איך נוכל להפוך גם אנחנו, חניכי יחדיו, ל'גיבורי כוח עושי דברו'?

תשובה

מאריך זה נדבר סביב ההשקפה, הרציון והמעלה של קדושת פירות שביעית לאורך שנת השמיטה. ההלכות מצנן מופיעות במאריך הבא, אפשר להקדים אותו אם יש בכך צורך.

עיס לב

ראשית נקדים: מה המקור בתורה לדיני קדושת פירות שביעית?

המקור לקדושת פירות שביעית: קדושת פירות שביעית נלמד מהפסוק בפרשת בהר (ויקרא כה, יב), "כי יובל הוא קדש תהיה לכם מן השדה תאכלו את תבואתה". דרשו חז"ל (ירושלמי שביעית פרק ד) "מה היא קודש, אף תבואתה קודש".

המקור להפסד פירות שביעית: עוד דרשו חז"ל (פסחים נב, ב) מהפסוק (ויקרא כה, ו): "היתה שבת הארץ לכם לאכלה" - ולא להפסד. יש לאכול את הפירות, ולא להפסידם.

פירות שביעית נועדו לשימוש הרגיל והמגוון, כגון לאכילת בני אדם, לאכילת בהמה, כחומר בערה להדלקה או כנוזל לצביעה, אך אסור להפסידם או לקלקלם (ראה רמב"ם שמיטה ויובל ה יז, ואילך). לדעת הר"ש (משנה שביעית) כל שימוש בהם שלא בדרך הרגילה נחשב להפסד פירות שביעית, ולכן לא רק שאין לזרוק פירות שביעית לאשפה, אלא גם אין למשוך עור בהמה בשמן של שביעית, וכיוצא בזה - כל שימוש שנחשב כהפסד יחסית לפוטנציאל הגבוה של אותו פרי או ירק. לעומת זאת, אין איסור להפסיד גלענים וקליפות שאינם ראויים לאכילה, וכן מזון שהתקלקל ואינו ראוי עוד לאכילת בני אדם.

המקור לאיסור סחורה בפירות שביעית: עוד דרשו חז"ל מאותה מילה - "לאכלה" - ולא לסחורה" (ע"ז סב, א), שאסור לסחור בפירות שביעית, גם כאלו שגדלו בהיתר ללא עבודה אסורה. מותר למכור כמוות קטנה לצורך פרנסה מיידית, אך לא לשווק כמויות גדולות לצורך צבירת הון ועשיית רווחים גדולים. איסור הפסד פירות שביעית, ואיסור סחורה בפירות שביעית, הם הביטוי לקדושת הפירות.

קדושת פירות השביעית כוללת דינים נוספים, ביניהם: איסור הוצאת פירות שביעית לחו"ל, מכירת פירות שביעית לנכרי, ועוד.

אפילו מצווה קלה שבה חשובה: הגמרא בקידושין (כ, א) אומרת: "תניא, רבי יוסי ברבי חנינא אומר: בא וראה כמה קשה אבקה של שביעית [אבקה - האבק של שביעית, כלומר: אפילו האיסור הקטן של שביעית - איסור סחורה בפירותיה, שאינו הדין העיקרי בשביעית כמו השבתת הקרקע], אדם נושא ונותן בפירות שביעית, לסוף מוכר את מטלטליו. לא הרגיש, לסוף מוכר את שדותיו" לא באת לידו עד שמוכר את ביתו"□

כלומר, אדם שמבצע סחורה בפירות שביעית, ובכך מפר את מצוות התורה "לאכלה" - ולא לסחורה", עלול להיענש על כך קשות, חלילה, עד כדי הפסד כל נכסיו. הרי לנו החשיבות הגבוהה של קדושת פירות שביעית.

מצוה באכילת פירות שביעית: הרמב"ן בספר המצוות (השמטות למ"ע ג') כתב שאחת מתרי"ג המצוות בתורה היא - "לאכלה" ולא לסחורה, לאכול את פירות שביעית. משמע מדברי הרמב"ן שיש מצוה חיובית לאכול מפירות שביעית, כמו מצות אכילת בשר קרבנות שלמים או חטאת. אבל הרמב"ם לא מנה מצוה זו, ולדעתו אין בכך מצוה. ויש אומרים (חזו"א שביעית יד, י) שגם הרמב"ן לא בא לומר שיש מצוה בעצם אכילת הפירות, אלא שהמצוה היא לא לסחור בהם ולא להפסידם.

מדוע הקפידה התורה גם על פירות שביעית, ולא רק על עבודת האדמה?

לכאורה, הטעמים הנשגבים של השמיטה - אמונה וביטחון בקב"ה, ההבנה שהכל ממנו, והצורך לנוח למשך שנה - קיימים רק בעובדי אדמה, המרוויחים כל השנים מהשדה, ועתה משביתים הכל למשך שנה. האם, ואיך, טעמי השמיטה קיימים גם בשמירה על קדושת פירות שביעית, בבית?

הבה נתבונן בטעמי השמיטה הקיימים גם בשמירה על קדושת פירות שביעית:

להסתפק במועט: בעל ה'עקידה' הקדוש כתב בחומש במדבר (יג א, א, שער עז): "ארץ ישראל ועולם הבא נקנים על ידי צמצום המותרות... לכך ציוה על השמיטות והיבולות,

ותלה בהם ישיבתם בארץ, וכן בדברים רבה פ"ג, אין ה' מתנהג עמנו כעבדים שרצון האדון להשביחם כדי למכרו בכל מה שמוצא בו, אלא כבנים שחפץ בשלמות נפשם יותר מלשמן בשרם, ועל כן רוצה שסיפוקם יגיע להם על דרך ייסורי ההגבלה". כלומה, השמיטה מחנכת אותנו להסתפק במועט, ועל ידי כך להגיע למעלות רוחניות ולשלימות הנפש.

נמצא לפי זה, שההסתפקות במועט אותה גם אנחנו חווים בשנת השמיטה - על ידי שמירת דיני קדושת פירות שביעית בבית, היא חינוך לכל החיים להסתפק במועט, ולהגיע לשלימות הנפש!

לפקוח עינינו על משמעות החיים: רבינו יצחק עראמה זיע"א, בספרו "עקידת יצחק" (פרשת בהר), כותב הגדרה קולעת על מטרת מצוות השמיטה והיובל: "השמיטה והיובל הם חלונות לפקוח עיניים עיוורות, השקועות בדמיוני הזמן". כלומה, עיני השכל של האדם עלולות להיות עיוורות ביחס למשמעות חייו, ומצוות אלו נועדו להוציאו משגרה של כניעה ושעבוד למעשי ידיו, וסחרור מירוץ החיים בעבודות חומריות, ולהביאו לכלל הכרה שהעולם נברא ופועל אך ורק כפי רצון הבורא.

כמובן, שתזכורת זו קיימת גם אצלנו בבית - שמירת דיני קדושת פירות שביעית.

כל פעם שאנו שומרים על חתיכת פרי, ועוטפים אותו לפני הכנסה עדינה ל'פח שמיטה', כל קניה בחנות מסויימת בגלל ההכשר המהודר שלה בשנת השמיטה, כל פעולה של קדושת פירות שביעית - היא 'פסי האטה' שמורידים לנו את הרגל מהגז של מירוץ החיים הבלתי נגמה, ומעניקים לנו רגעים של תזכורת מאין באנו ולאן אנו הולכים, למי אנו שייכים ומה מטרת חיינו!

כל פעם שניתקל בדין מדיני קדושת פירות שביעית, נשמע את הקריאה משמים: "יחזיו'ניקים! הבה תתקרבו עוד לאבינו שבשמים, ותשימו לב למעשיכם, כי הקב"ה רוצה אתכם קשובים אליו יותר! קרובים אליו יותר!"

איזו זכות יש למי ששומר על קדושת פירות שביעית?

ראשית נראה את מעלת פירות ארץ ישראל:

הרמב"ם בהלכות מלכים כתב (ה, י): "גדולי החכמים היו מנשקין על תחומי ארץ ישראל ומנשקין אבניה ומתגלגלין בעפרה, וכן הוא אומר כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". כתב ע"ז הרדב"ז (שו"ת חלק א סימן תקפ): אם את אבני הארץ פסק הרמב"ם שיש מצווה לאהוב, ק"ו את פירות ארץ ישראל יש מצווה לאהוב ולחבב, לכן מצווה לחפש פירות תוצרת ארץ ישראל, ולהימנע מתוצרת חו"ל.

יתירה מכך כתב הבית חדש (אורח חיים סימן רח): "הלא קדושת הארץ הנשפעת בה מקדושת הארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרב הארץ". וכן כתב החת"ס (חולין דף קמב, א): "והנה שבח א"י... קדושת הארץ ופירותיו, כי הם מולידים קדושה בנפש האוכל אותם ומוסיף אהבה ודבקות בה".

כמוכן מעלות אלו הן למי שאוכל מפירות הארץ לפי ההלכה, שאז הוא מתקדש ומשיג את מעלתו!

אם כן מי שאוכל פירות שביעית ושומר על קדושתם, זוכה לקדושה גדולה ביותר!

השמיטה הקדושה מחכה לנו בין מדפי המקרה, היא קוראת לנו מחנויות הירקות: בואו, לימדו את הלכות קדושת פירות שביעית, הקפידו עליהן, והשיגו את כל מעלות השמיטה הנשגבות!

גם אנחנו מוזמנים ויכולים להיות 'גיבורי כוח'! גם אנו זכאים לברכות ולהבטחות של שומרי שביעית!

סיפור | התכטיק שחלרו

מפי רבי ראובן קרלינשטיין זצ"ל, מתוך העלון "יחי ראובן" בהר תשע"ט:

פירות שביעית הם "לך לאכלה" - לא לבהמה וגם לא לעכו"ם. אין לתת להם פירות שביעית לאכילת אדם.

הסיפור הבא אירע עם צדיק אחד מצדיקי ירושלים.

כיום יש בסביבתנו עובדים זרים גויים, פיליפינים או רומנים. גם אצלו בבית, עבדה גויה מחו"ל בניקיון. פעם אחת באמצע היום, אמרה המשרתת לרבנית, כי לקראת הערב היא מתעתדת לשוב לביתה בחו"ל.

הרבנית השתוממה ותמהה: "מדוע לא אמרת לי כמה ימים קודם לכן, הייתי דואגת לעצמי למישהי אחרת?" אך היא התנצלה ואמרה כי היא מוכרחת לשוב לחו"ל בדחיפות.

"אם היית אומרת לי קודם לכן, הייתי נותנת לך מתנת פרידה", אמרה הרבנית, אך הגויה בשלה: "נכון, אבל קיבלתי הודעה פתאומית שעלי לנסוע, אין לי זמן לכלום, אני מוכרחה לעזוב". ארזה את חפציה ועמדה לצאת מהבית.

"את יודעת מה? קחי לך תפוח לדרך" - אמרה הרבנית ונתנה לה.

היא נטלה את התפוח ויצאה ב'שלום'.

לאחר כמחצית השעה הרב הגיע הביתה. היא סיפרה לו את המקרה המוזר, שהגוייה יצאה והלכה ללא הודעה מוקדמת, וגם סיפרה כי נתנה לה תפוח - כיון שלא היה לה משהו אחר לתת לה כמתנת פרידה.

"מה עשית?" נבהל הרב, "הרי התפוח הוא מפירות שביעית שאסור לתת לגוי? אנא, מהרי בעקבותיה וטלי את התפוח מידיה. לפי השעות, יש סיכוי שהיא עדיין בתחנת האוטובוס".

הרבנית רצה אחריה לתחנה, ובדיוק "אוף צו להכעיס" (ביטוי בידישי, שהכל הולך נגד המתכונן) היא כבר לא היתה בתחנה, כנראה עלתה לאוטובוס שעמד עדיין בתחנה. הרבנית הצדקת לא התמהמהה, אם אסור אז אסור, שילמה כרטיס והחלה לחפש אותה בתוך האוטובוס. והנה ראתה אותה ממרחק - במושב האחורי בסוף האוטובוס.

המשרתת הגויה, רק ראתה את הרבנית באה לקראתה, הוציאה מיד קופסה מהתיק, השליכה אותה לעבר הרבנית וקראה: "קחי, קחי, בסדה, תעזבי אותי!"

הרבנית לא הבינה. היא מחפשת את התפוח, מה הגויה זורקת לה קופסה? האם התפוח מסתתר בתוך הקופסה? היא התכופפה להרים את הקופסה, פתחה אותה, ובתוכה לא היה התפוח, אלא... שרשרת, וצמיד, וטבעת, ועגילים, ועוד שלל תכשיטים. אלו היו התכשיטים של הרבנית!

מתברר שהעובדת הסתירה בכוונה תחילה את העובדה שהיא חוזרת לחו"ל, כדי לנצל את היום האחרון שיגיע בהפתעה, ולגנוב בו את כל התכשיטים של בעלת הבית - המעסיקה שלה. עד שתרגיש הרבנית בחסרון התכשיטים, היתה העובדת אמורה להיות כבר בשחקים, בתוך המטוס. אבל הרבנית לא מצאה רגע פנוי לשמוח במציאת התכשיטים ומניעת הגניבה, היא ניגשה מיד לעניין העיקרי לשמו יצאה למרדף הזה.

"באתי לקחת את התפוח", אמרה. "איפה הוא?"

רק כשקיבלה את התפוח מיד העובדת, ירדה מהאוטובוס, ונפתה להודות לקב"ה על הנס הגדול. בזכות השמירה על קדושת תפוח של שמיטה, זכתה הרבנית לקבל את כל תכשיטיה בחזרה!

הפעלה | מרתון 'הגבורה מנצחת'

משפט פתיחה:

המחשה מרתקת ויוצאת מהקופסא של הגבורה בשמירה על דיני שביעית. עמל ומאמץ, ששכר בצידם.

הסבר כללי:

נתאמץ לסחוב שקי עפר במסלול מכשולים, בסוף נרוויח מטמון! - מטבעות שנסתיר מראש בתוך השקים.

חומרים נדרשים:

- ארבע שקיות סופר (מומלץ עוד כמה לגיבוי, אם יקרעו שקיות).
- חול או עפר בשפע.
- כמה מטבעות של חצי שקל, ושקל.

הסבר מפורט בשלבים:

1. ממלאים את השקיות בחול או עפר. קושרים אותן היטב.
2. מכינים 2 מסלולי מכשולים זהים. מכשולים מתאימים: שולחנות שצריך לעבור תחתיהם בזחילה, כסאות שצריך לעלות עליהם, לחיצת יד למדריך שעומד באמצע הדרך, וכדומה.
3. מתחלקים לשתי קבוצות. בכל פעם, כל קבוצה שולחת נציג אחד, שני הנציגים יוצאים יחד למסלול. מי שהגיע ראשון - מוסיף נקודת זכות לקבוצה שלו.
4. הקבוצה שהשיגה פחות נקודות, מקבלת תפקיד בשירות הקבוצה המנצחת - לשלוף את כל המטבעות המסתתרים בתוך שקי החול והעפר של הקבוצה המנצחת.
5. כמובן, הקבוצה הנ"ל זכאית גם להוציא את המטבעות מהשקים של עצמה.

תובנה:

הגבורה הנדרשת מאיתנו היא 'לסחוב' את מצוות השביעית איתנו שנה שלימה, בגבורה ובשמחה, ולעמוד בכל הניסיונות והמכשולים! כמובן ששכרה מן השמים בצידה, כמו במשחק...

מהלכות שמיטה מלחמת מוחות

מצוות שמיטה היקרה, רבים פרטיה ודקדוקיה, אך כל פרטיה נאמרו למשה כבר בהר סיני, ומעלתם גדולה ואין לזלזל באף פרט.

מי שאוהב ספר מסויים, קורא אותו שוב ושוב עד שהוא מכיר אותו לפרטיו. מי שאוהב את בית הספר שלו, ודאי מכיר בו כל גרם מדריגות וכל פינה בחצר.

מי שאוהב את מצוות השמיטה, מכיר את הלכותיה ומשנן את פרטיה ודיניה!

לאחר שלמדנו רבות על מעלת השמיטה וקדושת פירותיה, זה הזמן לצלול ולטעום מעט מההלכות (בעיקר אלו שנוגעות לנו - חניכי יחדיו שבדרך כלל אינם בעלי שדות וכרמים).

הבה נתחיל.

לתשומת לב, המערך הנוכחי כתוב בהתאמה למקורות הלכתיים מוסמכים. עם זאת, הוא נועד רק לעורר את לב המדריכים והחניכים לנושאים ההלכתיים. להלכה למעשה מומלץ להתייעץ עם רב מוסמך ולעיין בספרי ההלכה.

הקדמה

הלכות שמיטה רבות הם, וכל שנה גדולי הפוסקים נדרשים לשאלות חדשות שצצות עם ההתקדמות הטכנולוגית והתעשייתית. אין מטרתנו כאן לתת את כלל ההלכות, כי אם את מעט מן ההלכות הבאות לידי מעשה בימיו של חניכינו היקרים, שאינם בעלי שדות וכרמים כמובן.

נלמד תוך כדי משחק חווייתי: נחלק את המשחק לשלושה שלבים, בכל שלב נושא הלכתי אחר, בכל שלב יהיו כ-4 שאלות בנושא המדובר, ולאחר מכן 2 שאלות 'גלגל הצלה'.

הנושאים הם: א) קדושת פירות שביעית, ב) טיפול בעציצים בבית, ג) הלכות שונות שמצויות בשמיטה.

בסוף המערך חוכא נספח הלכות מפורטות בנושאים של המערך, מתוך ספר מוסמך. רצוי לעיין גם לפני המפגש.

כיצד משחקים?

המדריך יקריא את השאלה, ואת שלושת אפשרויות התשובה. רק לאחר שהסתיימה ההקראה, והמדריך מכריז "אפשר לענות", ניתן לענות תשובות.

אחרי כל שאלה, כדאי לערוך סבב בין כולם, ורק אחרי שכל אחד ענה, להודיע מה התשובה הנכונה, ולרשום נקודה למי שהשיב נכון.

המדריך ידגיש את החשיבות של הקשבה לכל פרט בתשובות, כיון שהם חשובים להמשך החידון.

לאחר ארבע השאלות הראשונות, אלו שעדיין לא זכו בניקוד כלל, ישתתפו בשתי שאלות 'גלגל הצלה' הקשורות להסבר של המדריך על התשובות הקודמות - כך שמי שהקשיב להסברים של המדריך, גם אם אינו בקי בהלכות, יוכל לענות ולקבל נקודות.

עבור חלק מהשאלות - בהן התשובות ארוכות, כדאי להכין מראש דף גדול/לוח וטו, כדי לרשום את התשובות מול הציניים של החניכים. כמו כן רצוי להכין מראש דפים עם רשימת חברי הסניף, בכדי לציון את הניקוד לכל אחד.

חלק ראשון - קדושת פירות שביעית

שאלה מס' 1

האם מותר לשים שאריות אוכל הראויות למאכל, בתוך 'פח שמיטה' שיש בו פירות מהימים הקודמים?

1. מותר, בתוך שקית נפרדת. [התשובה הנכונה].
2. אסור, יסיר את הפירות הישנים ויכניס החדשים.
3. מותר, משום שאין זה דרך הפסד.

הסבר קצר: שאריות אוכל הראויות למאכל אדם - אין להשליכן בפח האשפה הרגיל, אלא יניחן בפח מיוחד עד שיתעפשו או יתקלקלו, ולאחר מכן ניתן להשליכן לאשפה.
אין לערב בשקית אחת שיירי מאכל טריים עם שיירי מאכל שהתחילו להירקב, משום שעל ידי כך ממהר את קלקול השאריות הטרויות. ולכן, נוהגים להכניס את שיירי המאכל בכל פעם בשקית נפרדת.

שאלה מס' 2

האם מותר לקלף ירקות ופירות של שביעית?

1. אסור, כי על ידי זה הקליפה נזרקת לפח וזה דרך הפסד.
2. מותר, כי זה השימוש הרגיל.
3. אם רגילים לקלפם כל שנה - מותר, אם לא - אסור [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: מותר לקלף פירות וירקות שרגילים לקלפם בשאר שנים. למרות

שניתן לאכול את אותם פירות וירקות בקליפתם (מלפפון לדוגמא). אולם אסור לקלף פירות וירקות שאין דרך לקלפם בשאר שנים, כי זה נחשב הפסד.

מותר להסיר חלקים מעופשים או מלוכלכים מפירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית. כאשר חלקים אלו ראויים למאכל, יניחם בפח שמיטה. **(יש להדגיש זאת, כי זה חשוב לגלגל ההצלה בהמשך).**

שאלה מס' 3

האם מותר למרוח שמן שביעית בתבנית בתנור?

1. מותר.
2. אסור, כיון שאין זה דרך השימוש הרגיל בשמן.
3. אם מטרתו רק למנוע הידבקות אסור, ואם מטרתו לצורך האוכל מותר [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: מותר לטגן בשמן של שביעית. אך אין להשתמש בשמן למשוח תבנית או מחבת, כשמטרת המשיחה היא רק כדי שלא ידבק המאכל.

שאלה מס' 4

האם מותר לכבות נר הבדלה עם יין שביעית?

1. מותר, כי כך עושים כל שנה בכל שבוע, וזה דרכו.
 2. אם הנר מתכבה מיד מותר, ואם לא, אסור.
 3. אסור כי כך לא שותים את היין, וזהו הפסד ליין הנותר [התשובה הנכונה].
- הסבר קצר: אין לכבות נר הבדלה בשיירי היין, שזהו הפסד ליין הנותר ואין דרך שימוש בכך.

כמו כן בכל כוס של ברכה - קידוש או ברכת המזון וכדומה, יש להקפיד שלא למלאותה על גדותיה מיינ שביעית אם אין תחתיה כלי שיקלוט את שיירי היין. **(יש להדגיש זאת, כי זה חשוב לגלגל ההצלה בהמשך).**

גלגל הצלה - שאלה מס' 5

האם מותר להסיר חלקים מלוכלכים, הראויים למאכל, מפירות וירקות של שביעית?

1. מותר, ויניחם בפח שמיטה כראוי. [התשובה הנכונה].
2. אסור, יש בזה הפסד פירות שביעית.
3. מותר, אף שזה ראוי למאכל, אין זה דרך הפסד.

גלגל הצלה - שאלה מס' 6

על מה צריך להקפיד כשמזמנים על היין בברכת המזון?

1. להקפיד לכוון על מצוות קדושת פירות שביעית.
2. לברך על יין שביעית רק אם אכלנו בסעודה פירות שביעית.
3. שלא למלאות הכוס על גדותיה מיין שביעית, אם אין תחתיה כלי שיקלוט את שיירי היין. [התשובה הנכונה].

חלק שני - עציצים בבית

שאלה מס' 1

האם מותר לזרוע בשביעית בעציץ שאינו נקוב בתוך הבית?

1. אסור, כי דיני שמיטה נוהגים גם בעציצים שאינם נקובים.
2. אסור, כדי שלא יבואו להתבלבל בין עציצים נקובים לעציצים שאינם נקובים.
3. המיקל יש לו על מי לסמוך [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: עציצים, שאינם נקובים, הנמצאים בתוך בית, מותר לטפל בהם ללא הגבלה, ואף המיקל לזרוע ולשתול בהם יש לו על מה לסמוך.

עציצים נקובים או שאינם נקובים הנמצאים מחוץ לבית, מותר לבצע בהם מלאכות, רק באופנים המותרים בגינות הנוי (ראה בנספח).

שאלה מס' 2

כמה תנאים יש כדי להיות "עציץ שאינו נקוב"?

1. 20.
2. 6. [התשובה הנכונה].
3. 2.

הסבר קצר: הגדרת עציץ שאינו נקוב בבית, כאשר מתקיימים בו כל התנאים הבאים (יש להדגיש את ההלכות, הם חשובות להמשך החידון):

בית: נמצא בתוך בית.

נקב: אין בעציץ נקב (בתחתיתו, או בצידו כנגד האדמה שבעציץ). או אפילו יש נקב, אבל מתחתיו יש משטח לא מחורר החוצץ בינו לבין רצפת הבית. העציץ והמשטח צריכים להיות ממתכת או מעץ, ויש מתירים אף מפלסטיק קשיח. בגידולים שאינם אילנות ואין להם גוע, למשל פרחים - גם עציצים העשויים מחרס נחשבים כאינם נקובים.

מיקום: העציץ אינו בנוי בקרקע או בקירות הבניין, אלא מונח על הקרקע או על מדף/מתלה בבית.

גודל: נפח העציץ קטן מ- 650 ליטר.

נוף: כאשר הענפים מתפשטים מחוץ לדפנות העציץ - המונח בבית שבקומת קרקע, צריך להניח משטח שיחצוץ בין הנוף לרצפה. ובקומה גבוהה, דינו כעציץ שאינו נקוב.

שאלה מס' 3

האם מותר להזיז עציצים ממקום למקום בחדרי הבית?

1. מותר. [התשובה הנכונה].
2. אסור.
3. מחלוקת.

הסבר קצר: (יש להדגיש את ההלכות הם חשובות להמשך החידון):

עציץ נקוב העומד באויר הבית (תלוי, או על גבי מתקן וכד'), יש להיזהר שלא להורידו לרצפה.

עציץ המונח על הרצפה בבית, מותר לגרור אותו ממקום למקום בתוך הבית.

מותר להעביר בתוך הבית עציץ המונח על דבר החוצץ בינו לרצפה, ולהניחו במקום אחר על דבר החוצץ. אף שבזמן ההעברה אין חציצה בינו לרצפה, וזה לא נחשב לזריעה וקצירה. ויש מתירים אף להניחו בינתיים על גבי קרקע, כשכוונתו רק לסדר את הבית.

עציץ, אף שאינו נקוב, אין להוציאו מן הבית לחוץ או למרפסת.

שאלה מס' 4

האם אפשר לקנות עציץ או פרחים לנוי מחנות בלי תעודת הכשר?

1. אפשר, אם אלו צמחי נוי ופרחי נוי בלבד.
2. אי אפשר, מחשש שמא שתלו אותם בשמיטה [תשובה נכונה].
3. אסור, כיון שאסור לקנות צמחים בשמיטה בכלל.

הסבר קצר: אין לקנות צמחי נוי ופרחים שנשתלו בשמיטה (באדמה או בעציץ נקוב). גם המתירים לקנות גידולים שנעבדו בשמיטה, אוסרים זאת בפרחי נוי. לכן, גם בצמחי נוי יש להקפיד על קנייה במקומות הנושאים תעודת כשרות מהודרת..

גלגל הצלה - שאלה מס' 5

האם עציץ העשוי מחרס, שיש בו פרחים בלבד, ולא עצים קטנים, יכול להיחשב כ'עציץ שאינו נקוב'?

1. אם אין גזע קשה ומעוצה, כן (כמובן בשמירה על כל 6 התנאים). [התשובה הנכונה].
2. חרס לא יכול להיחשב לחציצה, ולכן דינו כעציץ נקוב בלבד.
3. אין הבדל בין סוגי העציצים - חרס או עץ.

גלגל הצלה - שאלה מס' 6

האם מותר להוציא עציץ שאינו נקוב למרפסת?

1. כן.
2. לא. [התשובה הנכונה].
3. מחלוקת.

חלק שלישי - שונות

שאלה מס' 1

האם מותר לכסח דשא בשמיטה, לצורך שמירת הצורה היפה שלו?

1. מותר.
2. אסור.
3. מחלוקת [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: אסור לכסח דשא, אלא במקרה שמומחה ירא שמים קובע, שההימנעות מכיסוח תגרום להרס הדשא. ויש שהתירו כיסוח דשא במידה שהכיסוח נועד לשמר צורת הדשא, ולא לעורר צימוח חדש. לדעה זו יש להקפיד לכסח עלים ולא גבעולים.

שאלה מס' 2

מותר לנכש עשבים בגינה הפרטית בבית?

1. מותר.
2. אסור.
3. אם בלי זה יהיה הפסד בלתי הפיך, מותר לנכשם [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: ניכוש עשבים בגינה, במידה שהם גורמים לאחד מהנוקים הבאים, מותר: (יש להדגיש את התשובה המלאה לצורך המשך החידון):

כשהדבר נעשה כדי לשמור על צמחי הגינה שלא **ימותו**.

למניעת **נוק בלתי הפיך** - כאשר הצמח לעולם לא יחזור לקדמותו לולי הניכוש.

למניעת נוק שיצריך לאחר השמיטה **השקעה גדולה** בצמחיה, כדי להחזירה למצבה הקודם.

יש להדגיש, כי כאשר הנוק בנוי הצמחים הוא רק לשנת השמיטה, ולאחר שנת השמיטה ניתן להחזיר את הנוי תוך **תקופה סבירה ללא הוצאה גדולה**, אין לבצע ניכוש.

מותר לנכש עשבים לצורך ניקיון, בתאי שהעשבים כבר התייבשו.

שאלה חס' 3

מותר לשטוף רצפה ולגרוף את המים לגינה?

1. אם זה הרבה מים אסור, ואם לא - מותר.
2. אם זה רק על הדשא מותר, ואם על צמחים נוספים - אסור.
3. אם זה עם חומרי ניקוי מותר, ואם לא - מחלוקת. [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: מותר לשטוף את הבית במים שמעורבים בהם חומרי ניקוי, אף שהמים זורמים לגינה. יש מתירים אף במים שאין בהם חומרי ניקוי, ובתנאי שאינו מתכוון להשקיה.

שאלה חס' 4

מה זה "ספיחין"?

1. שם של מיני ירקות שחלים עליהם דיני שביעית.
2. כשמכניסים לשקית במכולת פירות רגילים, ובטעות נכנס פרי של שמיטה, הוא נקרא ספיחין - שהוא 'מסתפח' לקניה.
3. גידולים שגדלו מעצמם בשדה ישראל בשנה השביעית, ונקראים 'ספיחין' משום שנספחים לשנה השישית - מן הגרגרים שנשרו בקציר השנה השישית. [התשובה הנכונה].

הסבר קצר: **(יש להדגיש את התשובה המלאה לצורך המשך החידון):**

ספיחין - הם גידולים שגדלו מעצמם בשדה ישראל בשנה השביעית, ונקראים ספיחין משום שנספחים לשנה השישית - הם גדלים מן הגרגרים שנשרו בקציר השנה השישית ונזרעו מעצמם.

מן התורה - גידולים אלו מותרים באכילה כפירות שביעית, וקדושים בקדושת שביעית. אלא שגורו חז"ל שלא לאוכלם משום עוברי עבירה, שהיו זורעים בשנה השביעית, ואומרים שצמחו הגידולים מעצמם.

באיסור ספיחין נכלל גם מה שנאסף בשנה השמינית, עד שיעשה כיוצא בו, כלומר: אסור לאכלם עד הזמן שירק זה היה גדל אילו היה נזרע בשנה השמינית, ולכל המאוחר עד חנוכה של השנה השמינית.

בפירות האילן אין איסור ספיחין.

בכלל איסור ספיחין: **תבואה וקטניות**, שהגיעו לשליש גודלם בשנה השביעית (ואפילו שנזרעו בשישית). ב. **ירקות**, שהתחילו לצמוח בשנה השביעית (כהכרעת מרן החזו"א). ויש הסוברים שכל ירק הנלקט בשנת השמיטה, אף שנזרע בשישית, יש בו איסור ספיחין.

מינים אלו אסורים - בין שהם מאכל אדם ובין שהם מאכל בהמה.

נמצא, שכל אלו הגידולים אסורים במאכל, ומצווה לעקרם גם אם גדלו מעצמם, ואין צריך לומר שאם נזרעו בשביעית, שהם אסורים.

גלגל הצלה - שאלה מס' 5

אם הקוצים בגינה גורמים לנזק שיצריך לאחר השמיטה השקעה גדולה בפרחים, כדי להחזירה למצבה הקודם, מותר לנכש אותם?

1. מותר. [התשובה הנכונה].

2. אסור.

3. מחלוקת.

גלגל הצלה - שאלה מס' 6

האם יש איסור ספיחין בתפוחי עץ?

1. כן.

2. לא. [התשובה הנכונה].

3. מחלוקת.

ולסיום: סיפור אמיתי! "בזכות השמיטה"

התאריך: י"ט תמוז ה'תשע"ד, בעיצומו של מבצע 'צוק איתן', במהלכו התנהלה לחימה כבדה מול ארגוני הטרור בעזה, שהפגיוזו ללא הרף את יושבי הארץ.

באותה שנה, ברחבי ארץ הקודש ירדו גשמים בתקופת חג השבועות. בדרך כלל, בזמן זה לא יורדים גשמים כלל. הגשם המפתיע, יצר בעיה הלכתית משמעותית: כדי להכין מצות 'שמורה משעת קצירה' לחג הפסח, נדרשת פעולת קצירה מוקדמת יחסית של החיטה, כדי לוודא שהחיטה לא ספגה מי גשמים בשלב בו היא כבר היתה בשלה (בלשון ההלכה 'אינה צריכה לקרקע'). הגשם המפתיע, גרם לכך שרוב שדות החיטה נפסלו מלהוות מקור ראוי למצות מהודרות.

משגיחי הבדצי"ם יצאו ותרו ברחבי הארץ אחר מקום, בו גדלה החיטה מאוחר יחסית, וכך לא נפסלה מהגשם. הבעיה היתה כפולה, שכן השנה הבאה הינה שנת שמיטה, בה לא חורשים ולא זורעים, ולכן צריך השנה לקצור כמות כפולה, גם בעבור השנה הבאה!

ובמקביל:

צביקה ממושב 'סופה' בעוטף עזה, היה נרגש, מתוח ומבולבל. לראשונה בחייו, החליט השנה כי בשנת השמיטה הקרובה, הוא שומר שמיטה כהלכתה! בלי טריקים ושטיקים, גם אם יש אפשרויות הלכתיות 'להתחמק' מכך, הוא רוצה לקיים את מה ששמע בקריאת התורה, הוא רוצה להיות כמו החקלאי עליו שמע עוד בילדותו בשיעורי פרשת שבוע בבית הספר. כן, אני צביקה מ'סופה' פשוט אפסיק לעבוד במשך שנה!

חברים לעגו, שכנים גיחכו, אבל צביקה דבק בעמדתו. מיום ליום, החלה דאגה לזחול לליבו. פרנסה מנין? האם המכונות יחלידו? ומה יעשה בשנת השבתון הזו, מבוקר ועד

ליל? הבדידות הקשתה עליו. כשכל חבריך לא מבינים אותך, אתה חש בודד במערכה, מבקש אות משמים שיש לך גיבוי מלא...

כך מסתובב צביקה בשדה החיטה שלו, ממשש את השיבולים הזהובות, ושקוע בהרהורים. האם ההחלטה היתה נכונה? האם אעמוד בזה? האם הקב"ה מרוצה ממני? אם רק הייתי יכול לקבל סימן...

לפתע נשמעת נהמת מנוע. צביקה, מסתובב, ומופתע לגלות ג'יפ אזורי נוחת צמוד לשדה שלו, ודלתו נפתחת. ברגע הראשון צביקה נבהל. אולי אלו מחבלים שחצו את גדר הגבול מעזה, ובאו לחטוף אותו?

אבל שני האנשים שיצאו עם ציצית מתנפנפת מתוך הג'יפ, חיוך רחב על פניהם, נראו בדיוק כמו שליחים משמים, לא מעזה...

ובכן, לאחר סיור קצר, וכמה בירורים, משגיחי הכשרות היו מרוצים. הם מיהרו לקבוע עם צביקה מחיה, וביקשו להתחיל מיד בקציר.

צביקה עמד מהצד, וחיכך ידיים בהנאה. זה לא רק הכסף, הרגיש, זה החיוך משמים... הנה דואגים לך... לנגד עיניו מתממשת הבטחת התורה הקדושה "וציויתי את ברכתי לכם בשנה השישית, ועשת את התבואה לשלוש השנים..."

תוך כמה שעות יצאו משגיחי הכשרות מהשדה עם משאית עמוסה גרגרי חיטה כשרים למהדרין מן המהדרין, והשאירו את צביקה מחוזה ועם מצב רוח מרומם. אבל זו היתה רק ההתחלה...

עודם בדרך, קיבלו המשגיחים צלצול טלפון נרגש מצביקה:

"רבתי! אין לכם מושג איזה נס ארע לכם! כרבע שעה אחרי שהלכתם מכאן, נפלה פצצה בשטח השדה הפתוח, בדיוק היכן שהסתובבתם... לא זו בלבד שניצלתם, אלא בזכות כך שהחיטה נקצרה, נמנעה שריפת ענק שהיתה אמורה להתלקח בשדה הבשל ומלא החיטים..."

הקציר המפתיע, מנע את התלקחות השדה כולו, והפסד ענק שהיה עלול להיגרם לצביקה...

וגם זו עדיין רק ההתחלה...

יומיים לאחר מכן, הגיחו שלושה עשר מחבלים מתוך מנהרה התקפית שחפרו מעזה, אל תוך האיזור החקלאי ב'שוב' 'סופה'. הם תכננו לחטוף אזרחים רבים, ולרצוח המונים, אולם הם התגלו מוקדם מן הצפוי, חלקם חוסלו וחלקם נמלטו כעכברים

בחזרה אל רצועת עזה.

המחבלים לא הבינו מה קורה. הרי השדה היה אמור להיות מלא בשיבולים גבוהים וזהובים, ובגדי ההסוואה שלהם הותאמו בדיוק לכך! הם לא היו אמורים להתגלות לפני היציאה מתוך שטח השדה! איך זה קרה?!
כמובן, הקציר המפתיע הביא גם את הנס הזה...

נספח | הרחבה הלכתית מפורטת למדרין

העתק מקוצר מתוך הספר "שמיטה ברורה - הבית בשמיטה הלכה למעשה" של "המכון למצוות התלויות בארץ" של הרב יוסף אפרתי שליט"א

השימוש בפירות שביעית ואיסור הפסד:

נאמר בתורה "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" (ויקרא כה ו). דרשו חז"ל:

לכם - לכל צרכיכם.

לאכלה - ולא להפסד.

מכאן למדו שפירות שביעית ניתנו לאכילה, לשתייה, לסיכה, להדלקת הנר ולצביעה. ואולם השימוש צריך להיות כפי השימוש הרגיל בכל שנה. דהיינו דבר שדרכו לאכול - לאכול, דבר שדרכו לשתות - לשתות, אך לא לשימוש חריג.

כמו כן אסור להפסיד פירות שביעית, והמפסידים עובר על ציווי התורה "לאכלה" - ולא להפסד. למרות שאסור להפסיד פירות שביעית ולקלקלם, אין חובת אכילה בפירות השביעית. לפיכך מותר להשאיר שאריות מן האוכל ולהניחם בפח המיועד לכך - "פח שמיטה", כפי שיבואר להלן.

להלן דרכי השימוש המותרים והאסורים - בפירות השביעית:

השימוש במטבח:

דרך השימוש בחי ובמבושל: פירות וירקות, שרגילים לאכלם חיים כמו צנון וכד', אסור לבשלם. וכן להיפך, פירות וירקות, שהדרך לאכלם מבושלים כמו קישואים, חבושים וכד' - אסור לאכלם חיים.

פירות וירקות הנאכלים בין חיים ובין מבושלים, מותר לנהוג בהם כדרכם (כגון: גזר, תפוח וכד').

מותר לרסק פירות וירקות שדרכם בכך (כגון: בננות, תפוז, אגבניות, סלק ועוד). ריסק זה מותר שיהא דק מאוד, ובלבד שלא ייהפך האוכל למשקה.

פירות וירקות, שדרך לרסקם לילדים קטנים, מותר לרסקם עבורם (אף שאין הדרך לרסקם לגדולים).

מותר לעשות ריבה ושאר ממרחים מפירות וירקות, אם נוהגים לעשות כך גם בשאר שנים.

כבישה: מותר לכבוש פירות וירקות שנוהגים לכבושם (מלפפונים, חצילים וכד').

סחיטה: מותר לסחוט מיץ מענבים, שמן מזיתים וכן מיץ מתפוזים, לימונים ואשכוליות. לעומת זאת, אסור לסחוט מיץ משאר פירות וירקות אפילו שדרך לסחטם בשאר שנים.

מיץ, שנסחט מפירות שביעית, קדוש בקדושת שביעית. בין שנסחט בהיתר ובין שנסחט באיסור.

קילוף: מותר לקלף פירות וירקות שרגילים לקלפם בשאר שנים, למרות שניתן לאכול את אותם פירות וירקות בקליפתם. אולם אסור לקלף פירות וירקות שאין דרך לקלפם בשאר שנים.

מותר להסיר חלקים מעופשים או מלוכלכים מפירות וירקות הקדושים בקדושת שביעית. כאשר חלקים אלו ראויים למאכל, יניחם בפח שמיטה.

שימוש בשמן: מותר לטגן בשמן של שביעית. אך אין להשתמש בשמן למשוח תבנית או מחבת, כשמטרת המשיחה היא רק כדי שלא ידבק המאכל.

שימוש שונה: יש דרכי שימוש שונים בפירות וירקות (לדוגמא: יש המטגנים עגבניות), לפיכך, הורו גדולי הפוסקים שבמידה שיש ציבור גדול הנוהג להשתמש בפרי בצורה זו, אפילו רוב הציבור אינו נוהג כך, מותר השימוש באופן זה בפרי לכלל הציבור, ובלבד שאותו מאכל ייאכל בסופו של דבר.

נתינתם לתינוקות: תינוקות היודעים לאכול בעצמם, מותר לתת להם פירות שביעית, למרות שהם מפוררים מקצת מהפרי. אולם, תינוקות שאינם יודעים לאכול בעצמם, אסור לתת להם פירות שביעית - מכיוון שהם מפסידים את הפירות.

נתינת טעם: תבשיל או מרק שבושל עם פירות שביעית וקיבל מהם טעם, גם אם הוציא את הפירות, התבשיל קדוש, ואסור לקלקלו או לאבדו.

שימושים נוספים:

ניקוי: אסור להשתמש בפירות שביעית לניקוי, לכן, אין להשתמש בחומץ העשוי מפרי או במיץ לימון וכד' לניקוי כתמים.

הפסד יין: כוס של ברכה, יש להקפיד שלא למלאותה על גדותיה מדין שביעית אם אין תחתיה כלי שיקלוט את שיירי היין. וכן אין לכבות נר הבדלה בשיירי היין.

רפואה: אסור להשתמש בפירות שביעית לרפואה. כמו כן אין להשתמש בפירות שביעית בדרך שבה נוהגים אך ורק לצרכים רפואיים וטבעוניים, כגון: קישואים הנאכלים חיים על ידי ציבור טבעוני, אסור לאכלם כך בשמיטה.

סיכה: אסור לסוך את הגוף בפירות שביעית, לפי שאינם מיועדים לכך.

הדלקת הנר: שמן הקדוש בקדושת שביעית, מותר להשתמש בו להדלקת הנר בשבת, אבל לא להדלקת נר חנוכה, מפני שנרות חנוכה אסורים בהנאה.

שאריות אוכל, קליפות וגרעינים:

פח שמיטה: שאריות אוכל הראויות למאכל אדם - אין להשליכן בפח האשפה הרגיל, אלא יניחן בפח מיוחד עד שיתעפשו או יתקלקלו, ולאחר מכן ניתן להשליכן לאשפה.

אין לערב בשקית אחת שיירי מאכל טריים עם שיירי מאכל שהתחילו להירקב, משום שעל ידי כך ממחר את קלקול השאריות הטריות. ולכן, נוהגים להכניס את שיירי המאכל בכל פעם בשקית נפרדת.

מותר לשטוף כלים אף שדבוקות עליהם שאריות מועטות, כאשר הדרך לעשות כן בשאר השנים.

קליפות וגרעינים: קליפות או גרעיני פירות הראויים למאכל אדם ונוהגים לאכלם, או שיש בהם מבשר הפרי, יש בהם קדושת שביעית ודינם כשאריות אוכל שצריך להניחם בפח השמיטה.

קליפות תפוזים - לכתחילה ראוי לנהוג בהן קדושת שביעית (מפני שהן ראויות למאכל בהמה).

מדיני פירות השביעית:

נתינתם לבעלי חיים: אסור לתת לבעלי חיים פירות שביעית העומדים למאכל אדם. כאשר נפסלו למאכל אדם, מותר לתת אותם לבעלי חיים.

נתינתם לנכרי: אסור לתת פירות שביעית לגוי, אבל גוי המתארח בבית ישראל מותר להאכילו בפירות שביעית. גוי העובד אצל יהודי, יש לעשות שאלת חכם.

הוצאתם לחו"ל: אין להוציא פירות שביעית לחוץ לארץ, בין למסחר ובין לצורך פרטי. בשעת הדחק, התירו לקחת צידה לדרך בלבד.

עציצים בבית:

עציצים שאינם נקובים, הנמצאים בתוך בית, מותר לטפל בהם ללא הגבלה, ואף המיקל לזרוע ולשתול בהם יש לו על מה לסמוך.

עציצים נקובים או שאינם נקובים הנמצאים מחוץ לבית, מותר לבצע בהם מלאכות רק באופנים המותרים בגינות הנוי (ראה בספר עמוד 14). [בהשקיה בעציצים אלו אין להמתין עד שיראו סימני צמא, אלא ישקה אותם כאשר החלק העליון של מצע העציץ יבש].

עציץ שאינו נקוב - בבית:

הגדרת עציץ שאינו נקוב בבית, כאשר מתקיימים בו כל התנאים הבאים:

בית: נמצא בתוך בית.

נקב: אין בעציץ נקב (בתחתיתו, או בצידיו כנגד האדמה שבעציץ), או שמתחתיו יש משטח לא מחורר החוצץ בינו לבין רצפת הבית.

העציץ והמשטח צריכים להיות ממתכת או מעץ, ויש מתירים אף מפלסטיק קשיח. בגידולים שאינם אילנות (גידולים שאין גזעם קשה ומעוצה) - גם עציצים העשויים מחרס נחשבים כאינם נקובים.

מיקום: אינו בנוי בקרקע או בקירות הבניין.

גודל נפחו קטן מ- 650 ליטר.

נוף: כאשר הענפים מתפשטים מחוץ לדפנות עציץ שאינו נקוב - בקומת קרקע, צריך להניח משטח שיחצוץ בין הנוף לרצפה. ובקומה גבוהה, דינו כעציץ שאינו נקוב.

קומה גבוהה:

עציץ נקוב הנמצא בקומה גבוהה (לא בקומת קרקע), יש מן הפוסקים שסוברים שכל זמן שאין בו את כל התנאים הנ"ל, (סעיפים א - ה) נחשב לעציץ נקוב. ויש מן הפוסקים שדנים אותו כעציץ שאינו נקוב אף שאין בו את התנאים ב, ג.

הטיפול בעציצים:

שינוי מצב העציץ: אסור להפוך עציץ שאינו נקוב לעציץ נקוב. לכן אין להוריד את העציץ מהדבר שחוצץ בינו לקרקע. לעומת זאת מותר להפוך עציץ נקוב לעציץ שאינו נקוב.

עציץ שאינו נקוב שניקב בשמיטה או לפניה, דינו כעציץ נקוב.

שינוי מקום העציץ: עציץ נקוב העומד באויר הבית (תלוי, או על גבי מתקן וכד'), יש להיזהר שלא להורידו לרצפה.

עציץ המונח על הרצפה בבית, מותר לגרור אותו ממקום למקום בתוך הבית.

מותר להעביר בתוך הבית עציץ המונח על דבר החוצץ בינו לרצפה, ולהניחו במקום אחר על דבר החוצץ. אף שבזמן ההעברה אין חציצה בינו לרצפה. ויש מתירים אף להניחו בינתיים על גבי קרקע כשכוונתו לסידור הבית.

עציץ, אף שאינו נקוב, אין להוציאו מן הבית לחוץ או למרפסת.

הסרת התקרה: אין להסיר את התקרה מעל העציץ. אולם אם כוונתו להסיר את התקרה לצורך אחר, כגון: לעשות שם סוכה, וכוונתו ניכרת, יש מתירים.

קניה: יש מתירים להעביר עציץ מחנות לבית. ויש שהתירו, רק בתנאי שיעטוף את העציץ בניילון וכד' בשעת ההעברה, ובבית ישאירו כעציץ שאינו נקוב.

אין לקנות צמחי נוי ופרחים שנשתלו בשמיטה (באדמה או בעציץ נקוב). גם המתירים לקנות גידולים שנעבדו בשמיטה, אוסרים זאת בפרחי נוי. לכן, גם בצמחי נוי יש להקפיד על קניה במקומות הנושאים תעודת כשרות מהודרת.

אגרטל: מותר להניח פרחים באגרטל מלא מים העומד בבית, אף שהעלים עדיין לא נפתחו.

למעשה, כדאי להפוך את כל העציצים בבית לעציצים שאינם נקובים (ניתן לעשות זאת גם על ידי הנחת נייר אלומיניום מתחת לעציץ), על מנת להקל על הטיפול בעציצים אלו בשנת השמיטה.

הטיפול בגינות נוי:

מלאכות האסורות מן התורה, כגון: זריעה, נטיעה, שתילה, הרכבה, חרישה, זמירה בגפן - אסור לעשותן בשנת השמיטה.

מלאכות האסורות מדרבנן, כגון: עידור, דישון וזיבול, ניכוש עשביה, גיזום (למעט גפן), השקיה וכיסוח - מותר לעשותן בשנת השמיטה, בתנאים מסוימים כדלהלן:

כשהדבר נעשה כדי לשמור על צמחי הגינה שלא ימותו.

למניעת נזק בלתי הפיך - כאשר הצמת לעולם לא יחזור לקדמותו.

למניעת נזק שיצריך לאחר השמיטה השקעה גדולה בצמחיה, כדי להחזירה למצבה הקודם.

יש להדגיש, כי כאשר הנוק בניו הצמחים הוא רק לשנת השמיטה, ולאחר שנת השמיטה ניתן להחזיר את הנוי תוך תקופה סבירה ללא הוצאה גדולה, אין לבצע מלאכות האסורות מדרבנן. ובשעת צורך גדול יעשה שאלת חכם.

ההיתר במלאכות דרבנן בתנאים דלעיל הינו רק בגידולים, שאין בהם איסור ספיחין (ראה בספר בעמוד 27, אלו גידולים אסורים באיסור ספיחין).

[צייוין כי הלכות הכשרת הקרקע לשנה השמינית, ובכללם חפירת בורות וכן התקנת מערכת השקיה ועוד, לא הובאו כאן, והרוצה - יעיין בספר].

דרך הביצוע המותרת בשנת השמיטה:

השקיה: יש למעט בהשקיה במהלך שנת השמיטה, ולהתייעץ עם מומחה ירא שמים, על מועדי ההשקיה.

מערכות השקיה - כאשר ישנה מערכת השקיה אחת בגינה לצמחים בעלי צריכת מים שונה, יפעילה כפי הצורך של רוב הצמחים באותה המערכת. במקרים בהם אין אפשרות לנהוג כך, יש עדיפות להשקיה בצינור ולא באמצעות ממטרות או טפטפות, מפני שבצורה זו ניתן להשקות רק את הצמחים שנצרכת בהם ההשקיה.

במקרה שהמחשב המפעיל את מערכת ההשקיה, מתוכנת לפני השמיטה למשך כל השנה, יש מתירים להשקות על ידי המערכת כבכל שנה. אם קרתה תקלה במערכת במהלך שנת השמיטה, וצריך להפעילה מחדש, יש להשקות רק כפי המותר בשנת השמיטה.

כיסוח דשא: אסור לכסח דשא, אלא במקרה שמומחה ירא שמים קובע, שההימנעות מכיסוח תגרום להרס הדשא. ויש שהתירו כיסוח דשא במידה שהכיסוח נועד לשמר צורת הדשא, ולא לעורר צימוח חדש. לדעה זו יש להקפיד לכסח עלים ולא גבעולים.

ניכוש עשביה בשטחים ריקים:

קוצים ועשבי בר הנמצאים סביב בתים ורגילים לנכשם כל שנה מחשש לנחשים או לשיפור המראה, דינם כדלהלן:

שטח שאינו ראוי לזריעה (כגון שטח מרוצף, אספלט וכדו') - מותר לנכש את העשבים שבו.

שטח הראוי לזריעה ואין בכוונתו לשתול שם, ואין במקום צמחים - רצוי לבצע את הניכוש בחרמש או במכסחה, או לנכשם במעדר ולא לעקרו עם שורשיהם.

שטח העומד לגינה ומטרת הניכוש היא רק לשמירת המראה - יש לכסחם גבוה מהרגיל, ורק כשהם במצב קרוב להתייבשות.

ניכוש עשביה בגינות: במידה שאינם גורמים לאחד מהנוקים המבוארים לעיל (בפיסקות הראשונות ב'גינות נוי') מותר לנכשם למטרת ניקיון רק לאחר שיבשו.

גיזום: גיזום ענפים המפריעים למעבר - ניתן לבצע בשמיטה (ראוי לבצע פעולה זו על ידי גנן שאינו מקצועי).

נקיון: מותר לאסוף פסולת מהגינה (ראוי לבצע פעולה זו על ידי גנן שאינו מקצועי).

שאר המלאכות האסורות מדרבנן - בדרך כלל ניתן להימנע מהן במהלך שנת השמיטה. במידה שיש חשש שיגרם נזק, יש להיוועץ במומחה ירא שמים.

שטיפת רצפה: מותר לשטוף את הבית במים שמעורבים בהם חומרי ניקוי, אף שהמים זורמים לגינה. ויש מתירים אף במים שאין בהם חומרי ניקוי, ובתנאי שאינו מתכוון להשקיה.

ספיחין:

ספיחין - הם גידולים שגדלו מעצמם בשדה ישראל בשנה השביעית, ונקראים ספיחין משום שנספחים לשנה השישית - מן הגרגירים שנשרו בקציר השנה השישית.

מן התורה - גידולים אלו מותרים באכילה כפירות שביעית, וקדושים בקדושת שביעית. אלא שגזרו חז"ל שלא לאוכלם משום עוברי עבירה, שהיו זורעים בשנה השביעית, ואומרים שצמחו הגידולים מעצמם.

באיסור ספיחין נכלל גם מה שנאסף בשנה השמינית, עד שיעשה כיוצא בו, כלומר: אסור לאכלם עד הזמן שירק זה היה גדל אילו היה נזרע בשנה השמינית, ולכל המאוחר עד חנוכה של השנה השמינית.

בפירות האילן אין איסור ספיחין.

בכלל איסור ספיחין:

תבואה וקטניות: תבואה וקטניות, שהגיעו לשליש גודלם בשנה השביעית (ואפילו שנזרעו בשישית).

ירקות: ירקות, שהתחילו לצמוח בשנה השביעית (כהכרעת מרן החזון איש). ויש הסוברים שכל ירק הנלקט בשנת השמיטה, אף שנזרע בשישית, יש בו איסור ספיחין.

מינים אלו אסורים - בין שהם מאכל אדם ובין שהם מאכל בהמה.

נמצא, שכל אלו הגידולים אסורים במאכל, ומצווה לעקורם גם אם גדלו מעצמם, ואין צריך לומר שאם נזרעו בשביעית, שהם אסורים.

שמיטת כספים השמיטה, הכסף שלי ואני

אנחנו רגילים להרוויח כסף, לצבור כסף, לחסוך כסף, לקנות ולהשתמש בכסף.

למי מאיתנו יצא לוותר על כסף, למחול על חוב? זה כבר פחות מצוי...

התורה הקדושה מצווה אותנו, פעם בשבע שנים במצווה מיוחדת במינה, שהיא חלק ממצוות השמיטה:

שמיטת כספים!

המצווה המרתקת הזו תיתן לנו מבט חדש לגמרי על כל מושג הכסף והצדקה בחיינו. נמשיך אולי לרצות להרוויח כסף, לצבור ולקנות בו, אבל נקבל בזה טעם אחר, טעם רוחני, משמעות וסיפוק.

אז בואו נצא לדרך!

שאלה לדיון

1. מהי מצוות 'שמיטת כספים'?
2. האם באמת אנו עומדים לראות אנשים שמוותרים על חובות כספיים? האם לא אצטרך לשלם לחבר שלי 10 ₪ שלווייתי ממנו?
3. על איזו מצווה בתורה, יש הכי הרבה שכר בעולם הזה?

תשובה

מלבד השבתת הקרקע - לא לחרוש ולא לזרוע, ובנוסף לדיני קדושת שביעית בפירות, התורה קובעת מצווה מרתקת בכל שנת שמיטה: שמיטת כספים.

מהי שמיטת כספים?

ראובן הלווה אלף ₪ לשמעון חבירו. שמעון לא הצליח להחזיר את הכסף בזמן, ותשלום החוב התעכב. בינתיים חלפה לה שנת השמיטה, והנה כחודש לאחר תום השמיטה מתייצב שמעון בפתח דלתו של ראובן, סכום הכסף בידו, והוא מבקש לשלם את החוב. להפתעתו, ראובן מסרב לקבל את הכסף. הוא מכריז בקול גדול: "משמט אני!" ומזמין את שמעון להיכנס לסלון ביתו. ראובן פותח בפניו את ספר דברים, ומצביע על פסוק ב' בפרק ט"ו:

"וְזֶה דְבַר הַשְּׁמִטָּה, שְׁמוֹט כָּל בַּעַל מַשָּׂה יָדוֹ אֲשֶׁר יֵשֶׁה בְּרַעְהוּ, לֹא יִגַּשׁ אֶת רַעְהוּ וְאֶת אָחִיו, כִּי קָרָא שְׁמִטָּה לָהּ!"

מה עלול לקרות? התורה הקדושה מוסיפה ומתארת את המכשול העלול להיגרם כתוצאה ממצוות 'שמיטת כספים', בכך שאנשים יימנעו מלהוות כספים לחבריהם לקראת שנת השמיטה, מחשש שמא החוב לא יוחזר בזמן - טרם השמיטה, ובבוא העת החוב יישמט! לכאורה, זהו חשש מובן... אמנם ניתן לקבוע את זמן הפירעון לפני המועד הקובע - סוף שנת השמיטה (לרוב הפוסקים), אולם תמיד יש חשש שהלווה יאחר את התשלום, ואז החוב פשוט ייעלם. התורה מצווה את האדם להסיר מליבו חשש זה!

כך כותבת התורה (דברים טו, ט-י): **"הַשְּׁמִיטָה לָהּ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לְבָבְךָ בְּלִיעַל לְאִמֹה, קָרְבָה שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה, וְרַעַה עֵינֶיךָ בְּאָחִיךָ הָאֲבִיוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ, וְקָרָא עָלֶיךָ אֶל ה' וְהָיָה בְךָ חֲטָא: נָתַן תִּתֵּן לוֹ, וְלֹא יֵרַע לְבָבְךָ בְּתִתֵּן לוֹ."**

כלומר, עלינו להלוות כספים זה לזה, כמובן באופן בטוח וזהיה, ולהסיר מליבנו חשב שמא החוב יישמט בשנת השמיטה.

התורה מברכת אותנו וקובעת (שם פסוק י) "כִּי בְגָלַל הַדֶּבֶר הַזֶּה יִבְרַכְךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ" - נזכה לברכה בכל מעשינו, ובכל עסקינו. לא רק שלא נפסיד, אלא נרוויח!

הרי שמצוות 'שמיטת כספים' מוציאה אותנו מהמסלול האנושי המצוי, בו כל אחד חושב שאם רק ישמור לעצמו כסף, ויזהר מלתת לאחרים, הוא ירוויח. להיפך, קובעת התורה. מי שרוצה ברכה והצלחה, ילווה לאחרים, ויסיר מליבו חששות ודאגות.

טעם המצווה: כך כותב ספר החינוך (מצוה תפ): "משורשי המצוה, לחזק ולקבוע בלבבנו מידת הנדיבות, ולהרחיק תכלית ההרחקה מידת הכילות [קמצנות]. ואין נדיב בעולם, כאדם המלווה מעותיו, עם היותו יודע שהזמן קרוב להשמיט הלוואתו, ויתכן שעלול להפסידה, אם אולי יארע בו איזה מקרה שלא יוכל לתבוע הלוואתו קודם שנת השמיטה. וכל מבין דרכי התורה, ומשיג לדעת אפילו מעט בחן ערכה - ידע בברוה, כי המפזר מממונו אל הצריכים - נוסף עוד, והחוסך ממנו מצדקה - אך למחסורו. כי ה' ידין את האדם לפי מעשיו, ויעניקו מברכתו כפי התקרבו אליו. ומידת הכילות - מחיצה של ברזל בינה ובין הברכה. והנדיבות - חלק מחלקי הברכה, ישמע חכם ויוסף לקח".

האם אנו עומדים לראות את זה בשטח? האם לא נצטרך לשלם זה לזה את החובות הכספיים? לא בדיוק... הבה נלמד על ה'פרוזבול':

מהו פרוזבול?

כשראה הלל הזקן שנמנעו העם מלהלוות זה את זה, והיו עוברים על מה שכתוב בתורה: "הַשְּׁמִיר לָךְ פֶּן יִהְיֶה דֶבֶר עִם לְבַבְךָ בְּלִיעַל לְאִמָּה, קִרְבָּה שְׁנֵת הַשְּׂבִעַ שְׁנֵת הַשְּׂמִיטָה, וְרָעָה עֵינְךָ בְּאַחִיךָ הָאֲבִיּוֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ" - החליט לתקן תקנה, שאמנם תגרום לכך שבפועל לא יישמטו החובות בשנת השמיטה, אולם מאידך הרווח יהיה כפול - אנשים יחזרו להלוות זה לזה כספים ללא חשש, והם לא יעברו חלילה על מצוות 'שמיטת כספים'.

איך זה יתכן? משום שרק חובות בין אדם לחבירו, נשמטים בשנת השמיטה, אבל חובות שאנשים חייבים לבית הדין, אינם פוקעים בשמיטה. תיקן הלל, שכל אדם יוכל להפקיד את חובותיו ולמסור אותם לבית הדין, על ידי חתימה על שטר 'פרוזבול', וכך החובות שלו ימשיכו להיות תקפים גם בחלוף שנת השמיטה, כדין חובות של בית דין. כך כותבים בפרוזבול: "...מעתה כיון שמסרתי לכם פרוזבול זה, הרי אני גובה כל חוב

שיש לי עד היום אצל כל אדם כל זמן שארצה”.

על כן, לקראת סוף שנת השמיטה, יחתום כל אחד מאיתנו על שטר פרוזבול. כאשר נבוא לגבות חוב מחבר, כסף שהלווינו לו לפני ראש השנה תשפ”ג, הוא ישאל אותנו: “עשית פרוזבול?” רק אם התשובה תהיה חיובית, נוכל לגבות את החוב.

כשנחתום על שטר הפרוזבול, נתבונן במהות המצווה, נזכור ממי קיבלנו הכל, מי מנהל את העולם, ומה הדרך שהוא הציב בפניו כדי לקבל ברכה והצלחה. נעניק זה לזה בשמחה, נותר ברוב אהבה, נלווה כשיש צורך, ונצטרף למעגל הנתינה והברכה!

אפשר להדגיש, יש להיצהר בנושא ההלוואות לחברים, לא ללוות מאחריים אם אין לנו מנין להחזיר, ואם לא להלוות לאחריים בחוסר אחריות, רק סכומים קטנים האקובלים בגיל שלנו, בחתימה על שטר או בנוכחות אדום. זו לא קאצנות, אלא אחריות מתבקשת!

כדאי לדעת שיש אומרים שמצוות צדקה היא הטעם לכל מצוות השמיטה! כך כתב בספר 'צרוור המור' לרבי אברהם סבע:

”רצה השם-יתברך שיהיו שוים עניים ועשירים, כי העני כל ימיו מכאובים וכעס, כי אין לו מה לאכול ובכל עת ובכל עונה עיניו נשואות לשמים, וחייו תלויים לו מנגד, והעשיר כל ימיו בשמחה וטוב לב משתה תמיד, שבעושרו וברוב לבבו שוכח העני ואינו יודע במכאוביו, ולכן רצתה התורה להביא שנת השמיטה והיובל שיהיו ב' שנים רצופות קדושות באופן שאפילו העשיר נושא עיניו לשמים, אחר שאין זורעים וקוצרים, ואומר מה אוכל ומה אשתה כדי שידע ויזכור צער העני”.

מצוות הצדקה היא המצווה המשתלמת ביותר - מבחינת שכר בעולם הזה!

היא תעודת הביטוח הטובה ביותר נגד כל הצרות, ואפילו ממוות!

שלמה המלך ע”ה אמר: “צדקה תציל ממוות” (משלי יא, ד), וחז”ל דרשו פסוק זה כך (תנא דבי אליהו זוטא, פרק א, יא): “מניין שהצדקה מצלת את האדם מדרך המוות? שנאמר 'לא יועיל הון ביום עברה, וצדקה תציל ממות'. בוא וראה, שבמידה שאדם מודד מודדים לו. אדם נותן צדקה בעולם הזה ומתכוון עליו שיחיה העני ולא ימות, אף הקדוש ברוך הוא מתכוון על הנותנה שיחיה ולא ימות”.

הנותן חושב שהוא מציל את העני, בעוד האמת היא שהוא מציל דווקא את עצמו...

חז"ל מספרים (בבא בתרא יא, א), מעשה בו מתן הצדקה אכן הציל ממוות ממש! ומעשה שהיה כך היה: אמרו עליו על בנימין הצדיק, שהיה ממונה על קופה של צדקה. פעם אחת באה אישה לפניו בשנת בצורת, ואמרה לו: רבי פרנסני. אמר לה: העבודה [=לשון שבועה], שאין בקופה של הצדקה כלום. אמרה לו: רבי, אם אין אתה מפרנסני, הרי אני ושבעת בניי מתים. עמד ופרנסה משלו. לימים חלה ונטה למוות, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא: ריבוננו של עולם, אתה אמרת כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא, ובנימין הצדיק שהחיה אישה ושבעה בניה ימות בשנים מועטות הללו? מיד קרעו לו גזר דינו, והוסיפו לו עשרים ושנים שנה על שנותיו.

עוד כותב הרמב"ם (מתנות עניים, ב) "לעולם אין אדם מעני מן הצדקה, ואין דבר רע ולא היזק נגלל בשביל הצדקה שנאמר (ישעיהו לב, ז): "והיה מעשה הצדקה שלום".

חשיבות השמירה על כבוד מקבל הצדקה:

נאמר במשלי (כא, יד) "מִתֵּן בַּסֶּתֶר יִכְפֶּה אָף" [ראה פירוש רש"י שנתנית הצדקה בסתר, מצילה מחרון אף. מקורו בגמרא בבא בתרא ג, א, שם נכתב כי מתן בסתר מצילה את האדם ממיתה משונה].

הרמב"ם בהלכות צדקה (מתנות עניים פרק י' הלכות ז-יד), מדגיש את החשיבות בשמירה על כבודו של הנתמך, וכותב כי ישנן שמונה מעלות לצדקה זו למעלה מזו. הדרגה הראשונה היא והחשובה ביותר, היא לדאוג לאדם לפרנסה ושיוכל לעמוד על רגליו עצמאית.

הדרגה השנייה: מתן בסתר. "הנותן צדקה לעניים ולא ידע למי נתן ולא ידע העני ממי לקח; שהרי זו מצווה לשמה. וקרוב לזה - הנותן לתוך קופה של צדקה...".

אם נתבונן נראה, **שמצוות שמיטה מחנכת אותנו למתן בסתר**, כיוון שהחקלאי מפקיר את שדותיו, ואינו יודע מי בא לקחת את פירותיו...

איך אנחנו יכולים לקיים מצוות צדקה בדרגת 'מתן בסתר'? הרי אין לנו הרבה כסף?

נביא כאן מספר דוגמאות, רצוי לערב את החניכים ולשאל לדעתם לדוגמאות נוספות. נוכל לשים לב למי שאין לו מספיק אוכל מהבית, להניח מאכל על שולחנו כאילו ב'מקרה', ולהכריז ש'לא צריך את זה'. כך הוא לא ירגיש שקיבל נדבה, אבל יוכל לאכול ולשמוח.

חבר שלא הצליח להשתלב במשחקי החברה, ניתן לו לשחק איתנו יחד גם באופן שלא נוח לנו, בצורה כאילו 'טבעית'.

אם הבאתי חטיף מגרה ללימודים, ואני חושב שאחרים יקנאו ויצטערו, פשוט לא אוציא אותו מהתיק, אשמור אותו לביתי, עצם המעשה הזה הוא כמו מתן בסתר - להועיל לאחרים בלי לבייש אותם...

חשוב לדעת כי צדקה היא לא רק בכסף. צדקה זה גם בחברים! במשחקים! בלימוד למבחנים! בכל צורך שיש לחבר שלי, ואני יכול למלא את הצורך הזה.

דבר נוסף שחשוב לדעת: עני אינו רק מי שאין לו כסף, גם אדם עשיר מאוד שנקלע למקום זר בלי ארנקו, אותו שכח בבית בטעות, הוא עני כעת, ומצווה לעזור לו בדיוק כמו לאדם עני. לכן גם אם חבר שהוריו עשירים, שכח את ארוחתו בבית, מצווה לעזור לו.

סיפור 1 | תרומה של... תפוחי אדמה!

סיפור מהשנה החולפת בקורונה:

נוק רב הוסב לתוצרת חקלאית ואחרת בגלל הקורונה. כמה חקלאים שחשו בצער הרב שנגרם לחבריהם, החליטו שהם חייבים לתרום כדי לעודד את אלו שנפגעו במיוחד. אבל כסף מיותר אין להם לתרום... אז הם תרמו תוצרת חקלאית!

ג'ים וקייטי דיגאנג'י, המנהלים חווה לייצר חלב בוויסקונסין - חילקו השנה בחינם 20,000 ליטר חלב ביום, וקראו לחקלאים ויצרנים נוספים שנפגעו ממשבר הקורונה, לנהוג כמותם. "זו תקופה מאתגרת בשביל כולנו", אמרה קייטי לחדשות CNN.

חווה נוספת באיידהו שבארה"ב, תרמה יבול של כחצי שנה. "פשוט הרגשתי שזה יכול להיות משהו שבאמצעותו אפשר להחזיר לקהילה", אמר בעל החווה ריאן קראני. "זה עדיף מאשר להתמודד עם עשרות אלפי גידולים שאין מה לעשות איתם. אני יודע שבין היתר אנשים נאבקים עם הכלכלה והמצב הלא פשוט שעובר המשק העולמי, אז אני מקווה שנוכל לשמח במעט שאנחנו יכולים".

קראני פרסם תמונה של 'הרים' של תפוחי אדמה, וקרא לאנשים פשוט לבוא

ולקחת. הדרישה היחידה שלו הייתה שאנשים יתרגלו לנתינה חברתית, כל אחד ממה שיש לו. "ביום אחד הגיעו 20-30 רכבים עם אנשים שלקחו עשרות קילוגרמים של תפוחי אדמה. זה פשוט לא יאומן מה שקרה כאן בימים האחרונים".

קראני סיפר שתוך שעות ספורות הידלדלה ערימה מפוארת של תפוחי אדמה, ועוד אחת ועוד... עד שכל **שני מיליון** (!) תפוחי האדמה שהציב בערימות - חוסלו כלא היו. "אני מקווה שחקלאים בכל העולם ינהגו ככה. לא בגלל שאני טוב יותר מאחרים, אלא בגלל שאנחנו כחברה אנושית צריכים את זה", הוא מסכם.

סיפור 2 | התלמידים אמצאו סכום כסף!

סיפור אמיתי שארע לפני 5 שנים:

תלמידי בית הספר הדתי "נתיבי אור" שבנתיבות ערכו מבצע ניקיון לפארק "הבאבא סאלי" שבעיה. עם תום המבצע, החליטו לגשת לקברו של הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל, מייסד ישיבת 'הנגב' בנתיבות, ולומר פרקי תהלים לעילוי נשמתו.

כל תלמיד ניגש לארון הספרים, נטל ספר תהלים, ופתח אותו כדי לקרוא בו. לפתע נשמעה זעקה: "היי, מה זה?!"

כולם הביטו לעבר התלמיד שהשמיע את הזעקה. לתדהמתם, שטרות רבים התעופפו מתוך ספר התהלים שלו, כאילו היתה זו תיבת אוצרות... לפתע נפלו שטרות מעוד ספר תהלים, ומעוד אחד... התלמידים המופתעים מיהרו לאסוף את השטרות, ספרו אותם, וגילו כי מדובר בסכום כסף של יותר מעשרת אלפים שקלים!

מחנך הכיתה, הרב מקס, סיפר על הפתעתם של התלמידים כשגילו את הכסף. "לאחר שהתלמידים ניגשו לארון הספרים כדי להוציא את ספרי התהלים, גילו כי מכל ספר נפלו שטרות רבות של כסף. ניגשנו לארון וגילינו כי יש בספרים סכומים של אלפי שקלים", אמר המחנך.

על פי ההלכה, חובה להשיב אבידה לבעליה. עם זאת, כל אבדה שבעליה

התייאשו ממנה - היא כהפקר. משום כך, נפסק להלכה כי כסף שנמצא ללא סימנים (כגון צרור בתוך ארנק או סימן מזהה נוסף) ודאי כי הבעלים התייאשו מלמוצאו, ועל כן אין חיוב להשיב את האבידה.

הרב מקס הוסיף וציין כי "למרות שעל פי פסיקת רב, היה הכסף שייך להם, התלמידים לא חשבו לרגע לקחת את הכסף לעצמם, והחליטו מיד לתרום אותו לשיבת הנגב, שבראשה עמד הרב מאיר. אני שמח מאוד שערכי הצדקה והעזרה לזולת התגלו אצל התלמידים".

מנהל בית הספר, הרב יעקב ארוש, הצטרף אף הוא לדברים. "אני גאה בתלמידים על מעשה הצדקה. אני שמח מאוד שערכי בית הספר החשובים ביותר, צדקה ועזרה לזולת, התגלו אצל התלמידים".

האם התלמידים הפסידו? להיפך, הם הרוויחו מצווה עצומה, ברכה והבטחת התורה לנצח נצחים!

הפעלה | רודפים צדקה

משפט פתיחה:

משחק זיכרון קבוצתי משעשע, הממחיש לנו היטב כיצד יש לשים לב לחסרונות של השני ולדאוג לו.

הסבר כללי:

נבחן את השינויים החיצוניים החלים אצל חברים שלנו. כך נלמד לגלות מה עובר על החבר ומה חסר לו!

חומרים נדרשים:

דף עם שמות החניכים, לרישום נקודות.

הסבר מפורט בשלבים:

1. המדריך בוחר שלושה נציגים בכל תור, כשעליהם לעמוד מול חברי הסניף ואלו יבחנו אותם טוב-טוב כדי לזכור מה הם לובשים והיכן.
2. כעת עליהם לצאת מהכיתה ולהחליף משהו קטן בלבוש שלהם. כל אחד, שינוי אחד. הורדת חגורה, שינוי אבזם, החלפת כיפה, העברת שעון ליד אחרת, קיפול נוסף בשרוול וכדומה.
3. בשובם, הם יעמדו מול החניכים, ואלו בתורם יבדקו אותם מכל הכיוונים לחפש מה הם שינו.
4. נקודה תינתן לשלושה שמצליחים לגלות ראשונים את השינוי. כל שינוי מוסף נקודה. אם חניך אחד הצליח לגלות את כל שלושת השינויים, הוא מקבל 4 נקודות!
5. עכשיו יוצאים שלושה אחרים, וכך בכל פעם - עד שכולם היו גם נבחנים וגם בוחנים.

תובנה:

נתאמץ לבדוק כל שינוי אצל החבר, כך נדע מה עובר עליו, ונוכל להגיש לו סיוע בזמן.

משרד ראשי: רחוב גבעת שאול 27, גבעת שאול, ירושלים
טלפון: 077-40-50-813 פקס: 153-524-236-122
דוא"ל: office.yachdav@gmail.com

יחדיו
ארגון נוער